

nominis quid res est. Nam nomen est subiectum conceptui definito, extra visionem, vt supra notauimus. Et idem confirmat cap. vlt. mysticæ Theologiæ. Subscribunt S. Athanasius in epistolis Seleucia, & Arimini, & in epistolis de decretis Nicænæ synodi, & S. Basilus lib. 1. contra Eunomium, vbi affert illud, *Nomen meum non manifestauit eis*, tanquã id quod auditus hominis non caperet. Clem. Alex. lib. 5. Stromat. S. Iustin. in expositione fidei, & Apologia 2. pro Christianis, Origenes lib. 6. contra Celsum. S. verò Gregorius Nazianz. orat. 1. Theolog. nõ solùm Deum, sed incorporatea non posse nominari affirmat, eò quòd conceptu quidditatio nequeant à nobis comprehendì. Et orat. 4. *Et quãdo, inquit, solubili voce naturam illam insolubilem, nec cum alijs communè explicare poterant.* Vbi agit de nomine ineffabili tetragramaton. Et pulchro e-quidèm exemplo; quia sicut totum mare nemo hausit, ita Dei naturam neque mens vlla, neque vox complexa est. Cyrillus Hierosolym. cathec. 6. Arnobius lib. 8. contra gentes, S. Gregor. Nyssenus homil. 8. in ecclesiast. & lib. 6. ad Mabium. S. Ioan. Damascenus libr. 1. fidei Orthod. cap. 4. & 12. S. Cyrillus lib. 7. Thesauri, cap. 2. & 3. Tertull. lib. 3. cõtra Marcionè, S. Cyprianus lib. de Idolorum vanitate, S. Hilar. lib. 2. de Trinit. elegantissimè, *Verborum* (inquit) *significationem rei ipsius natura consumit, & contemplationem*, quia scilicèt natura rei excedit vim significationis, & obscuram mentis cogitationem excedit id quod non possumus apertè contempla-ri. Quod alijs verbis ibidem docet, *Extra significantiã sermonis est, extra sensus intentionem.* S. Augustin. lib. de doctrina Christiana, c. 6. eleganter inquit, *Ne ineffabilis quidem dicendus est Deus; quia & hoc cum dicitur, aliquid dicitur; & sit nescio quæ pugna verborum. Quoniam si illud est ineffabile quod dici non potest, non est ineffabile, quod vel ineffabile dici potest; quæ pugna silentio caudãda potius quàm voce pacanda est. Et tamen Deus cum de illo nihil dignè dici possit, admisit humanæ vocis obsequium, & verbis nostris in laude sua gauderemus voluit, nam indè est, quod & dicitur Deus.* Pugna hæc verborum quòd ineffabile non possit voce nominari; & ta-

Amen hac ipsa voce, ineffabilis, nomine- tur, per quandam hyperbolem ostendit, quàm sit Deus ineffabilis, ita vt hoc ipsum videatur non posse nos effari, Deum esse ineffabilem. Similia diximus cap. 3. ex S. Dionysio, S. Augustino, & S. Anselmo, ac S. Gregorio Papa lib. 27. Moralium, cap. 26. & lib. 10. cap. 4. & 5. vbi ait quòd sicut Deum imperfectè cognoscimus, ita imperfectè quasi balbutiendo nominamus. Denique Ioan. Cypariosit. decade 4. cap. 9. multas congerit Patrù sententias, quibus hoc ipsum indicant Patres, nomen Dei significare naturam diuinam, sed non quid est Deus exprimere. Quibus sic statutis opposita sunt diluenda, vt est moris.

CAPVT X.

Argumenta refelluntur.

Argumenta Ioannis Scoti ita sunt debilia, vt non sit opus ea proponere vsitatã formã arguendi, arbitratur enim substantiam cognosci duplici cõceptu, scilicèt substantiæ, & accidentis; quia cognoscitur per accidentia, & tamen substantiæ nomen esse impositum ad significandam solam substantiam: ergo diuersa est impositio à significationis vsu. Illud autem assumptum falsum est, quòd substantiam cognoscamus duobus conceptibus, quia aliud est causa cognitionis, aliud res cognita: quare etsi substantiam cognoscamus per accidentia, tanquam per causam; cognoscimus tamen substantiam postquam ad eius agnitionem venimus, vno & simplici conceptu; imò forsan quidditatio, vt supra exposuimus, eò quòd species accidentium à substantia per se ducantur. Deum verò etsi non cognoscamus conceptu quidditatio, intelligimus tamen simplici conceptu, vt explanatum est.

Dasserunt nonnulli nomen aliud equiferi, quod significat equumferum duobus cõceptibus; & tamen est nomẽ simplex; ergo aliud significat quam concipimus. Dicendum tamen est nomen istud non significare vnum, sed duo, scilicèt equum ferum duobus conceptibus; quia licet voce tenus sit simplex, est tamen significatione coniunctum, siue complexum, vt aiunt Dialectici, vt & alia nomina compositæ figuræ; quare in significando nomen

Deus ita ineffabilis, vt hoc ipsum videatur non posse nos effari Deum esse ineffabilem. Similia c. 3. n. 15. & lib. 1. c. 7. p. 1. n. 4. S. Greg. Papa. Ioan. Cypar.

I. Arg. ab instantijs. 1. Instantia de substantia. Cognosci duobus conceptibus in sent. Scot.

Respons. negans eã sent. Cognoscimus substantiã per accidentia tanquam per causam.

Cõceptus substantiæ vnus, imò forsq̃ quidditatio, vt cap. 1. p. 5. n. 3. & libr. 4. c. 44. p. 1.

2. Instantia de equifero in sent. aliorum.

1. Respons. Nomen equiferi significatione, & conceptu complexum est, & sic de alijs cõpositæ figuræ.

Idem.
S. Athan.
S. Basil.
Clem. Alex.
S. Iust.
Origen.
S. Nazianz.
Cyril. Hier.
Arnobius.
S. Nyssen.
S. Damasc.
S. Cyrillus.
Tertullian.
S. Cyprian.
S. Hilar.
Idem.
S. August.
S. Hilar.
S. Iust.
S. Hieron.
S. Ambros.
S. August.
S. Hieron.
S. Iust.
S. Hieron.

2. Respons.

3. Respons. Potest dici huiusmodi nomina esse vnius conceptus.

Exemplo declaratur.

At his conceptibus simplicibus non intelligitur substantia, & accidens.

2. Arg. ab exemplis.

- 1. de nomine characteris ignoti.
  - 2. de nomine urbis nōdum nota.
  - 3. de nominibus impositis à cæco rebus visis ab alio.
- Ad omnia hæc exempla.

2. Respons. Nomina illa declarant quid res est saltem in genere.

3. Respons.

Ad singula exempla.

4. Respons. Ad 1.

nomen & cōceptus adæquata sunt. Præterea etsi numerus conceptuum, & nominum voce tenus non adæquetur, nunquam tamen accidit vt id quod non est in conceptu, declaratur nomine. Potest etiam dici, nomina hæc esse vnius conceptus; nam sicut conceptus hominis affectus nota distribuitur ad omnes homines, ita per hæc nomina compositæ figuræ aduertitur intellectus ad hos equos, vel ad illos, ad hos canes vel ad illos: nam & sua habent nomina simplicia canes venatorij, qui alij ad aliud genus venationis destinati sūt. His autem conceptibus simplicibus non intelligimus simul substantiā & accidens, sed intelligimus speciem quidē animantis, scilicet canis, aduertendo tamē conceptum ad hæc individua, & non ad illa, scilicet ad hos canes, & non ad illos; est enim solertissima virtus intelligendi, & quæ facile se coaptat operationi intelligibili.

Secundum argumentum petitur ab exemplis. Nam ad significandos characteres ignotos, possumus nomina imponere: & vrbi nondum notæ potest imperator indere nomen: & cæcus potest instituire nomina de rebus, quæ sunt in aliorum prospectu, quas res cæcus institutor quodam conceptu obscuro, alij verò conceptu claro intelligunt, nomine eodem vtentes. Respondendum his est, imprimis hæc omnia accidere casu; quæ autem accidunt non considerantur in scientijs. Præterea hæc quidem significata esse nota in genere, etsi non sint nota in specie; quare nomina ista declarant quid est res saltem in genere; de Deo autem nullum nomen explicat quid est, etiam in genere, cum Deus in genere nō sit. Denique hæc nomina significata etsi non sunt nota possunt tamen innotescere saltem infusis speciebus à Deo; & ij conceptus rerum propriij seruiunt nomini significationi. Nomen autem Deus nullo conceptu qui possit nomini coaptari, significat quid est Deus, vt commentati sumus. Deindè respondetur ad singula, quod nomina characterum, quæ nō sunt nota, otiosa sunt, & hoc ipsum significant quod est notum; verbi gratia vnū nomen significabit primum characterē, & aliud secundum: aliqua enim ratione, saltem ordine numeri, oportet esse nota, quæ nominibus significetur. Accidit au-

tem casu ignorari characteres, quorum hæc sunt nomina. Deum autem quid sit ignorari necessarium est, vtentibus nomine & conceptu nominis. De nomine urbis non notæ similia dicenda sunt: scilicet quod ante notitiam urbis nomen significat urbē non notam, sed non mutatur significatio postquā nota est vrbs: quia vterque conceptus obscurus, & distinctus urbis est singularis, licet alius sit abstractiuus, alius intuitiuus: hæc enim differentia conceptuum non variat nominis significationem, cum vterque cōceptus repræsentet idem eodem modo dialectico. Et idem dicendum est de characteribus: & hoc idem de cæco. Nam siue per sensum auditus, siue per aspectum, cōsequatur notitiam alicuius rei, eadem res intelligitur, & eodem modo dialectico, esto sit notitia abstractiua, aut intuitiua. Præterea hæc accidunt & necessaria non sunt, & vsus nominum est communis plerisque, aut saltem possibilis. Nominis verò Dei vsus nullus est, quo explicatur quid est Deus, ex notitia nominis ad rem significatā progressis.

CAPVT XI.

Nomen, Deus, analogum est vt significat falsos Deos, & per similitudinem.

Questio succedit de nomine Dei, vtrum sit analogum quatenus significat Deum verum & simul Deos non veros, sed falsos deos, aut per similitudinem.

Ea autem analogia perspicua est qua hoc nomen significat Deum, & eos qui per similitudinem dicuntur dij; traductum est enim nomen istud ad significandum in rebus excellentiam quandam imitatricem Deitatis. Quare S. Dionys. veram Deitatem vocat Hierarchicam, hoc est, Deitatem principalē, vt S. Thomas interpretatur. Tertullianus autem appellat Deum Deificum, qui scilicet facit Deos. Et aduersus gentes, vnitatē Dei probat ex ipsa multitudine Deorū: nam oportet vnum esse auctorem qui alios Deos faciat; & in Psalmis legitur, *Ego dixi dij estis, & Deus Deorum Dominus, & Apostolus Petrus, vt efficiamini diuine consortes natura.* Quod argumentum familiare est Patribus, & expressum à S. Leone serm. de natiuitate,

Ad 2. similiter.

Conceptus abstractiuus, & intuitiuus, & in eo non variat nominis significationē, quia vterque est singularis: cū repræsentet idem eodem modo dialectico.

Ad 3.

Idem de re intellecta frequenter percipitur per auditum, sicut per visum.

1.

2. Tituli 1. part. Deus est analogum attributum ad Deum verum & deos per similitudinem.

Ratio. Hoc nomen translatum est ad excellentes per testate, vt S. Dionys. S. Thom. Tertull.

Psalm. 81.

Et 49.

1. Petr. 2.

S. Leo.

V2

Vt homines deos faceret factus homo. Nomen ergo, Deus, quadam translatione significat eos qui consortes sunt Deitatis, aut potestate excellunt; quæ est analogia attributionis. Et est ea analogia duorum conceptuum quorum altero significatur Deus, altero ij qui solo nomine dicuntur dij propter similitudinem: & istud analogatum posterius definitur per illud primum, sicut diximus de nomine, sanum, quod analogatum posterius, scilicet pomum sanum, definitur per salutem, quæ est in animali. Similiter dij dicuntur qui Deum veram imitatione quadam & excellentia referunt. Nec hac in re dubium vllum occurrit.

Affirmat tamen S. Thom. 1. p. q. 13. art. 10. nomen istud esse analogum, ut complectitur Deum verum & falsos deos. Quod satis est difficile intellectu. Nam idolatræ concipiunt etiam meque verum Deum, ut S. Thom. docet, & omnes confitentur. Ideo enim idolatræ sunt, quia dijs qui non sunt attribuerunt veram Deitatem: vera autem Deitas vno conceptu apprehenditur apud omnes. Et hoc argumento quidam adducti sunt, ut dicerent nomen istud esse vniuocum, dum significat Deum verum & deos falsos contra sententiam S. Thomæ affirmantis esse nomen analogum.

Alij rem istam solertiùs distinguunt, ad veritatem propiùs accedentes. Aiunt enim idolatris nomen istud esse vniuocum, quia eodem conceptu veri Dei omnes deos animo suo concipiunt; sed Catholicis, & philosophis esse nomen analogum, quod non eodem conceptu significat Deum, & idola; quia, inquiunt, idolatræ putant esse veros Deos, & intelligunt deos non vt existimatos, sed vt veros deos; periti autem sciunt falsos esse deos, & sola opinione deos.

Olim nobis persuasimus idolatras nõ habere proprium conceptum istius nominis, Deus; eò quòd habeant conceptum falsum, scilicet Dei qui Deus non est. Nos verò nominis conceptus duos habere, alterum cum idolatris communem, scilicet falsum; alterum verum: & istud de illo negantibus verum enunciari, quòd dij illi non sunt Deus: quare hoc nomē apud nos est analogum duorum conceptuum, qui sunt proprii conceptus nominis Dei, ex vera nominis institutione ducti. Idolatræ verò non

habent proprium conceptum nominis; sed eo conceptu, quem habent, nomen, Deus, est illis vniuocum. Et hæc quidem verisimilia sunt, & ex parte vera sunt.

Sed sententia S. Thomæ etsi obscurioribus verbis tradita sit in solutionibus argumentorum, tamen enucleata facilis est, & perspicua.

Observandū igitur est quòd conceptus conformatur rei cognitæ; quòd si ita res est, vt repræsentatur, est quædam veritas in conceptu ante iudicium mētis, quamuis propriè veritas intellectus in iudicando cernatur. Primum igitur constituendum est quid intelligamus nomine Dei. Nam si isto nomine intelligamus excellentiam quandam, quæ possit inueniri in rebus creatis: ea est analogia deorum qui per similitudinem dicuntur dij, & ea significatione verum erit dicere plures esse deos: si autem isto nomine intelligamus verum Deum adorandum prima adoratione, opificem mundi, & cum alijs attributis huiusmodi, quæ sunt solius Dei; hic conceptus apud omnes est idem, & est verus conceptus Dei; & id quod repræsentatur isto conceptu est primum analogatum nominis Dei: quare affirmatio, & negatio debent esse circa idem, scilicet circa conceptum eundem. Et conceptu isto nomen est vniuocum apud omnes. Quod si idolatra Deitatem sub isto eodem conceptu attribuat multis idolis; conceptus illi idolorum falsi sunt suo in genere, quia non conformantur rei; cum re vera non sint dij: conceptus igitur quibus apprehenduntur vt dij, sunt falsi conceptus: vt cū à longe prospiciens quoddam animal concipio conceptu alterius, ille conceptus quo decipior, suo in genere falsus est, ea falsitate quæ in simplici conceptu potest reperiri.

Ex quibus colligo, quòd nomē, Deus, proprio conceptu Deitatis, non est commune vniuocum pluribus idolis, etsi idolatra putet esse commune, quia illi conceptus multi non sunt proprii conceptus istius nominis, sed adulterini, & suppositi errore idolatræ.

Secundò colligitur quòd nomē, Deus, non significat illos conceptus idolatræ. Nam hoc nomen est institutum ad significandum verum Deum, etiam apud idolatras: idola autem non sunt veri Dij; ergo non significantur isto nomine, sed existiman-

1. falsum, 2. verum, & hac ratione esse eis analogum duorum conceptuum.

6. Approbatur 1. set. & enucleata facilis iudicatur.

7. Observand. Conceptus conformatur rei cognitæ.

At propriè veritas intellectus in iudicando cernitur.

Si hoc nomine, Deus, intelligatur excellentia creata analogum est.

Si intelligatur Deus adorandus i. adoratione opifex mundi, &c. isto conceptu est vniuocum apud omnes.

Si sub isto eodem conceptu idolatræ Deitatem multis idolis attribuatur conceptus illi idolorum sunt falsi suo in genere, quia non conformantur rei.

Exemplum in quo conceptus sunt falsi ea falsitate quæ in simplici conceptu potest reperiri.

8. 1. Coroll. Deus proprio conceptu Deitatis non est vniuocum pluribus idolis.

Ratio. 9. 2. Coroll. Nomē, Deus, non significat illos conceptus idolatræ.

Ratio.

Est analogia duorum conceptuum.

2. Analogatum per i. definitur. Exmpl. de sano.

3. De 1. p. 1. sent. S. Thomæ. Deus est analogum ad Deum verum, & deos falsos. Contra eam difficultas.

Hinc 2. sent. esse vniuocum.

4. 3. sent. Vaq. idolatris esse vniuocum, Catholicis & philosophis analogum.

5. 4. Sent. olim auctori, & vobis similis. 1. pars. idolatras non habere proprium conceptum nominis Dei, sed eo conceptu quem habent, quod nomē est eis vniuocum. 2. Pars. Catholicos habere duos conceptus proprios,

Declaratur.

Idola non conueniunt in conceptu Deitatis, nec in re significata per conceptum.

In hoc confutatur 2. & 3. set. & 4. quoad 1. p.

10. Obiectio.

Ad respons. prae no. t.

Duplex conceptus in abstractione.

1. est abstractus, sc. no cogitatio de hoc & illo.

Hic est idem in nobis & idolatri, sed non communis pluribus dijs.

2. est reflexus in quo fit comparatio rei cognitae cum illis a quibus abstractur, sed hic falsus est in idolatri.

Deus communis nec verus Deus est, nec significatum est nominis, Deus.

11.

Respons. Dij multi non conueniunt in vno conceptu Dei vero, sed in vno falso, eoq; reflexo.

Conceptus singulares plurium deorum, & communis reflexus Deitatis, ut ab eis abstracti, sunt adulterini, ut n. 7. 9. 10.

Proprius conceptus nominis Deus, est vnus, & directus idolatri, & nobis cois.

12.

Aduert.

existimantur ab idolatri deceptis significari. Explicemus re ipsam: nam vniuocata sunt quae conueniunt in conceptu, & in re significata per conceptum; sed idola non conueniunt in conceptu communi Deitatis, neque in re significata per conceptum: ergo non sunt vniuocata istius nominis. Et in hoc confutamus opinionem secundam, tertiam, & quartam quoad 1. partem asserentes hoc nomen, Deum, idolatri esse vniuocum ad significandos deos plures.

Quod si obijcias a pluribus dijs cognitum, ut veris dijs, abstrahi posse conceptum communem Dei veri. Respondendum est in abstractione intellectus duo inueniri: primum est conceptus abstractus, qui est conceptus alicuius rei non consideratis rebus alijs: secunda est comparatio illius rei cognitae cum illis quibus est communis, & a quibus abstracta erat. Primus conceptus abstractus quo consideratur Deus, non cogitatio de hoc & illo Deo, est idem siue similis in nobis & idolatri; sed ille non est communis pluribus, ut illi putant. Secundus conceptus reflexus quo considerant Deitatem, siue Deum, ut quid commune, & abstractum a singularibus dijs; est falsus conceptus idolatriarum. Et ista abstractio reflexa qua aliquid consideratur ut abstractum a singularibus, potest quidem accidere in idolatri, sed falsa est: & Deus communis non est verus Deus, sed fictus: quare neque est significatum nominis Dei.

Dicendum igitur est deos multos non conuenire in vno conceptu Dei vero: qui est proprius conceptus nominis Dei sed posse conuenire in vno conceptu falso eoque reflexo, quo consideramus Deum ut communem: sed hoc non esse significatum nominis, neque proprium conceptum nominis, quo volumus significare verum Deum opificem mundi maximum & optimum. Omnes ergo ij conceptus suppositiij sunt, & adulterini, tam conceptus singulares plurium deorum, quam conceptus communis reflexus Deitatis, ut communis, & abstracta a singularibus. Proprius autem conceptus nominis est vnus & directus tam idolatri, quam nobis communis, quo consideratur Deus, nihil cogitando de hoc aut de illo deo.

Adhuc aduertendum est quod istius

nominis, Deus, est alius conceptus secundus, quo cogitamus deos qui falsa opinione sunt dii: & hoc est secundum analogatum nominis, scilicet Deus per hominum opinionem, sicut Deus per similitudinem. Et haec sunt analogata attributionis, quae definiuntur per primum analogatum, scilicet per Deum verum: nam aliquis dicitur per similitudinem Deus, vel per opinionem Deus, ut docet S. Thomas in articulo. Qua ratione etiam idolatri hoc nomen est analogum. Nam & illi quos existimant falsos deos a sua religione extrusos, appellant hoc nomine analogo deos, scilicet per opinionem deos.

Secundam igitur sententiam quam maximè improbamus existimantium hoc nomen Deum esse vniuocum falsis dijs, & Deo vero: quae enim vniuocata sunt, conueniunt in vna vera ratione communi, & ita essent plures dii: in tertia sententia non placet quod idolatri putauerint hoc nomen, Deum, esse vniuocum ad significandos plures deos: cum enim concedant idolatri conuenire nobiscum in conceptu Dei veri; alias non esset disputatio circa idem negantium, & affirmantium idola esse verum Deum; impossibile est in conceptu Dei vero, conuenire deos plures: sed in solo conceptu falso conueniunt, ut explicatum est. In opinione quarta, quae nobis nunquam placuit; illud confutamus, quod conceptus idolorum falsi, sint analogata istius nominis, Deus. Illi enim conceptus adulterini sunt, & non proprii istius nominis, sed per errorem suppositi: neque ibi cernitur aliqua analogia: est autem conceptus istius nominis secundus abundè satis notus, quo apprehenditur analogatum secundum, scilicet Deus per opinionem; in quo analogato manifesta est attributio ad verum Deum: sicut homo pictus dicitur per attributionem ad hominem verum.

His constitutis euidentissimum est, quo pacto sit contradictio circa idem affirmante idolatra Iouem esse verum Deum: negante Philosopho Iouem esse verum Deum. Nam conceptu directo & proprio, idem significat nomen, Deus, idolatra & nobis: Idolatra autem opinatur per errorem, quod ille conceptus tribuendus sit Ioui, Philosophus refragatur.

Residuum

uominis, Deus, 2. conceptus, & 2. analogati sunt dii in opinione hominum.

S. Thom. Hoc modo etiam idolatri analogum est nomen, Deus.

13. Inferitur 2. set. improbatio.

3. set. improbatio.

4. set. improbatio quoad 3. p.

Conceptus idolorum adulterini, ut n. 11. non sunt analogati istius nominis, Deus. Deus per opinionem est analogatum 1. & in eo est attributio ad verum Deum.

Exempl. 14. Ex hoc euidentissimum est contradictio inter idolatra affirmante, & Philosophum negante esse Iouem Deum. Ratio.

Residuum est vt explicemus doctrinam S. Thomæ in responsione ad primum argumentum, quæ indiget cõmentario. Obiecerat enim argumento priori nomen Deum dici de idolo, & de vero, & ita videri vniuocum. Respondendum est in æquiuocis non considerari prædicationem, sed significationem. Intelligendum est, non considerari prædicationem in qua potest esse veritas, & falsitas. Nam nomen, Deus, eodem conceptu dicitur verè de vno, & falsò de multis; & ideò cum apud idolatras prædicatur de multis falsò, contradicitur à Catholicis verè, & est contradictio circa idem. Sicut si quis affirmaret imaginem pictam esse hominè, alius negaret esse hominem, homo quod est prædicatum, idem significat in affirmante, & negante, & tamen non prædicatur de eodem. Nullum ergo est argumētum: Prædicatur de multis, scilicet verò aut falsò; ergo est vniuocum: quia non est attendenda in æquiuoco nomine prædicatione, sed significatio. Nam idè nomen, Deus, alio conceptu significat deos, qui dii nõ sunt, sed per opinionem dii; & nomen homo, alia significatione significat imaginem: & ideò sunt nomina analogæ. Verum est quòd affirmari de multis verè, est proprium vniuocorum, aut saltè analogorum vnius conceptus, quæ sunt propinqua vniuocis. Sed doctrina S. Thomæ verior est & sincerior, quòd æquiuocatio non in prædicatione, sed in significatione perspicitur.

Sed quamuis compertū sit apud nos, qui Deum verum nouimus, nomen hoc esse analogum, pluribus intelligentijs suppositum, quæritur vtrum apud cultores Deorum sit nomen vniuocum? videtur enim eis vno conceptu hoc nomen plures Deos indicare. Quidam hoc eodem argumento impulsu, arbitrantur esse vniuocum. Et probatur quòd saltè sit vnius conceptus; quia aliàs non esset contradictio circa idem; cum idolatra affirmat Iouem Deum, negat Catholicus.

Dicendum est cum S. Thoma art. 10. nomen hoc siue traducatur ad significandos Deos, hoc est, excellentes viros, siue ad falsos deos referatur, nomen esse æquiuocum, siue analogum, vt sanū, quod duobus conceptibus significat; est tamè discrimen, quia traductum ad significā-

dum Deitatis consortium ingignit verū sensum in mente, iuxta illud, *Ego dixi dii estis*: dum verò falsis dijs attribuitur, falsam sententiam affert idolatris qui falsum nominis conceptum habent; nobis autem qui verum conceptum nominis habemus intelligētes deos fictitios, falsitatem non ingerit. Itaque cū nomē Deus, significet haud dubiè verū Deum; & in mēte idolatræ significet etiam eos qui non sunt veri Dei, impossibile est nomen esse vniuocum: Altero autē conceptu nominis vero & principali est cōtradictio circa idem, dum idolatra affirmat idolum esse verum Deum, & repugnat Catholicus, vt antea explicauimus.

Exemplum est apertissimum in rustico, qui speculatur lunam in fluuio, existimat esse lunas duas; nomē lunæ vtrāque significat æquiuocè & duobus conceptibus, alteram veram lunam, alterā falsam, & specie tenus apparentem.

Perspicatius igitur attendendum est, quòd conceptus nominis non est is, quē quisque mente effinxit, siue verus, siue falsus; sed is qui nomini succedit ex ipso instituto humano; quare cum nomen, Deus, sit institutum ad significandum Deum verum, & non amiserit istam significationem; eundem epim volunt esse ethnici, licet putent plures esse Deos veros, efficitur vt nomen etiam apud eos æquiuocum sit.

Nam & ethnici volunt hoc nomine significare illud eos primum quod est prima causa, & excellentissima substantia, aut aliquid huiusmodi, quod est proprium Deitatis; & nomen, Deus, hac significatione, significat verum Deum, vt notat S. Thomas q. 13. art. 10. ad 5. Et simul volunt idolatræ significari hoc nomine plures Deos, qui verè non sunt dii; & ita dii falsi significantur alio diuerso conceptu, et si idolatræ putent significari eos conceptu eodem: ergo etiam illi habent huius nominis diuersos conceptus. Clarius etiam docuimus in mente idolatræ alium esse conceptum verum Dei, non abstractum, aut communem pluribus dijs, qui est verus conceptus Dei: & alium conceptum abstractum à pluribus dijs, illisq; communem, qui est falsus conceptus. Sicut rusticus habet verum conceptum lunæ, quam in cœlo aspicit, & falsum cōceptū

1. Modo gignit, verum sensum in mente. Psalm. 81.
2. Modo gignit falsum in idolatris, non in nobis.

Ad 2. arg. vt n. 14.

18. Pro resolut. exempl. de luna apud rusticum.

19. Conceptus nominis est is qui nominis cedit ex ipso instituto humano.

Nomen, Deus æquiuocū etiā apud ethnicos

20. Ostēditur hoc

S. Thom.

In mente idolatræ, alius est conceptus verus Dei, nõ abstractus nec cōmunis pluribus dijs; alius falsus abstractus, & communis pluribus dijs.

Exempl. vt n. 18.

Yy lunæ,

15. Arg. contra ser.

Respons. In æquiuocis consideratur significatio, non prædicatione, in qua esse potest veritas, & falsitas. Deus, eodem conceptu, dicitur verè de vno, & falsò de multis.

Num. 12. & 13.

Affirmari verè de multis, est proprium vniuocorum, vel saltè analogorum vnius conceptus.

16. Dubium: An nomē Deo apud cultores Deorum sit vniuocum? Pro ser. affirm.

1. Argum. 2. Argum. quòd saltè sit analogū vnius conceptus.

17. Retor. S. Thom. ad 1. arg. siue traducatur ad significandos excellentes viros, siue ad falsos deos, est analogum deorum concept.

Idolatre non credunt se habere lures conceptus.

Apud fideles est adhuc alius conceptus, sc. de dijs fictis & spuatatis veris.

21. Deus, vt significat falsos deos, vno conceptu omnes significat nobis & idolatris.

At ponderata tota significatione, est æquiuocum etiam idolatris.

Nobis vterq; conceptus nominis notus Idolatris alter tantum, sc. falsus.

Ratio dub. pro p. opposita.

Prænotande diuisiones nominu diuinorum.

2. Nominum communium diuisiones ex regulis dialect. petende.

3. Propriorum diuisionem, in abstracta, & con-

lunæ, cum illum facit communem duabus lunis, putans lunam apparentem esse lunam veram. Quare idolatræ quidem credunt nomen Dei esse vniuocū, & se habere conceptum vnum istius nominis representantem deos veros plures: sed falluntur maximè; quia duos habent conceptus, alterum verum cum nomine Dei intelligunt excellentissimam substantiam, & causam primam nihil cogitando de dijs: & alterum conceptum falsum, cum nomine ipso Dei vt significat causam primam, intelligunt Deos plures conceptu communi, qui est falsus conceptus. Et apud fideles habet adhuc nomē istud alium conceptū, quo intelligimus deos fictos putatos veros.

Sed adhuc est opus distinctione; nam sicut supra diximus quod nomen, sanū, significat omnia poma sana vno conceptu, & vt sic est vniuocum; ita nomen, Deus, significat omnes falsos deos vno conceptu, tam apud nos qui nouimus esse falsos, quam apud idolatras qui opinantur veros: sed ponderata tota nominis significatione, vt hoc nomen institutum est ad significandum verum Deum, etiam apud idolatras est æquiuocum, cuius vterque conceptus nobis est notus, scilicet vt intelligamus falsos deos vno conceptu; & altero verum Deum: idolatris verò notus est conceptus vnus falsus quo conueniunt falsi dii putati veri; & occultus est alter conceptus veri Dei.

CAPVT XII.

Nomen, Deus, non est singulare in consideratione dialectica, sed appellatiuum.

EX dictis cap. præcedenti videtur consequi nomen Dei esse singulare, cum conceptus nominis proprius conueniat soli vero Deo: sed antequam versemus questionem non ita facile, propter studiosos trademus breuem distributionem dialecticam nominu diuinoru. Imprimis nomina diuina, quæ rebus creatis communia sunt, communibus dialecticorum præscriptis continentur; & ad suas classes per dialecticas diuisiones sunt reuocanda.

De proprijs autē nominibus vt tractemus, ex dictis lib. 4. liquet quædam esse abstracta, quædam concreta; pro-

A prietas enim personarum vt paternitas, filiatio, nomina abstracta sunt, modum significandi habentia abstractorum; Pater autem & Filius nomina concreta sunt: Deus etiam nomen concretum, Deitas abstractum, cuius discrimine significationis Deus generat, Deitas non generat.

Sunt etiã inter hæc nomina connotatiua, & absoluta, vt dialectici distribuunt. Qua in re vnum est aduertendum, quod nomen Pater, vel Filius duobus modis sumitur; primo vt nomen personæ, & est nomen absolutū, si dialecticè loquendū sit, hoc est, non connotatiuum; quoniam cum nomen, Pater, significet diuinā personam, quatenus est substantia, vel hypostasis, eodem modo est nomen absolutū, sicut Petrus; secundo accipitur vt nomē relationis significans formaliter solam relationem, & connotans suppositū, siue personam cui conuenit relatio; ita vt nō significet suppositum formaliter, sed relationē eius, quo pacto haud dubiè nomen connotatiuum est. Item ea omnia quæ non sunt nomina, sed verba, vt generare, procedere, & cætera omnia, connotatiua sunt; ea quippè est verbis insita significatio, eò quod significant operationem, vel actum quasi formam hypostasis; nihil autem interest quod operatio ipsa sit diuina substantia; quoniam in connotatiuis duntaxat attendimus modum significandi; nam & rationale quod est nomen connotatiuum, substantiam significat.

Est tamē aduertendū, quod licet verba significant solum tempus præteritū, aut futurum, non tamen idcirco falso significant rebus æternis attributa; cum enim æternitas omne tempus complectatur, complectimur & nos æternitatē cogitatione collatā cū omni tempore. Et ita verū est dicere quod Deus genuit & geniturus est, vt lib. 2. notauimus.

Denique etiam grammaticis est dandum discrimen, inter adiectiua, & substantiua; nam licet adiectiua omnia sint connotatiua, non tamen omnia substantiua sunt absoluta; nam magister est nomen substantiuum, non tamen absolutum, sed connotatiuum, quia significat relationem vt formam adiacentem: & ita in diuinis nominibus nomina relatiua, vt Pater, sunt quidem substantiua, non tamen absoluta, sed connotatiua.

4. Diuisionem in connotatiua & absoluta.

1. Aduert. Nomen, Pater vel Filius vt nomen personæ absolutum est.

Vt nomen relationis, est connotatiuum, connotans personam, cui conuenit relatio.

Verba connotatiua sunt.

Ratio.

In connotatiuis modus solum significandi attenditur. Rationale est connotatiuum.

5. Aduert.

Verba licet solum præteritū aut futurū tempus significant non falso significant rebus æternis attributa.

Ratio. Lib. 2. c. 59.

6. Diuisionem adiectiua & substantiua.

Omnia adiectiua sunt connotatiua.

Non tamen omnia substantiua sunt absoluta vt magister.

Item relatiua in diuinis.

At

Ad mino norū sine truum pectur Pater lius v rator, rantes.

7. Diuisionem p... in... singularia... Nomen... tributor... commu... vno cor... conueni... mis, &... Sic en... led vniu... ceptus. Nomin... sonarum... singulari...

8. Aduert.

Quando significandi... Nomen... est singu... hoc est, in... municab...

9. S. Tb

applicatur... in... Dab. de... nomine, l... sit sig... de dialecti...

Ad usum nominum diuinorum interest scire substantiuum, an adiectiuum.

Pater, & Filius vnus spirator, duos spirantes.

7. Diuisio nominum per communia, & singularia.

Nomina attributorum sunt communia, cum vno conceptu conueniant diuinis, & creatis. Sicut analogia, sed vnus conceptus.

Nomina personarum sunt singularia.

8. Assertio, loquendo de re significata. Nomen, Deus, est singulare, hoc est, incommunicabile.

Sapient. 14.

In hac assert. difficultas, de qua postea.

9. S. Thom.

applicatur, vt dicitur, & Dub. de ipso nomine, Deus sit singulare, & dialecticè.

At verò quòd nomen sit substantiuum, aut adiectiuum, plurimum interest ad usum nominum diuinorum; dicimus enim Patrem, & Filium esse vnum spiratorem, quia est nomen substantiuum; quamuis sit connotatiuum, neque enim est nomen subsistentis, sed solius relationis; quòd quidem nomen connotatiuum est, sed quia substantiuum est, dicitur spirator vnus; duos autem spirantes dicimus, quia nomen est adiectiuum, vt postea disputabimus.

Post hæc expendenda est nominis distributio per communia, & singularia. Et quidem certum est nomina attributorum esse communia, cum conueniant rebus creatis & diuinis vno conceptu; ea enim Dialecticus dicit communia, quæ non solo nomine, sed conceptu etiam & ratione significata communia sunt; nomina autem attributorum analogia quidem sunt, sed vnus conceptus, & idcirco non sunt à communibus reijcienda. Liquet etiam nomina personarum esse singularia, cum vnum tantum modo significant; nomen quippe personæ, quæ est incommunicabilis, omnino singulare est.

Difficultas igitur est in solo nomine Deus, vtrum sit in consideratione dialectica singulare, an commune? Et quidem si de re significata sit sermo, quoniam Deitas incommunicabilis est quoad numerum, ita vt vna sit Deitas, & non plures dij, aut Deitates; nomen, Deus, dicitur incommunicabile. Sapient. 14. *Incommunicabile nomen lignis, & lapidibus imposuerunt.* Et quia incommunicabile, singulare quoque dicitur, possumus rectè dicere nomen Dei singulare, si attendamus ad rem significatam per nomen: & ea quoque in re nonnulla est difficultas, quia Deitas esto non sit communis, vt plures sint Deitates, in vna ratione communi conuenientes; est tamen natura ipsa diuina communis tribus personis, de qua re postea disputabimus.

Quòd autem ait S. Thomas nomen Deum, communicabile esse multis, non secundum rem, sed secundum opinionem; intelligendum est communicabile esse voce tenus, non conceptu: sicut pomum est sanum nomine tenus; re autem ipsa non sanum est, sed sanitatis causa; & ita dij, per opinionem dij sunt,

A hoc est, non verè dij, sed nomine tenus dicuntur dij, eo quòd existimantur dij ab idolatris.

Missa igitur æquiocatione, siue analogia nominis: de nomine vt est vniuocum, & solius veri Dei nomen differendum est. Quòd si res hæc disputetur inter dialecticos, qui nomina distribuunt in singularia, & communia, quidam opinantur nomen Deum esse singulare; quia scilicet de vno solo Deo prædicatur; ita enim nomen singulare definiunt, quòd de vno solo dicitur. Verùm ea definitio non est nominis singularis; sed est potius definitio rei singularis; quæ

B vniuersali opposita est; in Deo autem neque singulare est propriè loquendo, neque vniuersale, vt diximus libro 4. Præterea nos nomina non distribuimus secundum res significatas, quæ prædicantur, sed propter modum significandi. Quare nomen singulare est quòd ex modo significandi significat vnum tantum; nomen autem commune est, quòd ex modo significandi significat naturam communem. Attendenda est autem nominis institutio: nam etsi Deus sit vnus, & nullo modo possint intelligi dij plures vero conceptu, quo Catholici Deum intelligimus; tamen is verus conceptus Dei non exprimit ipsam vnitatem, siue singularitatem, vt ita dicam; neque nomen est inditum ad eam vnitatem significandam: quare non est dicendum nomen singulare in consideratione dialectica: & ostenditur hoc ipsum exèplo. Nam istud nomen, hic homo, ex ista nota singulari indicat vnum tantum; & nomen, Petrus, ex ipso nominis instituto significat hoc aliquid, scilicet istum hominem; Phæbus etiam nomen est singulare, quòd significat istum solem: sed sol naturam significat; quamuis enim vnus sit sol; tamen nomen, sol, non significat ipsam vnitatem, quam significat Phæbus; quia est nomen institutum ad significandum istum eundem solem.

Quamobrem rectè dixit Sæctus Thomas nomen, Iehouà, esse forsan singulare; quia videtur à Deo allatum Moyse, ad significandum istum ipsum Deum, quem colimus. Et ita testatur Paulus Burgens. d. 9. Scrutinij, capite primo, receptum esse inter Hebræos, nomen istud ineffabile, esse nomen istius Dei; quare non potest traduci ad Deos alie-

Yy 2

IO. 1. sent. affirm.

Fund. Huius fund. 1. Refutatio. Definitio rei singularis, nō nominis.

Lib. 4. cap. 36 2. Refutatio. Nomina distribui uentur tantum secundum modum significandi.

Definitiones singularis, & communis nominis.

Deus vnus est, & nullo modo verè intelligi potest vt plures, sed nomen ipsum non est inditum vt exprimat vnitatem ipsam, & singularitatem.

2. Sent. neg. Declaratur exempl.

Sol non significat vnitatem, quam significat Phæbus, quòd est singulare.

III. Similiter ex S. Thom.

Iehouà forsan est singulare. Burgens. ait ita receptum inter Hebræos. Vnde nō potest traduci ad deos alienos.

Ad S. Tho. hoc docens 1. Comment.

Deus ex parte materialis significati, sc. suppositi significat aliquid singulare: sed formaliter solam naturam.

2. Coment.

12.

1. Comment. præfertur.

Ratio.

Secus fortè de Iehoua.

13.

Consect. quòd Deus sit commune.

S. Thom. appellatiuum dicit.

Sic melius quàm commune.

Appellatiuum quid?

Nomè, Deus, potest dici cõmune secundum aliquid, id est, secundum modum significandi.

Declaratur.

Non potest dici de pluribus vero conceptu directo, sed reflexo, & falso.

nos. Docet autem hoc obscuris verbis Sanctus Thomas, ait enim quòd nomen, Deus, significat hoc aliquid, non ex parte suppositi, sed ex parte nature: quod potest duplici commentario explicari, primo vt suppositum dicatur res quæpiam significata quasi materiale significatum nominis; & ita nomen, Deus, ex parte suppositi, scilicet ex parte rei, quæ significatur, significat aliquid vnum & singulare; sed formaliter solam naturam significat. Secundus commentarius est, vt natura diuina ex parte suppositi intelligatur natura iam incommunicabilis, siue sit in vno supposito, siue in pluribus; hoc enim satis est vt significetur singularis.

Sed primus commentarius magis placet vt suppositum dicatur res ipsa pro qua nomen supponitur, quod dicimus materiale significatum; ea enim significatione vsurpabatur nomen suppositi ab antiquis doctoribus. Docet autem S. Thom. hoc nomine Dei non ita significari diuinam naturam cum ista scilicet singularitate, sed fortè significatam sic fuisse nomine, Iehoua; & ideò illud nomen singulare existimandum, si hunc Deum singularem significabat ex proprio instituto.

Verum consequens est vt istud nomen, Deus, siquidem non est singulare, sit commune. Sanctus Thomas appellatiuum nuncupat; quod autem grammaticis appellatiuum dicitur, est dialecticis commune: nihilominus magis placet appellatiuum dicere cum Sancto Doctore, quam commune; appellatiuum enim est quo non indicatur singulare, sed natura ipsa, aut attributum personæ. Potest autem dici nomen commune secundum aliquid, scilicet secundum modum significandi; ita vt licet conceptus nominis non sit communis pluribus Dijs, tamen modus significandi is sit, qui solet esse in nominibus communibus; quia cum ipse conceptus non exprimat aliquid singulare, ex modo significandi communis est; ratio tamen formalis significata repugnat, vt de pluribus dicatur. Non potest, inquam, dici de pluribus vero conceptu directo, vt espice antecedenti enarrauimus: quia non conueniunt multa in vero conceptu Deitatis directo: sed in conceptu reflexo, & falso, qualem

A possunt habere idolatræ, existimantes esse plures veros Deos.

Vt igitur nostram sententiam aperiamus dicimus, nomen hoc Deum, non esse singulare aut commune, præscriptis Dialecticorum conclusum: & magis numerandum esse inter communia propter modum significandi. Quòd non sit nomen singulare, probatum est. Et confirmatur, quia nominibus singularibus non addimus notam singularitatem: esset enim actum agere, & ineptire; non ergo dicimus hic Petrus, hic Ioannes; dicimus autem hunc Deum; quare nomen, Deus, singulare non est. Ex quibus etiam colligimus nomen individui vagi (vt vocant) ineptum esse Deitati: neque enim rectè dicimus quendam Deum; nam illa nota, quidam, significat ex pluribus quempiam, siue vnum designatum ex pluribus: atqui non sunt plures dii; neque diuina persona singulatim est quidam Deus; ob rationem eandem, quia non est ex pluribus Dijs vnus; quidam enim nota est partitionis. Idemque dicendum de Angelis: Nam etiam si haberemus nomina specierum Angelorum, nomen personæ esset singulare, vt Gabriel; sed nomen naturæ specificæ non est singulare, quanuis ea natura non possit multiplicari in indiuiduis, vt diximus. Sed neque est nomen hoc, Deus, simpliciter commune iuxta regulas dialecticas; cum non possit distribui, neque significet plura vno conceptu; sed duntaxat ex modo significandi est commune; quod non sufficit vt simpliciter sit commune, nisi sit etiam conceptu commune. Et quia Dialecticus maximè considerat modum significandi; videtur potius nomen hoc recensendum inter communia, quam inter singularia; ita enim significat Deum, non significando eius vnitatem, vt si essent Dijs plures, eodem nomine dicerentur. At verò nomen, hic Deus, ita significat vnum, vt etsi essent plures non hoc nomine significarentur. Et idcirco nomen, Iehoua, siquidem institutum est ad significandum hunc verum Deum, quem colimus, absque dubio est singulare, vt Sanctus Thomas docet.

B
C
D
Ea verò, quæ capite antecedente de creuimus, non nihil corroborant opinionem

14. Assertio. Deus nec singulare est, nec commune dialecticè.

Primum probatum est.

Confirm. Nominibus singularibus non additur nota singularis.

Coroll. Nomen indiuidui vagi ineptum Deitati.

Ratio. Nota, quidam significat ex pluribus quendam.

Est nota partitionis.

Idè de Angelis.

Etsi haberemus nomina specierum Angelorum, nomen personæ esset singulare, non verò nomen naturæ.

Secundum probatur 1.

Vt nomen sit commune simpliciter, nõ est modus significandi, sed quòd sit conceptu commune.

Magis inter communia quàm inter singularia recensetur nomè, Deus.

Ratio.

Iehoua absque dubio singulare est.

S. Thom.

15.

Probatur 2. ex dictis cap. precedentiibus. Plures Petros nec cogitare possumus; sed plures deos cogitat idolatram.

nionem istam. Nam conceptus Dei veri est idem idolatris & nobis: & tamen illam conceptum idolatram attribuunt pluribus, per errorem quidem; sed possunt animo concipere deos plures; quia nomen, Deus, ex proprio conceptu nominis, non explicat ipsam singularitatem. Itaque plures Petros nec cogitare quidem possumus; plures autem deos cogitant idolatram, licet falsis conceptibus, ut docuimus.

CAPVT XIII.

Tres diuinae personae sunt vnus essentia, quod est omououu,

Altera parte sequente huius libri quanam tractanda?

DE significatione nominum diuinorum haecenus disputatum est, quae significatio usus quidam est nominum praecipuus. Altera igitur parte libri huius tractanda sunt ea quae ex significatione nominum, vel ex ipso significandi modo consequentia sunt. Et quoniam diuina natura est singularis, hoc est indiuidua, & eadem communis communitate reali, quia reali processione communicatur; duae quaestiones excitantur circa modum significandi, prima, vtrum diuinae personae recte dicantur esse vnus naturae? secunda, vtrum vna persona sit in alia? deinde trademus regulas nominum numeralium, vt vnitatem naturae, & numerum personarum sine errore significemus. In his autem quaestionibus regulas etiam grammaticas versamus, sed non munere illo grammaticorum, vt faciamus congruam orationem: sed vt veritatem orationis indagemus, quod est munus Dialecticorum. Quare istae regulae sunt communes vtrisque, & grammaticis, & dialecticis, diuersa longae meditatione, vt diximus. Postmodum de praedicatione nominum diuinorum, & de consequentijs iuxta praescripta dialectica vsque ad periodum libri disputabimus. Quaestionem vero istam inter Theologos, & Patres diuidimus.

Pars prima: In disputatione Theologica tres diuinae personae sunt vnus essentia.

Pars secunda: Patrum sententiae ad eundem sensum sunt reuocandae.

PRIMA PARS.

In disputatione Theologica tres diuinae personae sunt vnus essentia.

QVIA communitas cuiusque naturae cum vnitatem aliqua coniuncta est, ex eo quod aliqua natura est communis pluribus, est etiam in illis vna, aut vnitatem reali, aut vnitatem rationis; & personae illae dicuntur vnus naturae, quibus est communis natura vna, vt Petrus, & Paulus sunt naturae vnus specificae: quare etiam tres diuinae personae, quibus est communis natura diuina reali communitate, vt lib. 4. docuimus, recte dicuntur esse vnus naturae, quia natura communis illis, est etiam vna in illis. Hoc igitur ipsum erit hoc capite explicandum, quare dicantur vnus naturae esse, quibus natura communis est: & interpretandum etiam nomen omououu, quod significat vnus essentiae, p. cap. 2.

Observandum igitur est, quod cum communitas naturae in Petro, & Paulo sit rationis, vnitatem autem diuinae naturae in personis sit realis; quaedam concedenda sunt in diuinis, quae in rebus creatis videntur falsa esse. Dicimus enim quod Pater, & Filius sunt personae vnus naturae diuinae; sed non dicimus Petrum, & Paulum esse personas vnus naturae humanae; videtur enim significari vnitatem realis, dum vna natura cum personis coniungitur; sed bene dicimus Petrum, & Paulum esse vnus naturae, quia non videtur significari vnitatem realis, sed quaeuis vnitatem; vel etiam dicimus Petrum, & Paulum esse personas vnus naturae specificae; vt explicetur vnitatem specifica. Similiter dicimus maxime Patrem aeternum, & Filium esse vnus essentiae, non vero Petrum & Paulum esse vnus essentiae; & quia nomen naturae significat principium, idcirco Petrus, & Paulus possunt dici vnus naturae, vt vnus generis: & in dialectico vsu dicitur natura abstracta, & ita potest intelligi etiam quod sint vnus naturae abstractae, vnus autem essentiae non solent dici indiuiduae creatae, sed personae diuinae sunt maxime vnus essentiae. Et hoc dicimus ex mente S. Thom. q. 39. ar. 2. ad 3. vbi docet ea dici vnus essentiae, quibus vnus est esse; solae ergo diuinae personae sunt vnus essentiae, quia significatur vnitatem realis, in qua vnum est esse.

1. Praenot. Communitas natura coniuncta est cu vnitatem aliqua. Personae vnus naturae dicuntur quibus est vna natura communis. Lib. 4. c. 36.

Personae diuinae dicuntur esse vnus naturae.

2. Praenot. Quaedam sunt solis personis diuinis concedenda ob vnitatem realem naturae. 1. Solae diuinae dicuntur personae vnus naturae.

Creatae dicuntur vnus naturae, vel personae vnus naturae specificae.

2. iuxta titulum. Solae diuinae dicuntur vnus essentiae, licet non solae vnus naturae.

Discriminis 1. Ratio.

Natura significat principium 2. Ratio. Dicitur abstracta.

Confirm. ex S. Thom.

Ea dicuntur vnus essentiae, quibus vnum est esse.

3. Aduert. Casus gignendi est possessiuus apud grammaticos.

Omne cum aliter coniunctum ad quod habet habitudinem, laetudine dicitur ab eo possideri.

Exempla de aqua vasis, & vase aquae.

Item de persona naturae, & natura personae.

Apud philosophos persona nullius est, seu a nullo habetur, vt lib. 4. c. 19. p. 4. n. 4.

Philosophi accipiunt habere proprie.

4. Apud grammaticos etiam casus gignendi sine addito positus indicat proprie possessionem.

Exempl. S. Thom.

Vnde persona vnius naturae non denotat quod persona sit naturae.

5. Apud grammaticos attributa personae ponuntur in casu gignendi, id est, aliquando vna voce.

Exempl.

Hoc modo, dicitur persona diuinae vnius essentiae, vt explicatur, quam essentiam habeant, sc. vna.

Ex S. Thom.

Personae diuinae sunt vnius essentiae, sed non vnius Dei.

Post haec aduertendum est, quod casus gignendi apud grammaticos est possessiuus; quia indicat rem significatam per nomen illud in casu gignendi aliquid possidere; vt cum dicitur gladius Gedeonis, hoc nomen, Gedeonis, in casu genitiuo declarat Gedeonem possidere gladium: possidere autem amplissima quadam significatione usurpatur, vt quicquid cum altero coniunctum est, ad quod habet quamuis habitudinem, dicatur ab eo possideri: quare dicitur aqua vasis, quia vas continet aquam; & dicitur vas aquae, quia ipsum vas pertinet ad aquam, est enim vas nobis vsui, aquam continendo. Eodem modo Petrus est persona naturae humanae, quia continet illam, & sustinet, quasi pertinens ad naturam, & quasi fulcimentum naturae; & ipsa natura est natura istius personae, quia possidetur ab illa; philosophi tamen aiunt personam nullius esse, vt lib. 4. notauimus, significantes non esse aliud quod habeat personam; quia habere accipiunt proprie. Est igitur modus hic loquendi amplissimus apud grammaticos, apud Philosophos magis restrictus.

Sed tamen si recte consideremus, sua quoque observatio est grammaticis in re ista; nam cum casus gignendi ponitur absolute nullo addito, indicat proprie loquendo possessionem. Quia Plato non est libri, sed liber est Platonis. Neque persona est naturae, sed natura est personae, quia est quasi forma personae, vt S. Thomas docet. Cum ergo dicitur persona vnius naturae, aliud aliquid significatur, non quod persona sit naturae.

Est namque aliud grammatices praescriptum, vt ea quae significant excellentiam, vel aliquod attributum personae, ponantur in casu gignendi, vt pertinentia ad personam. Quare Petrus non dicitur esse ingenij, bene tamen dicitur esse boni ingenij; & nonnunquam vna vox nullo addito significat attributum personae, vt cum dicitur vir sanguinum, vir rixarum. Hac autem loquendi norma, Pater, & Filius sunt vnius essentiae; quia explicatur quam essentiam habeant, scilicet vnam essentiam; & eodem modo dicuntur esse infinitae essentiae, & incomprehensibilis essentiae; quare etiam obseruat S. Thom. d. 34. q. 2. art. 2. ad 2. quod diuinae personae sunt vnius essentiae, sed non sunt vnius Dei: quia essen-

tia significat per modum formae, Deus autem per modum subsistentis. Et quidem optimè dicuntur vnius essentiae, potius quam vnius naturae, vt S. Doctor notat; quia illis non solum principium agendi commune est, quod dicimus naturam; sed ipsa substantia Deitatis, quae dicitur essentia, est illis communis. Est igitur elogium singulare diuinarum personarum, quod sint & dicantur vnius essentiae: personae autem creatae vnius naturae dicuntur, sed non vnius essentiae, vt docuimus. Ponitur etiam in casu gignendi nomen vniuocum quod habet vim duorum ex proprio idiotismo, vt vir sanguinum multi sanguinis effusor, vt notat S. Doctor eo loco solut. ad 4.

Sed tamen vnum argumentum occurrit refutandum: nam S. August. 7. de Trinit. cap. 6. negat diuinas personas esse ex vna natura, aut de vna natura, ne significetur distinctio inter personam, & naturam; sed casus gignendi indicat quandam habitudinem, quae est inter res distinctas; ergo neque concedendum est personas esse vnius naturae. Respondet S. Thomas S. Augustinum rectè negare quod personae sint ex vna essentia, vel de vna essentia, quia istae propositiones indicant causam efficientem, & materialem, quae a suis effectis re ipsa distinguuntur; per casum autem gignendi indicari posse principium etiam formale, quod sine distinctione intelligitur, vt constat in Angelis, quorum forma est ipsa hypostasis.

Hae responsio difficultatem habet; tum quia omne principium reale, etiam formale, distinguitur re ipsa, ab eo quod est a principio: quare & in Angelis posuimus distinctionem aliquam hypostasis, & naturae, lib. 4. tum quia auctore eodem S. Thoma, cum Filius dicitur gigni de substantia Patris, significatur formale principium; & tamen cum distinctione reali Patris, & Filij, alias non esset vera propositio quod Filius de substantia Patris sit, aut gignatur.

Dicendum igitur est principium formale esse quidem distinctum re ipsa ab re alia cuius est principium, si principium reale sit, vt arguendo ostenditur. Nihilominus dum haec genera causarum ad Deum traducimus, generans quidem quod habet rationem principij efficientis, necesse est distingui re ipsa a genito; essentia

Ratio. Essentia significatur per modum formae, Deus per modum subsistentis. Personae diuinae ex S. Th. potius dicuntur vnius essentiae quam vnius naturae. Hoc est elogium singulare diuinarum personarum, vt in tit. & n. 2.

6. Arg contra tit. ex S. Aug. Diuinae personae non sunt, vel de vna natura.

Respon. S. Thom.

Per casum gignendi formale etiam principium non distinctum indicari potest, vt in angelis.

7. Contra resp. obiectio. 1.

Omne principium reale distinguitur ab eo quod est a principio, vt lib. 4. c. 2. p. 4. Obiect. 1. S. Thom.

8. Ad 1. obiectio. Id verum est si principium reale sit.

Distinctio rationis sufficit vt natura dicatur esse in persona, & persona esse vnus naturæ, & essentia.

9. Essentia diuina non est verum principium formale reale, sed imitatur illud. Generans est verum principium reale, non verum efficiens, sed illud imitatur.

10. Ad 2. obiect. S. Thom. declaratur. Essentia diuina vt est potentia pass. realis, dicitur formale & reale principium, de quo Filius gignitur, sicut prout est pot. actiua generandi, est reale princip. generationis, quo, vt lib. 2. c. 24. p. 2. n. 5.

Vbi non significatur origo, essentia non est principium formale reale, sed solum formale constituens personam, quæ habitudo sine distinct. reali indicatur.

11. Propositiones de ex, cum formale princip. reale significat distinct. reale indicant.

Exempl. ex lib. 2. c. 62. p. 1. n. 21. lib. 1. c. 22. p. 4. S. Aug.

essentia autem diuina, quæ habet rationem principij formalis, nullo modo distinguitur à persona in qua est; & sicut dicim⁹ quòd natura est in persona propter distinctionem rationis duntaxat; ita dicimus quòd personæ sint vnus naturæ, vel essentiæ, ad quod satis sit ipsa rationis distinctio inter personam, & essentiam. Et hoc modo refellit S. Doctor argumentum.

Caueamus tamen, ne essentiam diuinam esse verum principium formale, & reale intelligamus, quia necesse esset aliquatenus distingui à personis, sed imitatur principium formale; generans autem imitatur principium efficiens, sed ita vt sit verum principium reale, quantum efficiens non sit: essentia verò non est verum principium reale diuinæ personæ.

Ad aliud autem obiectum respondetur, rectè dixisse S. Thomam in eo loco, formale principium exigere realem distinctionem, ibi enim accipit formale principium vt est principium de quo Filius gignitur, quod est potentia passiuæ realis, & indicat realem distinctionem gignentis, & geniti, vt lib. 4. docuimus. Et ita potest dici reale principium; sicut enim potentia actiue generandi, est reale principium generationis quasi actiuum; non quia ipsa distinguatur à genito, sed quia est principium quo, & quasi actiuum generantis; ad eundem sensum dicitur essentia diuina formale principium reale generationis, vt est realis potentia passiuæ, de qua Filius gignitur; non quòd essentia distinguatur à genito, sed quia est principium quasi formale, de quo genitum procedit; & idcirco vbi non significatur origo, essentia non est principium formale reale, sed est solum principium formale constituens personam, vt propria forma personæ; & sine distinctione reali indicatur ista habitudo, dum dicimus personas esse vnus essentiæ, quia vna essentia est forma illis personis communis.

Præpositiones autem de, vel ex, vt plurimum significant aut materiam, aut efficiens; cum verò formale principium reale significant, distinctionem realem indicant, vt quòd Gabriel sit de natura angelica, quod lib. 4. obseruauimus. Et idè S. August. negauit personas esse de natura vna, ne significaretur realis distia

A Ratio inter personas, & naturam. Quod ex S. Thoma clariùs possumus accipere q. 41. ar. 3. ad 3. vbi ait, in ea enunciatione, Filius est de essentia Patris, aliquam relationem indicari, quæ facit distinctionem, quare concedenda sit: sed cum dicitur, tres personæ sunt de eadem essentia, nulla distinctio realis ab essentia indicatur: quare neganda est, cum præpositio distinctionem realem designet; & ibi respondebat ad idem argumentum ab S. Augustino acceptum. Hanc S. Augustini doctrinam non obseruauit Marius Victor. lib. 1. contra Arium, qui ex vna substantia tria dixit, hoc est, tres personas ex vna substantia: & lib. 2. de vna substantia tres subsistentias, scilicet personas.

SECUNDA PARS. Sententia Patrum ad eundem sensum sunt reuocanda.

C Nomen ὁμοουσιον, fuisse refutatum à Concilio Arimin. testatur S. Athanas. in epistola de synodis Arimin. & Seleucia, & S. August. lib. 3. contra Maximum, cap. 14. & iterum à Concilio Sirmienti, vt narrat Pater Athanas. S. Epiphanius hæresi 73. Neque probatum est nomen à Patribus Antioch. Concilij, vt scribit S. Hilarius lib. de Synodis ad finem. Paulus enim Samosetanus, tres personas dixit tribus Deitatibus, quæ tamen propter similitudinem dicantur vnus essentiæ specificæ, & ad hoc idem significandum utebatur nomine, ὁμοουσιον. Quod nomen damnato Samosetano, Patribus Antiochenæ synodi inuisum fuit: & præscis viris displicuisse affirmat S. Hilarius, & lib. 4. de Trinit. ait hæreticos hoc nomen, ὁμοουσιον, explicare, quòd idem sit Pater, & Filius cum Sabellio, & alias nominis prauas, hæreticasque explicationes ibidem recenset.

Verum quia p. cap. priori comprobatum est, perperam eos dici vnus essentiæ, qui sola specie, & vnitæ rationis conueniunt; significari enim vnitatem realem cum absolutè dicitur vnus essentiæ; sit, vt explosa nominis significatione, quam inscitè vsitabat Samosetanus; idem nomen propria significatione & vsu philosophico sit hæresis antidotum,

S. Thom. Verè dicitur, Filius est de essentia Patris. Ratio. Falso dicitur, Tres personæ sunt de eadem essentia. Ratio.

Mar. Vict. falso dixit, ex vna substantia tria, vel tres subsistentias.

1. Nomen ὁμοουσιον, refutatum est à Conc. Arim. S. Athan. S. Aug. Item à Conc. Sirm. S. Epiphani. Item à Conc. Antioch. S. Hilari. Ratio.

Error Samosetani ponestres Deitates vnus essentiæ specif. Id significabat hoc nomine. Idem. Huius nominis explicatio Sabelliana.

2. Còtra Samos. hoc nomè propriè significat naturam vnã vnitæ realinõ specificã, sed in diuidua in diuinis personis.

Contra Sabell.
hoc nomē sig-
nificat nō per-
sonam, sed e-
ssentiam.

3.
1. Obseruand.
Significatio
Omousion, est
aptissima Tri-
nitati.

Omonima
significant res
equiuocas, sc.
ratione distin-
ctas, nomine
coniunctas.
Sic Omoüsiō,
significat vni-
tatem essentię
cum distinct.
personarum.
Ex S. Ambr.
cum vno aliud
ipsum.

Hoc nomine
refringitur v-
traque heresis
Sabelliana, &
Ariana.

S. Athan.

S. Epiphani.
S. Ambr.

4.
2. Obseru. ex
Genebr.

vniu. substā.
id est, equalis
substātię: qđ
magis expli-
cat fidei sensū.

S. Epiphani.

quæ olim eo nomine declarabatur. Ve-
rè enim significat realem vnitatem non
specificam, sed individuum vnus natu-
ræ diuinæ in personis tribus. Ineptissi-
mè autem Sabelliani Omousion dicebāt
quasi vnā personam; cum nomen hoc
non personam vnā, sed vsiam, hoc est
naturam, siue essentiam vnā designet,
simul cum quadam distinctione, vt sta-
tim exponemus.

Est enim obseruatione dignum quòd
aptissima est, nominis istius significatio
beatissimę Trinitati. Nam quemadmo-
dum omonima dicuntur res æquiuocæ,
quæ differunt inter se, & in nomine sig-
nificante conveniunt; ita vt omonima,
& distincta, & coniuncta significet, scilicet
quæ ratione sunt distincta, nomine
verò coniuncta; sic etiam omousion ita
significat vnitatem essentię, quòd indi-
cat simul distinctionem, scilicet perso-
narum; interpretaturque S. Ambros.
Omousion, id est, cum vno aliud ipsum,
libr. contra Arianos, cap. 7. ad finem.
Quare coaptatum est nomen ad signifi-
candam vnitatem naturæ diuinæ; quæ
est vna simul & communis tribus perso-
nis; validissimumque argumentum est
ad vtramque heresim refringendam, Sa-
bellianam quę negat distinctionem per-
sonarum, & Arianam quæ negat vnita-
tem naturæ; Omousion enim & distin-
ctionem, & vnitatem indicando, vnita-
tem quidē essentię significat, distin-
ctionem autē in personis insinuat. Quis
ob causas meritò S. Athanasius in libr.
de decretis Synodi Nyssenæ ait hereti-
cos hanc vnā vocem non potuisse fer-
re, qua vna tota illorum fraus eluditur:
Quod autem omousion vtrumque signifi-
cet, scilicet vnitatem essentię cum ali-
qua distinctione, docent præter cæteros
S. Epiphani. in Anchorato. & S. Ambros.
lib. 3. de fide, cap. 7.

Obseruat etiam Genebrard. Græci
sermonis peritissimus ad Schegkium,
fol. 165. Curusion significare etiā vnus
substātię; sed Omoüsiō, significare equa-
lis substātię, quod magis explicat fidei
Catholicæ rationem, & sensum. Nam il-
lud, eiusdem substātię, non tollit con-
fusionem personarū: æqualis verò sub-
stantia indicat distinctionem earum si-
mul cum vnitatem: vt modò dicebamus.
Quare S. Epiphani. heresi 73. Trinitatē
noluit dicere vnitatem, sed similitudinē

siue æqualitatem, ne videretur Trinita-
tem ipsam cum vnitatem confundere:
æqualitas verò vel similitudo, cum sit
inter plures, distinguit Trinitatem: &
testatur Syros dicere suo idiōmate Pa-
trem, & Filium essentię paris, quod in
idem recidit, & antiquos solitos vertere
nomen Omousion, æqualitatem substā-
tię. Vide S. Epiphani. heresi 74. & 79. &
S. August. lib. 4. contra Maximum, cap.
10. Ioan. Maxent. in sua professione ca-
tholica Christum dicit secundum huma-
nitatem nobis omousion: quod si con-
cedendum est, non significat nomē istud
identitatem realem substātię, sed spe-
cificā: quæ specifica vnitatem sumus eius-
dem cum Christo naturæ. Et ita nomen
hoc non refellit heresim Sabellianam
ponentem plures diuinæ naturas: cum
tamen Patres affirmant Ariam hæc vna
voce conuinci, & damnari.

At verò Omousion dicimus, nō omy-
usion, quod est similis substātię. Nam
etsi similitudo indicat distinctionē per-
sonarum, non declarat æqualitatem per-
sonarum, aut vnitatem realem naturæ.
Quare Ariani libenter dicebāt Omyu-
sion, & S. Athanas. epistola contra syno-
dum Syriaciensem id nomen non probat.
Nos verò omousion prædicamus, hoc
est vnus substātię, aut etiam æqualis
substātię.

Acceptum igitur est optimo iure no-
men ab Ecclesia Patrum Græcorum, &
Latinorum assensu: de quo disputat S.
Athan. in disput. cum Ario, & in episto-
la de decretis in Concilio Nysseno, S.
Cyrill. lib. 1. de Trinit. S. Epiphani. heresi
68. S. Hilar. lib. ultimo de Synod. S.
Ambros. lib. 3. de fide, cap. 7. S. August.
lib. 3. contra Maximum, cap. 14. & lib. 1.
de Trinit. cap. 2. S. Isidor. lib. 7. etymo-
log. cap. 2. & Marius Victor. tractatu de
hoc nomine omousion, lib. 5. Bibliothecæ
sacrę, & S. Thom. 1. p. q. 39. art. 2. &
in 1. d. 34. q. 1. ar. 2. explicat, quam pro-
bè dicantur diuinæ personę vnus essen-
tię. Itaque definita est omoüsiana fides
in Concilio Nysseno, & tanta alacritate
suscepta præcipuè contra perfidos Aria-
nos, vt fuerit plurimis Ecclesiæ athletis
gloriosa occumbendi occasio, vt narra-
tur in historia Ecclesiastica.

Nec est inter Cõcilia, aut Patres pug-
na verborum; siquidem olim suspecta
erat nominis significatio, quòd fuerat à
Samose-

Idem.

S. August.
Maxent. dicit
Christum se-
cundū huma-
nitatē esse no-
bis omousion.

Sic hæc vox
non refellit Sa-
bellianam he-
resim.
At Patres autē
illa conuincit
& dānari dicit.

5.
Omyusion, id
est, similis sub-
stantię.

Non declarat
æqualitatem, vel
realem vnita-
tem naturę.
S. Athan.

6.
Acceptum est
Omousion ab
Ecclesia.

Idem.
S. Cyrill.
S. Epiphani.
S. Hilar.
S. Ambr.
S. August.
S. Isidor.
Mar. Vict.
S. Thom.

Definita est
Omoüsiana fe-
des in Concil.
Nysseno.
Pro ea Mar-
tyres.

7.
Conciliantur
Patres, & Con-
cilia.

Samosetano inuentum. At verò in Concilio Nysseno, qua aetate hæresis Ariana grassabatur, & Ariani hoc nomen maxime detestabantur; quia melius nota nominis significatione, vnitatem realè essentia in tribus personis agnoscebant prædicari; frequentissimo consensu Patrum nomen istud receptum est. Quod vtrumque testatur S. Hilarius vltimo de Synod. ad finem, *Malè, inquit, omouision Samosetanus confessus est, sed nunquid melius Ariani negauerunt? octoginta Episcopi olim respuerunt, sed trecenti decem & octo nuper receperunt: & iterum, si & probando, & improbando unum utique statuerunt, quid bene statuta conuellimus?* Rectè dixit probando, & improbando, idem vtrisque Patres statuisse; quia mutato nominis usu vtraque hæresim refutauerunt. Et antiquior S. Athanas. hanc eandem facit Patrum concordiam. Doctrina ergo fidei omouisionæ meliori vititur nominis interpretatione; nam vnus essentia dicuntur diuinæ personæ, quia reali vnitatem indiuiduæ naturæ coniunctæ sunt.

Quapropter non dubitandum est, quod refert S. Ambros. libr. 3. de fide, cap. 7. Eusebium quendam Nicomed. Ariannu intulisse hanc vocem in epistola sua, vt improbam; & quam vocem ille formidabat, concilium hilariter sibi vendicasse, vt potè hæresi Ariannæ aduersam, siue illa fuerit ab Ariannis, siue à Samosetano inuenta.

Arius in disputatione quam habuit cum S. Athanas. coram Probo, obijcit nouitatem nominis omouision; cui respondet S. Athanas. licere Ecclesiæ noua nomina condere ad res fidei antiquæ significandas: quare siquidem res significata per nomen est in sacris literis declarata; nihil est criminis, quòd ab Ecclesia declaretur nomine aliquo, quòd in sacris libris non sit. Quam responsionem approbat S. Aug. tract. 97. in Iob. in illud, *Ego & Pater vnum sumus.* Et est consentaneum nomen istud alijs nominibus sacris, quòd ostendit S. Ambr. libr. 3. de fide, cap. 7. & S. Cyrill. libr. 1. de Trinitate.

CAPVT XIII.

Pater est in Filio, & Filius in Patre.

Caput diuiditur in partes duas.

A Prima pars: *Persona diuina sunt in alterutris per essentiam.*

Secunda pars: *Traduntur alia rationes, quibus vna persona diuina est in alia.*

PRIMA PARS.

Persona diuina sunt in alterutris per essentiam.

A Admirabile valde est in Trinitate beatissima, quòd vna persona sit in alia. Rectè enim S. Hilari. libr. 3. de Trinit. *Intelligentia, inquit, non assequitur quomodo Pater in Filio, & in Patre Filius.* Nam in physica consideratione; quia persona est vltimum id & incommunicabile quòd in natura subsistit; nihil est quòd non sit in persona, & ipsa persona in nullo est, vt libr. 4. docuimus. Quòd enim persona sit in specie, aut genere quasi contenta, est hoc logicæ contemplationis; quòd autem sit in loco, extraneum est & circumstans; solæ autem diuinæ personæ hoc habent summo opere singulare, vt vna sit in alia per essentiam, & realem vnitatem.

Hanc personarum vnitatem vt personæ fiat in alterutris Patres Græci Periculisin vocant: quòd Genbr. circuitum, vel complexum interpretatur: alij circuminseccionem; vt simul & introrsum vnitatem, & circumadæquationem declarent, vt se mutuò capiant, sequemiantur diuinæ personæ: quòd acceptum est à S. Ioanne Damasc. libr. 1. fid. Orth. cap. 11. & cap. 19. disertissimè quidem, *Immanentia (inquit) & stabilitas hypostasum inuicem est: nam ipsa inseparata & inabscedentes sunt ad inuicem, in confusam habentes ad inuicem circuitionem: non quòd misceantur, aut confundantur, sed quòd inuicem inhabitentur.*

D De qua etiam re disputat S. Hilarius libr. 4. de Trinit. S. Ambros. 2. Corint. 13. S. August. libr. 6. de Trinit. cap. vltimo.

Notandum autem occurrit, quòd vt vnum aliquid sit in alio, necessaria est aliqua distinctio, vt Aristotel. docet 4. Physicor. text. 26. & text. 23. numerat modos quibus aliquid in aliquo est. Et non minus necessaria est aliqua coniunctio qua vnum in altero sit. Et idcirò dum intelligimus naturam diuinam esse in Patre, aut in Filio, naturam à personis cogitatione distinguimus; dum autè Patrem

Immanentia de qua in tit. cap. est mirabilis.

S. Hilari. Ostenditur.

Omnia sunt in persona, & persona in nullo est, vt libr. 4. cap. 19 p. 4. n. 4. In specie, aut genere, est logicè.

Eadem immanentia, diuinarum personarum elogium.

Hac vnitas Græcis Periculis.

Genbrard. circuitus, vel complexus.

Alijs circuminseccio.

S. Damasc.

S. Hilari.

S. Ambros.

S. August.

3.

Notand. Vt aliquid sit in alio necessaria est aliqua distinctio.

Aristot. Item aliqua coniunctio.

Declaratur vtrumque.

Illatum:
Eadem imma-
nentia refellit
Arium, & Sa-
bell.

S. Thom.
Mar. Vict.
hanc vocas in-
separabilem se-
parationem.

Patres ad
Ioan. 10. n.
30.

S. Hilar.
Vnde minus
propriè
Mar. Vict.
dū inuit per-
sonam esse in
se ipsa.

Maxent.
negat Trinita-
tē esse in Chri-
sto contra Ne-
stor.

4.
Eiusd. imman.
1. modus, seu
interpretatio,
vt in tit. huius
partis.
Pro eolocus
Ioan. 10.
Ratio.

Eadem imma-
nent. est cōcl.
ex duob. princ.
1. Principiū:
Pater est ipsa
essētia diuina:
sic Filius.
S. Anselm.

Declaratur.
2. Principiū:
Essentia di-
na est in Filio,
vt naturainhy-
pothasi: sic est
in Patre.
Ex his eadē
immanentia.

Patrem esse in Filio dicimus, coniu-
ctiōnem quoque Patris, & Filij necesse
est intelligere. Quare hoc pronunciatū
simul & Sabellianam hāresim refellit
negantem personas distinctas; & Aria-
nam improbat, asserentem distinctiōnē
naturarum in Patre, & Filio; quod S.
Thom. notauit 4. contra gentes, cap. 9.
& Marius Vict. lib. 1. contra Arium ap-
pellat inseparabilem separationem, id
est, distinctiōnem eorum, qui sunt in se
mutuō, solis personis distinctis. Et hoc
idem Patres obseruant in illis verbis
Domini, *Ego & Pater unum sumus*:
Nam quod ait, *sumus*, significat distin-
ctiōnem personarum, & quod affirmat,
unum, vnitatem naturæ, quod S. Hila-
rius disertè elucidauit lib. 3. de Trinit.
Quamobrem minus propriè dixit Ma-
rius Victor. post libros contra Arium
hymno primo, *Tres in vno singuli*. Nam
in vna persona diuina non sunt tres, nisi
persona illa sit in se ipsa; quod propriè
non dicitur. Quamobrem Ioan. Maxēt.
in sua professione negat Trinitatem es-
se in Christo, ne Christus credatur 4.
persona, quæ fuit hāresis Nestorij: &
ideō Nestorianos, ait, dicere Trinitatē
esse in Christo.

Prima autem præcipuaque istius elo-
gij interpretatio Patribus frequentissi-
ma (nam & duæ aliæ sunt) ea est, quod
Pater sit in Filio, & Filius in Patre per
essentiam, propter vnitatem essentia; vt
idem valeat quod Christus Dominus di-
xit, *Ego & Pater unum sumus*. Sed in-
uestigandum est, qua ratione vna perso-
na dicatur esse in alia, quamuis vna sit
vtriusque essentia. Dicendumque est ex
duobus principijs istam conclusionem
deriuari. Primum est quod Pater est ipsa
essentia diuina; quod assertum argutissi-
mè, doctèque monstrat S. Anselm.
Monolog. cap. 57. imò probat Patrem
esse ipsam essentiam Filij, eò quod Pa-
ter sit diuina essentia, quæ ipsa est Filij
essentia; non quod Pater sit Filio forma
existendi, vt vnus existat per alterum,
quasi non habēs in se ipso formam exi-
stendi; sed quia Pater est ipsum esse, quo
Filius existit. Secundum pronunciatum
est, essentiam diuinam esse in Filio, eo
modo intelligendi quo naturam medi-
tamur in hypostasi existentem. Quibus
conficitur hoc argumentum, Pater est
essentia diuina; & illa eadem essentia est

in Filio; ergo Pater est in Filio. Et simili
argumento ostenditur esse Filium quo-
que in Patre; quia Filius est diuina esse-
tia, & illa est in Patre; ergo, & cetera. Et de
Spiritu Sācto non dissimiliter dicendū.
Quam sententiam breuissimè perstrin-
xit S. Hilar. lib. 3. de Trinit. *Alius, in-
quit, in alio, quia non aliud in vtroque*.
Et idem insinuat S. Ioan. Damasc. lib. 1.
de fide, cap. 11. vbi cum docuisset sup-
positum in nullo alio esse, excipit diuina
supposita, propterea quod id quod eis
est commune, est re ipsa vnum in tribus
suppositis.

Horum alterum Thomas Caietanus
rectè obseruauit animaduertens, ad hoc
vt Pater sit in Filio necesse esse vt esse-
tia diuina sit in Filio; cum enim ratio
quare Pater in Filio sit, sit ipsa essentia,
maximè necesse est, vt ipsa quoque esse-
tia in Filio sit. Sed alterum quoque
necessarium est, nam etsi essentia diuina
sit in Filio; vel etiam in Patre, & Filio, vt
Caietanus vult; non colligitur statim
quod Pater sit in Filio, sed solum quod
in Patre, & Filio sit eadem essentia. Ne-
cesse est ergo contemplari, quod Pater
sit ipsamet essentia; & tunc argumento
conficitur, vt quoniam essentia hæc est
in Filio, Pater qui est ipsa essentia, sit in
Filio. Neque hoc secundum nos inueni-
mus, sed accepimus à S. Thoma com-
mentarijs in Ioan. cap. 10. quod ibidem
S. Doctor refert accepisse se à S. Hilario
qui de re hac sapientissimè disputauit.
Et 1. p. idem argumentum conficit; assu-
mit enim quod Pater est sua essentia,
quam comunicat Filio. *Vnde (inquit)
sequitur quod cum essentia Patris sit in
Filio, sit in Filio Pater*. Ex vtraque pro-
positione fecit argumentum, quia Pater
est essentia, & quia eadem essentia est in
Filio. Ex quibus colligitur quanta vni-
tas Patris, & Filij his verbis declaretur;
siquidē ad hoc vt Pater sit in Filio opus
est, non solum vt eadem sit vtriusque
natura; sed etiam vt Pater sit ipsa natu-
ra, quæ in Filio est; & quod Filius sit ip-
sa Patris essentia, vt sit & ipse in Patre.
Necesse est etiam vt sit æqua vtriusque
magnitudo. Vnde illud egregiè dictum
Cerealis Episcopi contra Marc. cap. 9.
*Si minor Filius est Patre, quare dixit,
Pater in me est? nunquam maiorem po-
test capere minor*.

Sed ramen disputandū hīc est, vtrum
Patrem

Similiter de
Spir. Sancto.
Pro 2. princip.
S. Hilar.

S. Damasc.

5.
Ex Caiet.
2. principium
necessarium est.
Ratio.

1. Principium
etiam necess.
Ratio.

Hoc acceptū
S. Thom.
S. Hilar.
S. Thom.
ex vtroq; prin-
cipio conclu-
dit eandē im-
manentiam.

Ex his col-
ligitur 1. qui-
ta vnitatis Pa-
tris, & Filij.

Colligitur
vtriusq; æqua
magnitudo.
Cerealis
eleganter.

6.
1. Dubium

Quid significet Patrem esse in Filio, & de conuerso?

1. Sententia S. Thom. Significat relationem rationis.

Ratio.

2. Sententia Caet.

Essentiam esse in Patre, & Patrem esse in Filio, utrumque esse relationem rationis: sed Patrem esse in Filio, secundum rem.

Ultimum assertum dissonat ab alijs.

Probat.

Pro 1. sent.

Declaratio: Hæc coniunctio est in re secundum reale, scilicet identitatem personarum, eamque essentiam, & in se in essentia.

Declaratio: Non est eadem ratio ratio- nis, quæ essen- tia est in Filio, quæ Pater est in Filio.

Probat.

Declaratio: Non est eadem ratio ratio- nis, quæ essen- tia est in Filio, quæ Pater est in Filio.

Probat.

Declaratio: Non est eadem ratio ratio- nis, quæ essen- tia est in Filio, quæ Pater est in Filio.

Probat.

Declaratio: Non est eadem ratio ratio- nis, quæ essen- tia est in Filio, quæ Pater est in Filio.

Probat.

Declaratio: Non est eadem ratio ratio- nis, quæ essen- tia est in Filio, quæ Pater est in Filio.

Probat.

Declaratio: Non est eadem ratio ratio- nis, quæ essen- tia est in Filio, quæ Pater est in Filio.

Probat.

Patrem esse in Filio, & Filium in Patre, significet aliquid rei, an solum rationis quampiam relationem, aut extrinsecam appellationem. S. Thom. in 1. d. 19. q. 3. ar. 2. ad 3. quæstionem expedit, docetq; hoc ipsum significare relationem rationis, qualis est inter essentiam & personam. Quibus verbis non solum aperit veritatem obscuram, sed indicat quoque causam huius sententiæ; nam quod essentia sit in Patre, vel in Filio, sola est relatio rationis, quæ vnum in alio meditamur quasi distincta; sed Pater est in Filio per hoc quod est essentia, quæ est in Filio; ergo hoc ipsum quod Pater sit in Filio est relatio rationis.

Thomas Caietan. l. p. q. 42. ar. 5. ait essentiam esse in Patre secundum rationem, & ibidem docet, quod sit relatio rationis Patrem esse in Filio. Sed affirmat Patrem esse in Filio secundum rem, quod assertum non satis percipio, quomodo concordat cum altero, quod essentia sit in Patre secundum rationem. Cum enim essentiam esse in Patre, & Patrem esse in Filio, utrumque sit relatio rationis; non video cur illud dicatur secundum rationem accidere, hoc autem in re ipsa inueniri; vnitas enim realis non est maior, neque minor inter Patrem, & Filium ratione essentia, quam inter essentiam, & Patrem: Nam sicut Pater, & essentia vna res omnino, ita Pater, & Filius vna res omnino, quæ est essentia. Nihil ergo est vt coniunctio essentia cum Patre dicatur secundum rationem, coniunctio verò Patris cum Filio secundum rem; hæc enim omnia significat relationes rationis, quarum fundamentum in re inuenimus. Et ita identitas Patris cum essentia est realis, sicut identitas Patris cum Filio in essentia; ergo & essentia est in Patre re ipsa, sicut Pater in Filio re ipsa est ratione essentia. Quare vtraque coniunctio est in re secundum fundamentum reale: & vtraque significat solam relationem rationis.

Eodem loco indicat S. Thom. quod non sit eadem relatio rationis, quæ essentia est in Filio, & quæ Pater est in Filio; non enim ait esse eandem relationem, sed similem; illa enim quæ essentia est in Filio, siue in Patre, siue in Spiritu Sancto, est relatio communitatis, cuius felatum est sola essentia; neque enim Pater est res communis, neque Filius; sed

A vterque est incommunicabilis res. Prætereà fundatur hæc relatio in aliquo essentiali, scilicet in ipsa essentia, quæ est quasi forma personæ, nostro modo intelligendi. Relatio verò quæ vna persona est in alia, est relatio coniunctionis, siue identitatis secundum essentiam; cuius relationis subiecta relata sunt ipsæ personæ. Et fundatur hæc relatio in essentia quidem, addita relatione personali, siue proprietate: est enim hic modus singularis quo persona est in persona, & idcirco fundatur in hoc, quod vtriusque personæ est vna essentia; & quod personæ sunt distinctæ. Et hoc est quod S. August. sapienter expressit de fide ad Petrum, cap. 2. esse Patrem in Filio, vt subsistentem in subsistente: hoc enim ipsum facit summam admirationem, quod id quod subsistit personaliter, sit in alio subsistente personaliter; relatio autem quæ vna persona est in alia, est communis singularis personis diuinis, quia singularis sunt in singularis.

Ab his autem quæ disputabamus, deducimus, in hoc enunciato, Pater est in Filio, verbum est, non significare existentiam, sed veritatem propositionis; vtrumque enim solet significare verbum est: persuademus autem hoc, quia res significata est sola relatio rationis, quæ tribuitur per operationem rationis, & non inest per existentiam rei; ergo verbum est, in ea prædicatione non significat existentiam, sed veritatem propositionis. Verum est tamen quod S. Ioan. Damasc. S. Cyrill. & S. quoque Hilar. aiunt Patrem in Filio existere: neque hoc nos inficiamur. Cum enim ista immanencia sit realis secundum reale fundamentum (est enim identitas realis, quæ ipsa est relatio rationis, vt crebro aduertimus) rectè explicatur per verbum existendi; sicut si dicamus Patrem existere similem Filio, quod verè dicitur, esto similitudo illa non sit realis relatio, sed rationis. Si tamen logicè agendum sit, in hac propositione, Pater est similis Filio, verbum est, non significat existentiam, sed veritatem propositionis. Videtur autem minus correctè fuisse locutus Cornel. Iansen. sue concordia, cap. 93. in illum locum Ioan. 10. Pater in me est, & ego in Patre, qui ait, Patrem subsistere in Filio: personæ enim diuinæ subsistendo distinguuntur, sunt enim modi

Illam est relatio communitatis

Probatur 2. Illa fundatur in aliquo essentiali, scilicet in essentia.

Hæc verò est relatio identitatis secundum essentiam, cuius relationis relata sunt personæ: & fundatur in essentia, addita relatione personali.

S. August.

Relatio quæ vna persona est in alia, communis est singularis personis diuinis.

9. Corollar.

In hac, Pater est in Filio, est, non significat exist. sed veritatem propof. Vide lib. 1. c. 36 p. 2. & lib. 4. c. 23. p. 2. n. 3.

Ratio.

Res significata est sola relatio rationis, & non inest per existentiam rei.

Declaratur.

S. Damasc. S. Cyrillus.

S. Hilar.

aiunt Patrem in Filio existere. Hoc verum ob reale fud. vtn. 6

Exemplum in hac Pater existit similis Filio, quæ similitudo est relatio rationis.

Iansen.

non rectè ait Patrem subsistere in Filio.

Probatur.

in ois q aluz modi

Personæ diuine subsistendo distinguuntur.

Minus tutum usurpare subsistere pro existere.

Confirm. ex S. Hilar.

Non fauet Iansenio

S. Athanas. dicens Sp. S. in Patre & Filio inuicē & in se esse consistentem.

Ostenditur. Subsistere & esse in alio sunt modi oppositi entis.

10. 2. Dub. Quali- ter vnā perso- na sit in alia?

1. Sent. Durand.

nō esse in alia secundū se totam, sed solum secundum es- sentiam.

Eadem est Henrici.

Exempl. de duobus animā- tibus, &c.

2. Sent. oppo- sita Scot. im- probantis He- nricum.

1. Arg. Scot.

Responso Durand. approbatur.

Vtraque rela- tio continētis, & contenti in- uenitur in sin- gulis personis.

modi oppositi entis, esse in alio & subsistere; subsistit enim quod in se est; Pater autem est in Filio non ratione personæ subsistentis, quia esset Pater Filius, sed ratione naturæ existentis in Filio; non ergo subsistit in Filio, nisi æquiuocè subsistere pro existendi actu usurpetur: sed minus tuta ea est loquutio. Et hoc confirmatur auctoritate S. Hilarij, qui solertèr distinxit subsistere, & inesse, 7. de Trinitat. verbis ferè vltimis: *Inesse* (inquit) *non aliud in alio vt corpus in corpore; sed ita esse, ac subsistere, vt in subsistente insit, ita verò inesse, vt etiam ipsa subsistat.* Nec verò fauet Iansenio quod S. Athanas. libr. de vnica substantia ait Spiritum Sanctum in Patre, & Filio inuicem, & in se esse consistentem; tum quia consistere non est subsistere; tum etiam quia in se ait consistere: in Patre autem & Filio inuicem potius est, quàm subsistit. Pater ergo in Filio immanet, inest, existit; & proprijsimè loquendo, est Pater in Filio; sed non subsistit in Filio, quia non idem significat esse in alio, & subsistere.

Circa istum primum modum quo explicatur vnā persona esse in alia, controuersia fit inter Durandum, & Scotū. Nam Durand. in 1. d. 19. q. 3. sentire videtur, quòd vnā persona diuina non sit in alia secundum se totam, sed quasi secundum partem, quia solum secundum essentiam est vnā in alia. Quod clariùs affirmat Henric. ab Scoto recitatus, re declarans exemplo, quòd si duò animā- tia cōmunicarent parte aliqua sui vtri- que communi, vnum illorum esset in altero secundum partem illam commu- nem, & non secundum se totum. His contraria ponit Ioan. Scotus de eadem, q. 2. Henrici sententiam improbrans, & impugnans: credit enim vnā personā diuinā esse in alia secundum se totam. Probat autem hoc Scotus, quia relatio qua personæ dicuntur esse in se inuicem, est in singulis eadem, siue eiusdem ratio- nis: quòd si vnā esset in alia ratione so- lius essentia; vnā esset quasi contenta in alia, & alia quasi continens; quæ sunt re- lationes diuersæ. Rectè tamen respon- det Durand. vtramque relationem con- tine ntis, & contenti inueniri in singulis personis: quia dum Pater dicitur esse in Filio, intelligitur Pater quasi contentus; & iterum dum Filius esse dicitur in Pa-

tre, cōsideratur Pater vt continens: sunt ergo duæ relationes disquiperatæ, qua- rum vtraque inuenitur in singulis per- sonis. Idem probat Scotus, quia si Pater esset in Filio ratione solius essentia; es- set in Filio eo modo quo est essentia in illo, scilicet vt forma Filij: quod argu- mentum futile est, & cap. sequenti refu- tandum. Quidam autem hoc ipsum cō- probant, quia si Pater esset in Filio ra- tione essentia; essentia prius conueniret esse hoc modo in Filio, Patri autem cō- ueniret secundum essentiam quasi secū- dum partem; vt qui sanatur secundum partem, de qua re disputat Aristot. 5. Physic. cap. 1. Præterea non esset totus Pater in Filio, sicut non sanatur totus homo, cum sanatur secundum partem. Quod S. Ambros. decantauit, *In Patre totus Filius, & totus in Verbo Pater.* Neque esset vnus in alio vt subsistens in subsistente, quod tamen affirmat S. Hil- lar. lib. 7. de Trinitate.

Nihilominus dicendum est cum S. Thom. in hoc art. vnā personam esse in alia ratione solius essentia; hoc modo existendi in alio, quem Patres appellant circuminseffionem: neque aliud potest defendi profitentibus distinctionē per- sonarum. Nam vnā personam esse in alia, significat identitatem secundum id quo vnā est in alia, vt liquet hoc cap. ex doctrina Patrum, & Theologorum om- nium: sed diuinæ personæ solā essentia sunt idem: ergo ratione solius essentia in qua est identitas, dicitur vnā persona esse in alia. Itaque cum Dominus ait, *Ego & Pater vnū sumus*, idem est quod dicit, *Ego in Patre, & Pater in me est*; sed ratione essentia; sunt vnū; ergo & ratione essentia; est vnus in altero. Quòd etsi relatio spiratoris sit eadē in Patre, & Filio; non tamen ratione il- lius relationis, dicitur esse vnus in altero; quia esse in altero indicat essentiam per quam vtraque persona existit. Hac autem relatione excepta, de qua Theo- logi non disputant, sola essentia est ea- dem, ratione cuius diuinæ personæ sunt vnū, & sunt in se inuicem. Et confir- matur, quia si Pater est in Filio non so- lum ratione essentia; sed paternitatis, non sola essentia, sed paternitas quoque est in Filio, quod est hæreticum. Respon- dent paternitatem esse in Filio non vt formā Filij, sed vt personam subsistente, Sed

Ostenditur.

2. Arg. Scoti.

Futile est, vt cap. 15.

3. Arg. Vass. disput. 169. cap. 2.

Exemplum Aristot.

4. Arg.

S. Ambr.

S. Hilar.

11. Resolutio S. Thom.

Vnā persona est in alia ratione solius es- sentia; per cir- cuminseffionē

Probat.

Vnā esse in alia significat identitatem se- cū dum id quo vnā est in alia.

Ioan. 10. & 14.

Ratione rela- tionis spiratio- nis, Pater non dicitur esse in Filio.

Ostenditur.

Vnā perso- nā esse in alia indicat essen- tiam per quam vtraque existit.

Confirm.

Respon.

Sed

Refellitur. 12
Conceptu abstracto paternitas non est in Filio, secundum fidem.

1. Aduert.
Totum animal sanatur simpliciter cum sanatur secundum partem.
Omnia sunt totius, sc. hypostasis.

13.
2. Aduert.
Aliquid conuenit hypostasi secundum partem tantum, quod totum non recipit illam appellationem.

Exemplum
Ethiopsis.
Non sic una persona est in alia, solum secundum essentiam.

Henrici
forte sensus improbat.

Si duo animalia idem haberent caput, aut duo supposita distincta a natura in eadem comunicarent, non esset unum in alio simpliciter, sed secundum quid.

Exempl.
In personis diuinis eandem humanitatem assumuntibus.

Sed hæc responsio nullius est ponderis. Cum enim dicimus Patrem ratione paternitatis esse in Filio, iam distinguimus paternitatem conceptu abstracto à Patre: conceptu concreto: quo conceptu abstracto paternitas non est in Filio. Hæc enim propositio simpliciter est falsa, & contra fidem, paternitas est in Filio: ergo neque Pater est in Filio ratione paternitatis.

Considerandum igitur est ut alieno utamur exemplo, totum animal simpliciter sanari, cum sanatur secundum partem qua sola ægrotabat. Nam & ab illa parte ægra, debeatur ægrotare ipsum animal: sicut enim pars illa est totius animalis, ita & ægrotatio afficiens partem, est totius. Omnia enim sunt hypostasis subsistentis, quæ est quid totum: quare & ægrotatio, & sanitas est totius scilicet hypostasis, ut omnes Philosophi norunt. Et dicitur totum sanari, sed non secundum se totum, quia non sanatur secundum omnem partem sui.

Aduertendum posterius est, quod aliquid conuenit hypostasi secundum partem, quod non conuenit simpliciter. Hoc autem accidit cum sola pars nominatur talis; & totum ipsum non recipit illam appellationem: nam Æthiops qui solos dentes habet albos non appellatur albus, nisi explices albus secundum dentes: cuius scilicet soli dentes albi sunt. Quo pacto minimè docemus unam personam diuinam esse in alia solum secundum essentiam, quasi sola essentia sit in personis, & non sit una persona in alia: quod fortè in Henrico reprehenditur. Nam exemplo illius utentibus, si duo animalia haberent idem caput, simpliciter unum non esset in altero; esset tamen unum in altero secundum quid, scilicet secundum caput quod esset in utroque idem. Imò si duæ hypostases distinctæ à natura sua, communicarent naturam eandem, una non esset in altera simpliciter, ratione illius nature, sed secundum quid: verbi gratia, si duæ hypostases diuinæ assumerent eandem humanitatem, humanitas non esset ratio circuminseptionis, ut una persona esset in altera simpliciter, sed secundum quid, scilicet explicando quod secundum humanitatem, esset una in altera. Nam quia hypostasis non est humanitas, etsi hæc humanitas sit in altera persona, non sequitur ut hæc persona sit simpliciter in alia: sed solum sequitur ut hæc perso-

A na secundum humanitatem, hoc est, humanitas istius personæ, sit in alia: sicut unum animal esset in alio secundum caput idem commune utrique animanti. Est ergo singulare in Deitatis natura, ut quia persona diuina est ipsamet essentia, & essentia est in alia persona, sit quoque una persona simpliciter in alia, & non secundum essentiam quasi secundum partem, aut secundum quid. Et ita perspicuum est quod canit S. Ambrosius, totum Patrem esse in Filio: tum quia totum est nomen hypostasis: tum maxime quia non secundum partem; sed totus ipse Pater qui est sua essentia, & secundum totam essentiam est in Filio: & quod ait S. Hilarius, nos quoque edocemus, esse unum in alio ut subsistens in subsistente.

SECUNDA PARS.

Traduntur alia rationes, quibus una persona diuina est in alia.

Secunda explicatio qua Pater potest rectè dici esse in Filio, creditur à S. Thomæ excogitata, & à Durando refellitur; quæ tamen relicta est à Patribus literis prodita, ut confirmando referemus; videlicet Filium esse in Patre, ut in principio; quare & Pater in Filio erit, ut in eo qui est à principio. Cum enim Aristotel. multos modos enumeret quibus res una esse in alia dicitur, & nullus illorum quadret illi coniunctionis vinculo, quo est Pater in Filio, & in Patre Filius; reuocat S. Thomas istum modum existendi in alio, ad illum, quem Aristot. inter cæteros indicat, quo res quæpiam est in suo principio, siue in sua causa. De quo elegantè disputat Sanctus Hilarius lib. 7. de Trinit. Dum, inquit, per datam à se naturam suam originem, nascentem sequitur ille qui gignit: & per acceptam natiuitatem, in gignente se manet ille qui nascitur. Quibus affirmat, & gignentem in genito esse, & in gignente genitum. Et hoc ipsum coaptat diuinæ origini.

Aduertendum est autem, quod res creata est in suo principio, vel causa imperfectè, non solum quia pendet ab illa, sed quia ens in causa est ens in potètia; extra causam enim actu existit, in causa verò non actu existit, sed in potentia. Causa verò est in effectu etiam imperfectè,

Singulare est in Deitate quod ratione identitatis cum personis sit ratio circuminseptionis simpliciter.

S. Ambrosius. vt n. 9.

S. Hilarius. ibidem.

1. Modus immanentia à Durando improbat Patribus tribuitur. Filius est in Patre, ut in principio, Pater est in Filio, ut in eo qui est à principio.

S. Thom. hoc reuocat ad modum Arist. quo res est in suo principio.

S. Hilarius.

2. Aduert. Res creata in sua causa est imperfectè.

In ea est ab illa pendens, & non existens actu. Causa est in effectu imperfectè, secundum

esse diuersum, & participatum, vt lib. 2. cap. 22. p. 1. n. 3. & p. 2. n. 2. Non sic est Filius in Patre, sed ineffabili modo. S. Thom.

Hic 2. modus proponitur. Filius est in Patre, vt in principio processio nis immanentis terminus. Item processio diuina est de substantia principij, & eterna tota simul.

Illatum. 1. Modus ostendit immanentiam secundum essentiam: hic 2. eandem in processione.

3. Modus secundum causam cognitionis. 1. Hoc accidit quia Filius est imago Patris. 2. quia sunt relata.

5. De r. horum, aduertendum. In essentia diuina singulare est, vt imago sit ipsum esse sui exemplaris.

Ostenditur. Lib. 2. cap. 15 n. 11. Imaginis immanentia perfectissima in genere intelligibilis.

fecte, quia est in illo secundum esse diuersum, & participatum; non enim causa communicat effectui suum proprium esse, sed esse distinctum, vt lib. 2. docuimus: non autem hoc modo Filius est in Patre, vt in principio, scilicet imperfecte, sed modo ineffabili, vt S. Thom. notauit.

Dicendum igitur est quod Filius est in Patre, vt in principio operationis immanentis, cuius terminus manet in ipso principio, & non extra producit, vt in actione transeunte contingit, qua extra agens aliquid procedit. Præterea ipsa processio diuina est de substantia generantis, aut spirantis, & est æterna tota simul: quare nihil ibi intelligitur in potentia existens, neque essentia diuisum, aut secundum esse diuersum, vt in lib. 2. disputatum est. Quamobrem Filius est in Patre, vt in principio consubstantiali, qui est perfectissimus modus entis, & Pater est in Filio, vt in procedente de eius substantia; vterque ergo per ipsam processionem est penitissimè & intimè in alio, quod statim dictis Patrum confirmabimus. Quare iste modus existendi in alio ostendit eandem immanentiam, & periculis; prima quidem explanatio significat immanentiam secundum essentiam; secunda verò eandem in processione indicat.

Tertius modus quo Pater est in Filio & in Patre Filius, non indicat immanentiam, nisi solum secundum causam cognitionis; est enim vnus in alio, quia vnus per aliud cognoscitur: & hoc accidit duobus modis; altero, quia Filius est imago Patris; altero, quia sunt relata, quæ simul adsunt intelligenti. Nec etiam hoc secundum de relatorum mutua cognitione S. Thom. inuenit, vt quidam crediderunt, cum & apud Patres compertus sit.

Circa hæc autem nonnulla occurrunt aduertenda. Primum est, quod in essentia diuina hoc est singulare, vt imago sit ipsum esse sui exemplaris, si ita loqui licet. Nam in rebus creatis imago est exemplar nomine tenus, quia repræsentat illud. At verò in Deo reali vnitatis Verbum est ipsa essentia intelligibilis secundum esse reale, vt lib. 2. docuimus. Et ita quod Filius sit in Patre, vt imago in eo cuius imago est, & Pater sit in Filio, vt in imagine; indicat etiam realem immanentiam, & perfectissimam in genere in-

telligibilis. Et hoc quidem quadrat amori procedenti, qui est Spiritus Sanctus, qui perfectissima vnitatis est ipsa diligibilis essentia secundum esse reale; & ita est in Patre, & Filio vt amor procedens; & vterque est in Spiritu Sancto, vt in amore intrinseco, perfecto modo vnitatis per immanentiam realem.

Hæc autem immanentia realis non distinguitur ab illa secunda immanentia, qua Filius est in Patre, vt in principio, nisi vt singulare & commune. Quod enim Filius sit in Patre, vt imago in exemplari, indicat principium & terminum processio nis, quasi in specie, videlicet quod Pater quatenus exemplar, & Filius quatenus imago secundum esse intelligibile reale sint idem: & quod Pater, & Filius vt dilectionis principium, & Sp. Sanctus vt terminus secundum esse diligibile reale sint idem; & vtraque species immanentie, in genere communi, dicitur esse in alio, vt in principio; hæc ergo immanentie specialis explicatio in secundo loco numeranda est, quo vnum est in alio, vt in principio.

Quod verò pertinet ad causam cognitionis, quæ tertiã immanentiam indicat, recolendum est etiã ex lib. 2. Filium exprimere essentiam diuinã non ratione proprietatis, sed ratione nature: quare non magis Pater intelligit se in Verbo, quam in se ipso, aut Spiritu Sancto; sed per quandam accommodationem, quia similitudo procedens est proprietatis Filij, dicitur Pater intelligere, & speculari se in Verbo; imò & Spiritus Sanctus in Verbo dicitur contemplari; quia dum personæ diuinæ omnia contemplantur in essentia sua, hoc ipsum ibidem considerant quod Verbum sit intelligibilis imago à Patre procedens in quo sunt omnia intelligibilia: cum enim singulæ personæ diuinæ alias repræsentent propter similitudinem; hoc ipsum conuenit Verbo diuino specialius ex proprio conceptu, vt lib. 2. declarauimus.

Hoc ergo modo Pater est in Filio, vt in causa cognitionis, quia dicitur cognosci per Verbum quadam loquendi accommodatione, vt explicatum est. Sed reiecta accommodatione sermonis, quatenus personæ diuinæ sunt sibi inuicem similes, sunt sibi inuicem causæ cognitionis, quia similitudo causa est cognoscendi; & quia inuicem referuntur, & relata cognoscuntur simul; sunt ergo mutue

Sic de amore procedente.

6. Hæc immanentia realis non distinguitur ab illa secunda, nisi vt singulare, & commune. Ostenditur.

De 2. indicat 3. immanentiam. Aduert. ex lib. 2. c. 14. p. 1. n. 9. Filius exprimit essentiam diuinam, non ratione proprietatis, sed ratione nature.

Pater non magis in Verbo, quam in se, & in Sp. Sancto intelligit se. Per accommodationem dicitur speculari se in Verbo: & sic Spiritus Sanctus, lib. 2. c. 4. p. 1. n. 12. Ratio.

Per accommodationem Pater est in Filio, vt in causa cognitionis, & absolute personæ sunt sibi inuicem causæ cognitionis: quia sunt similes, & referuntur inuicem: & singulæ sunt in alterutris.

mutuæ cognitionis causæ; & ita singulæ sunt in alterutris, hoc est, singulæ per singulas cognoscuntur, propter similitudinem, & propter relationem. Et hæc est tertia immanentia, quia vna persona est in alia, id est, cognoscitur per aliam; quam etiam Patrum sententijs confirmabimus.

Quartus est modus immanentiz quo vna persona dicitur esse in alia à Ioanne Scoto inuentus d. 19. q. 2. cui isti tres modi displicent; ait enim vnam personam esse in alia, primò; adæquatè & se tota, ita vt vna persona sit in alia ratione naturæ, & proprietatis simul, & in hoc sensu se tota sit in alia. Deinde ait esse vnam in alia per realem præsentiam; præsentiam autem non interpretatur eam quam nos indicamus cum res est ante oculos, aut sensu, aut intelligentiã per se nota; sed esse quandam rei ipsius exhibitionem. Hoc tamen Scoti inuentum non nihil affert nouitatis, veritatis autem nihil. Ille enim modus existendi in alio quo per exhibitionem factus est & vanus, vt lib. 6. monstrabimus; nec enim opus est illa nunc quæstione implicari, quo modo Deus sit in rebus præsens: sed satis nunc sit quod doctrina S. Thomæ 1. p. q. 8. art. 3. explicans rei præsentiam approbatur communi omnium consensione; illis enim rebus dicimus nos esse præsentem, quæ sensui, vel intelligentiæ obiecta sunt. Debet autem maximè curare Theologus, vt non nomina, sed res afferat ad quæstionem expediendam; cum enim dicitur quod præsentia est rei exhibitio, affertur ad quæstionem elucidandam nouum nomē exhibitio, sed quid sit exhibitio non declaratur; neque verò res vlla animo occurrit, quam significet præsentia, nisi sensum vel intelligentiam; imò ipsum verbum, exhibere, significat ostendere, quod ad sensum quoque vel intellectum reuocatur. Quod si præsentia significet sensum, aut mentis intuitum, dubium non est quia vna persona esset præsens alteri per essentiam, quia per essentiam, scilicet per intellectum, se ipsam, & alteram intuetur. Sed tamen sicut non dicimus nos esse præsentem nobis, quia præsentia significat sensum rei distinctæ, & quæ sit extra nos. Sic vna persona diuina non est in alia per præsentiam, cum sint eiusdem essentiæ in qua eadem est res cognita, & cognos-

A cens, scilicet vna & eadem essentia. Et idcirco videtur hic modus existendi in alio non esse numeratus à Doctoribus, vt persona diuina dicatur esse in alia per præsentiam, quia quæ sunt in nobis ipsis non dicuntur præsentia, sed quæ extra nos sunt: maximè verò videtur omisus, quia præsentia non significat vnitatem naturæ, sed vnitatem intellectus, quæ potest esse in rebus naturæ distinctis: lapis enim est in intellectu secundum esse intelligibile, & non comune esse naturæ, & eo modo est præsens. Quod autem persona diuina vna sit in altera, significat naturæ vnitatis modum.

B Quod verò Scotus affirmat Patrem adæquatè esse in Filio, & in Patre Filium, scilicet secundum essentiã, & secundum proprietates relatiuas, pessimè cõsentit cum ista explicatione præsentiz; nam nostro intelligendi modo Pater dicitur esse in Filio secundum essentiã, quia vna est illis essentiã; at verò secundum proprietates relatiuas, quibus distinguuntur, nõ potest vnus esse in alio; nisi fortè vt obiectum in cognoscente, & diligente; Filius enim secundum essentiã, & secundum proprietatè intelligitur, & diligitur à Patre, & Pater à Filio eodè modo, & ita est totus Pater præses Filio, & totus Filius Patri, si nomine præsentiz intelligamus cognitionem: nullo autem modo alio est in Patre filiatio, nisi vt cognitum in cognoscente. Quamobrè non nihil habet periculi illa propositio quod Filius sit in Patre secundum essentiã, & proprietatè. Probè enim dixit Marius Vict. lib. 2. contra Arium, *Pater quo Pater est, in Filio esse nõ potest.* Quod lib. 3. cõprobauimus. Quod si respõdeas Filium secundum proprietatè suã esse in Patre, nõ quouis modo, sed præsentialitè: dū ista præsentia explicatur per aliud quid reale, scil. per exhibitionem realem, & non per id quod ad cognitionem pertinet, magis indicatur coniunctio aliqua proprietatū personalium realium, quæ filiatio sit in Patre, & in Filio paternitas: & hoc esset personas cõfundere, vt cõmonstrauimus lib. 3. cõtra eos, qui perfectionem relatiuã vnus personæ docebant esse in alia persona; hæc ergo omnia sunt parū philosophica, & falsa. Solent hoc loco ab studiosis tractari quæstiones duæ, altera an Pater, & Spir. Sanctus sint in Christo, nõ solum in supposito diuino secundum immanentiam,

Confirm. Præsentia significat vnitatem, non naturam, sed intellectus: quæ potest esse in rebus naturæ distinctis. Exmpl. Secus personam diuinam esse in alia.

9. i. dicti improbatio. Non consentit cum 2. dict. Ratio vt lib. 3. c. 28. & 31. p. 1. à n. 5. Secundum proprietates relatiuas non potest vna persona esse in alia, nisi vt obiectum in cognoscente, & diligente.

In 1. dicto aliquid est periculi. Mar. Vict. vt loco cit. Resp. dicens Filium secundum proprietatem esse in Patre præsentialitè tantum. Refellit.

Hoc, si nõ pertinet ad cognitionem, est cõfundere personas, vt loco cit.

10. I. Dub. resoluedu tom. 4.

8. Modus Scoti dicitur, vnam personam esse in alia adæquatè, & se tota. 2. Dictum: vnam esse in alia per realem præsentiam, id est, personæ exhibitionem. 3. dicti improbatio: vt ex lib. 6. Improb. 2. ex S. Thom. cõmuniter recepto. Præsentem nos dicimus rebus, sensui, vel intellectui obiectis. Notandum. Exhibere, significat ostendere, sensui scilicet vel intellectui. Non dicimus nos esse præsentem nobis, quia præsentia significat sensum rei distinctæ, & quæ sit extra nos. Sic vna persona diuina non est in alia per essentiã.

2. Dub. An eadem immanencia Patris, & Sp. Sancti in Christo secundum Deitatem, sit etiam in Eucharistia.

11. Declaratur dubium.

1. Sent. affirmat de tota Trinitate, Viguerius.

12. & vera sent. neg.

Ratio. Esse in Eucharistia est esse in sacramento contentum: quod non dicitur de Patre, nec de Spir. Sancto, ut nec fuisse in utero, aut in cruce.

Hoc asserendum etiam in opinione inducente singularem modum quo Trinitas sit in humanitate Christi quasi per concomitantiam.

Illa propositio & similes propter appellationes quasdam neganda sunt absolute, vel distinguenda.

Hugo Card. Did. Tapia.

sed in ipsa humanitate singulari aliquo modo, qui ad immanentiam, de qua disputamus, reuocandus sit. Et ea quaestio agitabitur tom. 4. Altera est, utrum Pater, & Spir. Sanctus secundum immanentiam, qua sunt in Christo secundum Deitatem, sint etiam in Eucharistia?

Breuitè nos expediemus à quaestione ista: neque enim modò disputamus, utrum Pater, & Sp. Sanctus per concomitantiam sint in Christo cù humanitate illa beatissima cõiuncti, quod tom. 4. tractabimus; sed duntaxat de modo loquendi, utrum per hoc quòd saltem per immanentiam Pater, & Spir. Sanctus sint in Christo secundum Deitatis vnitatem, dicatur etiam esse in Eucharistia, in qua est Christus. Quòd tota Trinitas sit in Eucharistia affirmat Viguerius de Catholica institutione, cap. 13. §. 3.

Existimamus tamen exacto loquendi modo propositionem esse negandam; nam sicut esse in utero, significat esse conceptum; & esse in cruce significat esse suspensum: ita esse in Eucharistia significat esse sacramento contentum. Hoc enim intelligunt Theologi cum affirmant Christum esse in Eucharistia; sed nullus Theologorum dicit Patrem fuisse in utero Virginis, aut fuisse in cruce; ergo nec dicendum est eum esse in Eucharistia; cum Pater corpus non habeat, quo in Eucharistia contineatur. Neque hic significatur immanencia, siue periculis, qua Pater esse in Filio dicitur: nam ea indicat quòd vna persona sit in alia: Patrem autem esse in Eucharistia sacramento, non significat ipsum esse in Filio, aut esse in Christo. Colligimus igitur Patrem, & Spir. Sanctum non esse in Eucharistia secundum immanentiam. Imò etsi ea opinio vera iudicaretur, quae singularè modum indicet, quo Trinitas sit in humanitate Christi, quasi per concomitantiam; non tamè colligitur quòd Pater, & Spir. Sanctus sint dicendi esse in sacramento; sicut non est dicendum quòd Pater fuerit in utero, aut in cruce, nisi explicetur per concomitantiam. In his enim elocutionibus sunt quaedam appellationes propter quas sunt iudicanda falsae propositiones, & distinguendae sunt; vel absolute negandum est quòd Pater sit in Eucharistia, & quòd Trinitas sit in Eucharistia. Et ita sentiunt Hugo Cardin. in Speculo Ecclesiae, §. Post hoc, & Didacus Tapia de Eucharistia 44. m. b. 4. proposit. vltima.

A Confirmatio.

Quòd Pater sit in Filio, & Filius in Patre, sententia est Christi Domini Ioan. 10, & 14. Ego, inquit, in Patre, & Pater in me est. & iterum: Pater autem in me manens ipse facit opera. Primus verò S. Hilarius proponit difficultatè quaestionis disertissimè initio lib. 3. de Trin. Natura (inquit) intelligentiae humana rationem dicti istius non capit; videtur enim non posse effici ut quod in altero sit, aequè id ipsum extra alterum sit. Et iterum. Non posse se inuicem continere ut qui aliquid aliud intra se habeat, atque ita maneat, manensq; semper exterior, si vicissim quem intra se habeat maneat aequè semper interior. Dicit autem vnū esse extra alium distinctione personali, & intra alium coniunctione essentiae; mirum autem esse quòd aequè vnus sit & intra alium, & extra alium; & quòd est difficilius, ut vnus contineat alium; & nulla facta mutatione, sed manens idem contineatur ab alio. Non est autem intelligendum quòd vnus alium contineat, ut vas aquam; sed quia essentia diuina est in utroque quasi intelligentia, & cogitatione contenta, Pater est in Filio tamquam contentus, quia est essentia Filij; non ratione personae, quae est extra aliam personaliter, sed ratione essentiae; facta autem cogitationis conuersione, Filius est quoque in Patre, quia est essentia Patris, quae in Patris intelligentia clauditur. Quod paucis interiectis explicat solertissimè, Nō duo (inquit) vnus, sed alius in alio, qui a non aliud in utroque. Ita scilicet est Pater in Filio ut duo sint, & duo maneant, & non vnus quasi confusus, ut Sabellius vult; alius tamè in alio, quia non aliud in utroque, alius enim significat personam, aliud naturam. Est igitur Pater in Filio, alius quidem, quia persona distincta est; est tamen in Filio, quia non est aliud, sed eadem essentia Filij, & lib. 7. propè finem, Pater igitur in Filio est, & Filius in Patre, Deus in Deo; non per duplicem conuenientium generum coniunctionem, neque per instantiam capacioris substantiae naturam; quia per corporalem necessitatè, exterior fieri his, quibus continetur, interiora non possunt. Vbi duo obseruat; primū quòd in Patre, & Filio non sit duplex natura, quarū copulatione vnus sit in alio, quia hoc

13. De tradita immanencia, & asseritur: Pater est in Filio, & Filius in Patre. Ioan. 10, & 14. S. Hilarius. 1. proponit difficultatè huius asseriti.

Ait vnā personam esse extra aliam, sc. distinctione personali, & intra aliam, sc. coniunctione essentiae. Item vnā continere aliam, & immutatā contineri ab eadē, intellige nō ratione personae, sed essentiae.

Idem. Alius pro persona, aliud pro natura.

Idem.

Pba

Id explic

Obiecti articulo S. Cyr

S. A. Ex eod colligitur tholice naturas.

S. A. Non se capere

Ioan.

hoc modo esset vnus in alio per affectū duntaxat, vt Deus in nobis est & nos in Deo, vel per realem continentiam, quæ non potest esse mutua. Et hoc secundum reijcit, dum ait, necessitatē esse in corporibus, vt interiora, quæ continentur nullo modo sint extra continens; Pater verò & est in Filio, & extra Filium, vt explicauimus. Eodem modo continentia causæ non potest esse mutua, quia effectus non cōtinet causam. De qua etiā re elegantē disserit Phabadius lib. contra Arianos, Galliarum Episcopus, quē S. Hieron. suo in Cathalogo numerat, *Si minor, inquit, est Filius nec ipse in Patre dabitur, quia nihil in se recipiet aeterna eius beatitudo, nisi proprium, nō proprium Dei, nisi plenum, atque perfectum: nec rursus in eo Pater esse dignabitur, in quo totus esse non possit.* Est ergo equa immensitas vtriusque in alterutro existentis. Declaranda autem sunt verba ipsius lib. eodem, *Vt secundum spiritus virtutem totus esset in toto.* Quibus indicat in rebus corporis non posse intelligi, vt totum sit in toto substantialiter: sed hoc pertinere ad virtutem spiritus, id est, ad naturam spiritualem, imò ad diuinam.

Aliud est quod circa hoc obijciebant hæretici apud S. Cyrill. lib. 3. Thesauri initio statim. Non enim volebant cōcedere quod Pater esset in Filio per essentiam, aut Filius in Patre; quia enim dicebant Filium esse minorem Patre, vtrūq; impossibile dicebant esse, scilicet Patrē esse in Filio, quia Filius essentialiter ipsum non caperet; & Filium esse in Patre, quia non posset essentialiter Patrem replere. Et idem refert S. Athanas. lib. de Ariana, & Catholica confessione. Ex quo argumento hæreticorum, nos Catholici equalitatem colligimus, siquidem Pater in Filio, & Filius in Patre est, ergo vterque æqualis est, vt capiat aliū & impleat. Quod affirmat S. August. lib. 10. de Trinit. cap. 11. nisi enim essent æquales non se inuicē caperent, qui modus capiendi, & implendi eodem modo declarandus est, quo vnum alium continere diximus, vt persona sit capiens, & essentia inclusa, vel implens. Ex quibus colligitur non solum vnitas naturæ, sed æqualitas personarum. Nam illud, *Ego & Pater vnum sumus*, æqualitatē indicat, vt Patres obseruant. Quod significat

A S. Ansel. Monol. 57. *Iucundū est (inquit) intueri in Patre, & Filio, & vtriusque spiritu, quemadmodum sint in se inuicem, tanta æqualitate, vt nullus alium excedat.* De qua etiam re D. Pasch. lib. 1. de Spiritu Sancto, cap. 10. *Capax, inquit, sui est Trinitas; sicut ego in Patre, & Pater in me, & lib. 2. de Spiritu implente Iesu, Quis ergo, inquit, nisi eiusdem esset plenitudinis, impleta omnia posset implere.*

Colligitur etiā ex Patru dictis, quod nō solum Pater dicatur esse in Filio, sed dicatur etiam Deus esse in Deo, vt S. Thomas cōcedit 1. p. in qua propositione nomē, Deus, pro personis accipitur, vt cū dicimus, Deus generat Deū. Nam ipsa natura diuina non est in se ipsa cōgruo loquendi modo; necessaria quippē est personalis distinctio, vt Deus dicatur esse in Deo; & idcirco nomē, Deus, accipitur pro personis. Quod autē Deus sit in Deo affirmat S. Hilar. multis in locis, & probat hoc ipsum lib. 5. de Trinit. ad finē oraculo Isaia propheta, *Quoniā in te est Deus, & non est Deus prater te*, sic enim legit S. Hilar. Vnde colligit quod Deus in Deo est, & prater eū Deus nō est. Nam & his verbis maximē significatur vnitas diuinæ essentia, siquidē est Deus in Deo vnus Deus. Affirmat hoc idē S. Ambr. lib. 1. de fide, c. 2. & probat ex eo quod Pater est in Filio, & in Patre Filius; est ergo Deus in Deo. Idē sentit Marius Viç. lib. 2. contra Arium, & probat illo versiculo, *In lumine tuo videbimus lumen*, scilicet Deū in Deo, Patrē in Filio.

Doctores appellant circainsessionem quasi personæ inus, & circa quæ se se complectantur: de qua re S. Thomas 4. contra gent. cap. 9. lege Ferrar. eo loco, Testatur autem Genebrard. fol. 119. ad Schegkiū, quosdam hæreticos qui Filiū in Patre esse tanquam in vase dicebant, à Patre tanquam à maiore contentū, ita vt esset Filius in Patre, non in Filio Pater. Contra quā hæresim S. Damasc. re. & excogitauit nomē pericuisseos, vt mutuā immāsiōnē vltro citroq; designaret.

Quod autem hæc immanentia qua vnus est in alio significet vnitatem essentia, frequentissimus est Patrum commentarius. Ita sentit S. Ioan. Damasc. lib. 1. fidei Orth. cap. 10. in vltimis verbis, immanentiam scilicet significare vnitatem, & inseparabilitatem substantia, & operationis, vt eius verbis vta-

S. Anselm.
D. Pasch.

15.
2. Assertum:
Deus etiam est
in Deo.
S. Thom.
Ibi Deus pro
personis.

S. Hilar.
Isai. 45.
Iudith. 9.

S. Ambr.

Mar. Viç.
Psalm. 35.
16.

Significatio
circainsessio-
nis.

S. Thom.
Ferrar.
Genebrard.
de hæreticis p
fitentibus con
tinentiam, vt
in vase.

S. Damasc.
contra hos ex-
cogitauit no-
mē pericuisseos

17.
De 1. mod. seu
interpret. im-
manentia, sc.
secundum vni-
tatem essentia.
S. Damasc.

Phabadius.

Idem
explicatur.

14.
Obiectio hæ-
reticorū apud
S. Cyrill.

S. Athanas.
Ex eodem arg.
colligitur ca-
tholicæ perso-
narum æquali-
tas.

S. August.
Non se inuicē
caperent, nisi
essent æquales.

Ioan. 10.

mur: & cap. 19, *Immanentia* (inquit) & *stabilitas hypostasion inuicem est, nam ipsa inseparata, & inabcedentes sunt ab inuicem, inconfusam habentes inuicem coniunctionem; non quod confundantur, aut immisceantur, sed quod inuicem inhabitentur: & iterum, quod quidem in natura creata conspiciere impossibile est; quoniam diuina effulgentia, & operatio, una substantia est, & simplex, & impartibilis, & boniformiter in rebus partibilibus variata.* Circuitiōnem vocat ipsam immanentiam mutuam, quia dum singulas personas cogitando circumimus, quasi ducto orbe singulas in singulis inuenimus: effulgentia autem & operatio idem est, quia Deus operando innotescit, & effulget nobis. Hæc igitur immanentia dicitur esse vnitatis substantiæ, & operationis, quæ dicitur simplex & impartibilis in suis partibilibus, scilicet in personis, quæ diuisæ sunt, vt colligitur ex aliò loco S. Damasceni; boniformiter autem, quia vna est forma bonitatis in illis; & ita perspicimus totam rationem immanentiam, vnitatem esse substantiæ, siue essentiæ. Quod autem ait personas à se inuicem inhabitari, eadem est metaphora, quæ verbis continendi, aut capiendi, aut implendi designatur. Et idem testatur S. Hilarius apertissimè, quæstionis istius integerrimus disputator lib. 8. de Trinit. *Una igitur fides est (inquit) Patrem in Filio, & Filium in Patre, per inseparabilis natura vnitatem confiteri; non confusam sed indifferetam; neque permixtam, sed indifferentem; neque coherentem, sed existentem; neque inconsummatam, sed perfectam.* Quibus verbis doctissimè declarat perfectam vnitatem qua Pater est in Filio; si enim essent naturæ distinctæ, aut personæ distinctæ non essent; confusi essent, dum in se inuicem essent, & permixti, & coherentes quasi loco copulati; & nihil esset vnum vtrique commune perfectum, & consummatum. Et libr. 5. de Trinit. verbis doctissimis, sed obscuris idem docet, *Naturam suam, vt ita dicam, sequitur immutabilis Deus immutabilem gignens Deum subsistentem.* Nam quia Filius genitus, est persona distincta, & subsistens, & tamen Deus idem; consequitur autem Deus generans, quasi sequatur, hoc est, comitetur naturam suam, dum per eam quam communicat, ma-

net in Filio, quæ est distincta persona. Neque opus est amplius in re perspicua cunctari.

Quod verò Filius sit in Patre, vt in principio affirmat S. Cyrill. haud obscure lib. 3. Thesauri non procul à principio, *Quoniam (inquit) quod Pater est natura, id ipsum Verbum suum est, ideo Pater in Filio est, sicut sol in suo splendore; & sicut mens, siue intellectus in verbo suo, & sicut in fluuio fons.* Dixit Cyrill. id quod erat obscurius, scilicet Patrem esse in Filio, sicut principium in re, quæ à principio fluit, vt sol in suo splendore, & cæt. Quod etiam ibidem indicauit, dum ait Filium esse in Patre, quia procedit ab illo; est ergo in illo vt in principio suæ originis. S. verò Hilarius sapissimè veritatem istam comonstrat: & lib. 7. de Trinit. non procul à fine cum de ista immanentia disputaret, assignans causam, siue rationem illius, *Cum, inquit, à natura Dei non degenerat natiuitas; dum non aliud aliquid quàm in Deum Deus nascitur, & cæt.* Est ergo Filius in Patre vt genitus in gignente, quia nascitur Deus in Deum; is enim est formalis terminus generationis, vt lib. 2. diximus: est ergo genitum in gignente vt terminus generationis est in principio ipsius generationis; in Deo autem principium & terminus eadem est essentia; ergo maximè significatur vnitatis vtriusque dum genitus in generante esse dicitur; & generans quoque in genito, quod verbis conceptis docet idem S. Hilarius lib. 3. de Trin. *Pater, inquit, in Filio, quia ex eo Filius; Filius in Patre, quia non aliunde quàm Filius.*

Præterea quod Pater sit in Filio vt in imagine, communis est Patrum doctrina, quod elegantè dixit S. Hilarius lib. 8. de signaculis, *Dum totum, inquit, accipiunt quod imprimitur, totum ex se referunt quicquid impressum est. Verum hoc ad diuinæ natiuitatis non proficit exemplum, & c.* Et iterum. *Vt quod signasset Deus non aliud ex se, quàm formam Dei signantis afferret.* Est igitur exemplum signaculi, vel sigilli quoad hoc non dissimile, quod id quod cælatur & imprimitur, totum refert quod accipit; Filius ergo Dei qui nascendo diuinam formam accepit, totam formam Deitatis refert, & exprimit. Et ita conspicitur in Filio Pater, vt in imagine; quæ est communis

Mutuam immanentiam vocat circuitiōnem.

Idem.

S. Hilarius.

Idem.

Declaratur.

18.
De 2. modo
1. assertum.
Filius est in Patre, vt in principio.
S. Cyrillus.
Declaratur.

S. Hilarius.

19.
2. Assertum.
Pater est in Filio, vt in imagine.
S. Hilarius.

Exemplum sigilli.

Ioan. 14.

S. Hilar.

S. Basil.

20.

De 3. modo: quod Pater sit in Filio, vt relatum in relato. S. Cyrill.

S. Damasc. S. Thom.

21.

Quod Spiritus Sanctus sit in Patre, & in Filio. S. Athanas. 1. Cor. 2.

munis Patrum interpretatio in illum locum, *Philippe qui videt me videt & Patrem meum; non credis quia ego in Patre, & Pater in me est.* Quibus verbis indicat Dominus Patrem esse in se vt in imagine. S. Hilarius verò etiam indagare videtur illam vnitatem realē secundum esse intelligibile, qua Verbum Dei, & imago est essentia ipsa, quam nascendo accipit, & vt imago refert, & exprimit. Idem docet S. Basilus epist. 43. in illud, *Si cognouissetis me, &c.*

Denique quod etiam Pater sit in Filio vt relatum in relato, scilicet intelligentiā conuincti, docet S. Cyrill. lib. 1. Thesauri, cap. 8. ad finem, *Pater, inquit, semper in se ipso cogitationem de Filio habet, cognoscendo enim quid ipse sit, Filium quoque cognoscit.* Et iterum, *à filiatione namq; paternitas intelligitur, & à paternitate filiatio.* Et hoc idem docet S. Ioan. Damasc. lib. 3. fid. Orthod. c. 6. Meritò igitur S. Thom. ait Patrem esse in Filio, & Filium in Patre relationis intelligentia, quia vnum relatum in alio intelligitur, vt ad hoc quoque referatur dictum Domini, *Philippe qui videt me videt & Patrem meum, &c.*

Quod verò Spiritus Sanctus sit etiam in Patre, & Filio, eadem ratio fidei Catholicæ demonstrat, & S. Athanasius confirmat ex illo, *Nemo nouit quæ sunt hominis, &c.* De qua re disputat lib. de vnita substantia ad finem, & de Ariana, & Catholica confessione propè initiū.

CAPVT XV.

Argumenta refelluntur.

1. Argum. Arist. cōtra Anaxag. 2. Argum.

Confirm.

3. Contra 1. modum, seu inter primmanētię 3. Argum.

Quod personæ non sint in se inuicem, probatur primò: quia si singulæ sunt in singulis, erit confusio, vt probat Aristot. cōtra Anaxagoram; sed in Deo nulla est confusio; ergo non sunt singulæ personæ in singulis.

Secundò: In quocunq; est Filius, est filiatio; sed in Patre non est filiatio, aliàs esset Filius; ergo neque Filius est in Patre, aut in Filio Pater; quod eodem argumento probatur. Et cōfirmatur, quoniam hypostasis in nullo est, vt supra diximus.

Tertiò probatur, quod vna persona non sit in alia, ratione essentia. Nam si idcò Pater est in Filio, quia Pater est es-

A sentia, quæ est in Filio, Pater etiam est essentia, quæ est in Patre; ergo Pater est in Patre.

Quartò: Vna persona est in alia vt subsistens in subsistente, quod docet S. August. essentia autem non est in personis vt subsistens in subsistente; ergo quod essentia sit in personis, non est ratio vt vna persona sit in alia. Et confirmatur, quoniam quicquid est in Patre ratione essentia, eo modo est in Patre, quo essentia est in illo; sed essentia est in Patre vt forma qua Pater existit; ergo Filius est in Patre vt forma existendi; & ita Pater erit Filius; imò vna persona erit forma alteri quod non est intelligibile.

Quintò: Natura diuina est in personis vt quid commune; persona autem vna in alia vt incommunicabile; ergo illud non est ratio istius.

Sextò arguit Durand. cōtra illud pronunciatum S. Thomæ, quod Filius sit in Patre, vt in principio. Nam esse in principio est quid imperfectum, scilicet esse in potentia; ergo non conuenit Filio Dei. Et confirmatur, quoniam quod Verbum sit in Patre duobus modis potest intelligi; vel quod sit vna essentia vtriusque personæ; & ita hic modus existendi in alio non distinguitur à primo, quo dicitur vna persona esse in alia per essentiam, vel potest intelligi quod ipsa operatio per quam verbum procedit, sit in Patre; sed hoc non ostendit Verbum esse in Patre.

Vltimò arguit Aureol. cōtra illud quod S. Doctor docet Patrem esse in Filio ratione relationis, sequitur enim quod se toto sit in Filio, & ita nihil Patris sit extra Filium. Quod si occurras Patrem esse in Filio ratione relationis, non modo existendi reali, sed solum secundum intellectum. Contra obijcitur: Nam Filius est in Patre modo existendi reali ratione originis, origo autem est ipsa relatio; ergo Filius se toto existit in Patre.

Aduertenda.

Propter argumēta refutanda, aduertere maximè opus est, quod vnā personam diuinam esse in alia est relatio rationis, vt diximus, fundata in sola essentia: cum autem relationis causa inquiritur, fundamētum designatur; verbi gratia,

4. Arg. S. August.

Confirm.

5. Arg.

6. Arg. Durand. cōtra 2. modū.

Confirm.

7. Arg. Aureol. cōtra 3. modū.

Respons.

Instantia.

8. Aduert. vnā personā esse in alia est relatio rationis fundata in sola essentia, vt cap. 14. p. 1. n. 5.

Sic similitudo

S. August.

Ratio adæqua-
ta, seu fundam.
quare Pater est
in Filio est v-
nitas naturæ;
distinctio est
sola conditio.
Quidam ad-
uerſantes fallū-
tur.
Exemplum de
admotione a-
gentis.

9.

2. Aduert.
circa 2. modū
immanentis.
Filium esse in
Patre ratione
originis signi-
ficat eandē vni-
tatem essentis
alio modo.

Filius est in
Patre vt in pri-
cipio, sc. con-
substantialiter
ratione natiui-
tatis in Deum,
non quod ipsa
natiuitas sit in
Patre.

Filius est in
Patre ratione
essentiæ, vt cau-
sam formalem
& ratione ge-
nerationis, vt
per efficiētē.

Sic Verbum
in Patre, &c.

10.

3. Aduert.

gratia, si queramus quare Pater est simi-
lis Filio? Respondetur propter essentiā
vnā. Quamobrem doctē notauit S.
August. personas esse similes, non ratio-
ne proprietatis personalis qua differūt,
sed ratione naturæ, in qua conueniunt:
sicut igitur ad hoc, vt Pater, & Filius sint
similes, necesse est vt sint distincti suis
proprietas personalibus; quæ tamen
distinctio non est fundamentum simili-
tudinis, sed est conditio in relatis ne-
cessaria; ad eundem modum vt Pater sit
in Filio, tota ratio est vnitas essentiæ;
distinctio autem personarum est condi-
tio necessaria in extremis, quæ referun-
tur. Quare perspicuum est solam essen-
tiam esse rationem adæquatam, vt vna
persona sit in alia. Quidam autem arbi-
trantur relationem similitudinis funda-
ri in ipsa distinctione extremorum; sed
ingenue falluntur confundentes, & cō-
miscientes fundamentum cum ijs con-
ditionibus, quæ in relatis exiguntur.
Vt enim ad motio est conditio agentis,
sed non ratio agendi, ita in relatis di-
stinctio extremorum est conditio sine
qua relata realia non sunt, sed non est
fundamentum.

Secundò aduertendum est, quod Fi-
lium esse in Patre ratione originis non
significat aliam vnitatem, nisi essentiæ;
sed significat illam alio modo, quia in ea
origine quæ est in operatione immanē-
te, id quod procedit manet in suo prin-
cipio; diuina autem origo siue processio
est de substantia producentis, vt dixi-
mus libr. 4. & idcirco ostendit eandem
vnitatem essentiæ, alio modo. Cum er-
go dicimus Filium esse in Patre, vt in
principio, significamus esse consubstan-
tialē Patri; quia ita procedit de sub-
stantia Patris, vt in illo maneat; non ve-
rò volumus, quod ipsa natiuitas Filij sit
in Patre, sed ratione natiuitatis dicitur
esse in Patre, quia nascitur in Deum. Est
ergo ratione essentiæ in Patre tanquam
per causam formalem, & ratione gene-
rationis tanquam per causam efficien-
tem; quia principium originis est quasi
actiuum, vt diximus libr. 4. Et ad idem
reuocatur quod sit Verbum in Patre se-
cundum esse reale intelligibile, scilicet
secundum quod procedit vt forma in-
telligibilis subsistens, quod libr. 2. decla-
ratum est.

Adhuc obseruandum est diuersas esse

A relationes illas rationis, quibus vna per-
sona est in alia, & quibus essentia est in
singulis personis; nam illius relationis
qua personæ sunt in se inuicem, extrema
sunt re ipsa distincta, quia sunt ipsæ per-
sonæ diuinæ; istius verò relationis qua
essentia est in personis, extrema nō sunt
distincta, quia essentia non distinguitur
re ipsa à personis. Quamobrem Thomas
Caiet. putauit mutuam coniunctionem
personarum esse realem, cōiunctionem
verò essentiæ cum personis esse tantū-
modò rationis: quam sententiam antea
improbauimus. Sed aduertendum est
quod licet relatio sit diuersa, modus ta-
men existendi est idem; Filius enim exi-
stet in Patre, vt essentia eius, vt vita eius,
vt sapientia eius, quæ sententiæ apud
Patres frequentissimæ sunt; alias non
probaretur quod Filius sit in Patre, ex
hoc quod essentia quæ est ipse Filius sit
in Patre; esset enim argumentum à di-
uersis ad idem hoc modo; Essentia est in
Patre vt forma eius; Filius est essentia;
ergo Filius est in Patre alio modo exi-
stendi: quod est arguere à diuersis ad
idem; & vteremur quatuor terminis syl-
logizando. Est igitur modus existendi
idem, sed cum aliqua diuersitate; nam
essentia, quicquid est, est in Patre vt for-
ma eius; Filius verò non quicquid est,
est in Patre: nam personæ quidem extra
personam est; essentia autem Filij in Pa-
tre est: idcirco Filius est in Patre, vt po-
tè quia est essentia Patris; sed est aliquid
amplius quod à Patre distinctum est.
Proponamus exemplum clarissimum,
quod Henricus Gand. videtur excogi-
tasse, licet non sit exemplum naturæ, sed
potius portentum. Fingamus duobus
animantibus vnum esse caput, aut par-
tem aliquam communem, vtrumque ef-
set in altero ratione illius partis com-
munis, & ita vtrumque esset in altero
per modum partis cum hac sola diffe-
rentia, quod pars illa quidem esset tota
in vno, & tota in altero; animal verò
vnum esset in alio non se toto, sed ratio-
ne partis. Exemplum autem deficit infi-
nito intervallo à diuina perfectione,
quia animal non est sua pars, & ita non
absolutè dicendum esset vnum animal
ratione partis esse in alio; sed tamen Fi-
lius est tota essentia Patris, & ita est adæ-
quatè in Patre secundum essentiā. Cum
hac tamen diuersitate, hoc manet in

Diuersa est re-
latio rationis,
qua personæ sunt
in se inuicem,
& qua essentia
est in personis,
vt c. 14. p. 1. n. 7
Ratio.

Illic extrema
distincta; hic
nō ita, vt ibidē
Vnde forma
Caietan. im-
probata ibi. n. 6

At modus ex-
stendi est idē.

Ostenditur.
Filius existit
in Patre, vt ef-
sentia eius, &c.
Aliā esset syl-
logismus à di-
uersis ad idem,
& constans 4.
terminis.

Illa identitas
est cum aliqua
diuersitate.

Ostenditur.

Exemplum
Henrici, vt
cap. 14. p. 1. n. 9
& 12. 1

In aliquo de-
ficit.

In alio est simi-
le.

exemplo

Aliquid est in exemplo simile, quod aliquid est Filius in Patre non est formaliter, nam persona Filij non est in Patre, ut persona est formaliter.

11.
1. Coroll.
contra sctet.
Caiet.
de qua n. 10.

Ex quibus etiam colligendum est, hanc etiam ob causam falsum videri id quod Thom. Caiet. ait coniunctionem personarum inter se esse reale, essentia vero cum personis non esse reale, sed rationis tantum. Nam si coniunctionem vel existentiam unius in alio accipit formaliter, utraque est relatio rationis, ut ipse Caiet. confitetur. Si vero de fundamentis sit sermo, utriusque relationis fundamentum est reale; nam & identitas essentia cum personis realis est, sicut identitas personarum secundum essentiam realis est; neque vero credibile est, quod coniunctio personarum, quae oritur a coniunctione essentiae cum personis, sit maior, eam ob causam quia personae sunt distinctae; aliam distinctio esset causa coniunctionis; siquidem essentiae cum personis coniunctio esset rationis, quia non sunt distinctae res; personarum vero coniunctio realis, ut vult Caietanus, quia sunt distinctae.

Utriusque relationis fundamentum est reale, scilicet identitas, ut cap. 14. p. 1. n. 6.

12.
1. Coroll.
Dicta immunitas non probatur p. 2. principium, ut vult Caiet.
sed 1. addendum
ut 14. p. 1. n. 5

Colligitur etiam, existentiam unius personae in alia non probari per hoc quod essentia una est in utraque, ut Caietanus vult; sed per hoc quod una persona est essentia, quae essentia est in alia persona; haec enim est recta forma arguendi, nam aliam ex hoc quod unum corpus est in duobus locis sacramentaliter, scilicet Romae, & Eborae, non sit ut Roma sit Eborae, aut Eborae Romae.

Exemplum clarum.

Responsio.

13.
Ad 1. Argum.

Ad primum respondetur confusione nem existere sublata unitate, quia unitas sequitur terminos rerum, ut in exercitu sublata unitate ordinis permiscetur, & confunduntur cohortes; & ita Anaxagoras ponens singula in singulis, confundebat rerum essentias, faciens omnia unum sublata unitate singularum. At vero diuinae personae seruata distinctione personarum, sunt in se inuicem secundum unitatem essentiae; & idcirco non tollitur unitas singularum, neque fit confusio; sunt enim in se inuicem solummodo per essentiam, ut diximus. Argumentum urget eos qui opinantur unam personam esse in alia secundum se totam.

Anaxag. ponebat singula in singulis sublata unitate singularum.

Arg. urget. Scotum impugnatum cap. 14. p. 2. n. 8. & 9.

Ad secundum quidam concedunt filiationem esse in Patre, per modum existendi intimum, sicut Filius est in Patre. Sed non videtur hoc concedendum; nam etsi Filius & filiatio res eadem sit, nostro tamen modo intelligendi quem exprimit ista proloquia, quod Filius sit in Patre, aut Pater in Filio, nomen filiatio significat quasi formam, quae non dicitur esse nisi in subiecto, quod nominat. Quare filiatio non est in Patre, aliam Pater esset Filius. Negatur ergo quod in quocumque sit Filius, sit filiatio; nam filiatio significatur per modum formae, quae solum est in persona Filij; quare si nomen Filij significet solam relationem, Filius est in Patre ut relatum in relato; relatum autem est in relato sola cognitione, ut diximus, quia unum in alio cognoscitur; per essentiam vero Filius est in Patre, ut persona in persona, ita ut accipiantur haec nomina pro personis; personae enim sunt, quae habent essentiam. Ad confirmationem responderetur, singulare esse diuinis personis, ut una sit in alia, non ratione personae siue hypostasis quae in nullo est ut argumento probatur; sed ratione essentiae, quia ipsa hypostasis est essentia.

Ad tertium negatur consequentia, quod Pater sit in Patre; est enim fallacia accidentis; dum enim dicitur, Pater est essentia, non significatur quod Pater nihil sit nisi essentia; est enim etiam persona; & idcirco ipsa essentia est in Patre, sed non Pater in Patre, quia idem non est in eodem: cum vero nos colligimus, quod Pater est in Filio ratione essentiae, non consequitur ut idem sit in eodem. Thomas Caietanus negat consequentiae similitudinem, quia essentia est in Patre sola rationis consideratione; Filius autem est in Patre secundum rem: responsio autem ista minus placet, propter ea quae obseruauimus.

Ad quartum responderetur, quod una personam esse in alia, ut subsistens in subsistente, declarat simul eundem modum existendi quo essentia est in personis, & diuersitatem aliquam, qua una persona est in alia, ita ut subsistentiae non confundantur. Quod ut caueret S. Augustinus notauit, personam esse in alia ut subsistens in subsistente; aliam si hic modus existendi esset diuersus ab eo modo quo essentia est in personis, omnino una persona

Ad 2. arg. 1. Respons. Improbatur.

2. Respons. vera. Non in quocumque est Filius est filiatio. Filius ut relatum est in Patre ut in relato seu 3. modo immunitatis, ut cap. 14. p. 2. n. 4.

Ad confirm. Hypostasis ut sic, in nullo est.

15. Ad 3. arg. 1. Respons.

Pater non est in Patre.

2. Respons. Caietanus.

Reiicitur, ut num. 11.

16. Ad 4. Arg. ex 3. aduertendum num. 10. Una persona est in alia ut subsistens in subsistente. S. Augustinus.

At nō subsistit in alia, vt eap. 14. p. 1. n. 8. & p. 2. n. 8. & 9. Ad confirm. Vna persona est in alia vt forma alterius ratione essentia.

17. Ad 5. argum. Probat tradita in 3. aduert.

Essentia non ideo est in personis, quia communis, sed quia forma personarum.

18. Ad 6. argum. Esse in principio consubstantiali est summa perfectio. Ad confirm.

num. 9.

19. Ad ult arg. Probat contra sent. Scoti. S. Thom. 3. modus, vt e. 14. p. 2. num. 4. est immanentia aequiuoca

20. Ad confirm. Natiuitas nō est in Patre, sed indicat rationem qua Filius est in substantia, & de substantia Patris vt num. 9.

sona non solum esset in alia, sed subsisteret in alia, quod impossibile est, & antea satis improbatum. Ad confirmationem responderetur concedendo quod vna persona est in alia, vt forma alterius, sed est tamen forma alterius, non ratione personarum, sed ratione essentiarum. Et hęc est vera & proprie asserta enunciatio, Filius est forma & substantia, & quidditas Patris, nō quateus Filius est persona, sed quatenus est essentia.

Ad quorum responderetur similiter, quod modus existendi quo essentia est in personis, & quo persona est in persona, non est idem omnino vt argumento probatur & antea declarauimus; sed tamen essentia non ideo est in persona, quia est communis, sed quia est forma personarum; quare per hoc quod Pater est essentia, quamuis Pater non sit commune quid, est tamen in Filio vt formarius.

Ad sextum iam diximus quod esse in principio consubstantiali, est summa perfectio, & modus existendi in alio perfectissimus. Ad confirmationem responderetur quod esse in alio, vt in principio siue per originem, significat quidem ipsam unitatem essentiarum, sed significat illam per originem, quasi designemus causam efficientem illius modi existendi in alio, vt declaratum est; cum tamen ibi causa efficiens nulla sit.

Ad vltimum responderetur argumentum conuincere quod Filius non sit in Patre ratione essentiarum & relationis simul, alia filiatione esset in Patre; & Pater esset Filius. At verò S. Thomas cū docet Filium esse in Patre vt relatum in relato, non loquitur de modo existendi reali secundum reale fundamentum; sed æquiuocè dicitur in alio esse, quod in alio cognoscitur: quo pacto vnum relatum est in alio, hoc est, cognoscitur simul cum alio.

Ad confirmationem responderetur, quod Filius est in Patre ratione natiuitatis, non ita vt natiuitas eius sit in Patre, vt argumentum probat; sed quia natiuitas indicat rationem quare Filius sit in ipsa substantia, & de ipsa substantia Patris; quasi declarat causam efficientem, vt dicitur in libro 1. de generatione animalium cap. 1. quod est in substantia in se.

CAPVT. XVII. Nomen Trinitatis significat tres personas in unitate nature.

Explicandum iam est clarius, quare nomina significant in Deo unitatem, quare distinctionem. Trinitas autem vtrumque significat, & ideo erit ab hoc nomine ducendum initium.

S. Isidorus lib. 7. etymologiarum cap. 4. Trinitatem interpretatur trium unitatem; sed tamen, vt S. Thom. obseruat 1. p. q. 31. art. 1. & d. 24. art. 2. q. 2. hęc est nominis notatio siue etymologia, & nō ipsa germana significatio. Quidam ergo dixerunt nomen hoc significare duntaxat personas siue unitates personales, vt Trinitas dicatur ter unitas. Et hoc refellit S. Doctor in sent. quia ea nominis explicatione Deus nō diceretur trinus, trinus enim est nomen ductum à Trinitate. Si ergo Trinitas est ter unitas, Deus trinus erit Deus ter vnus, quod est hæreticum; cum sit semel Deus vnus, & non ter vnus. Argumentum est à coniugatis. Alij ergo dixerunt melius eū Magistro nomen hoc significare tres personas in unitate nature; ita vt vtrumque significet & numerum & unitatem, sed præcipue numerum quasi in recto, & unitatem in obliquo, vt Theologi loquuntur, & hęc est sententia S. Thomæ.

Obseruandum est autem eodem auctore, quod istud nomen non significat personas aut naturam, sed numerum in personis, & unitatem in natura: unde colligitur non esse nomen relatiuum personalium, scilicet Patris & Filij, & Spiritus Sancti, non tamen significat ipsas relationes aut personas, sed numerum illarum, vt docet S. Thom. ad 1. Et potest dici præterea, quod licet significaret personas, non tamen esset relatiuum nomen; quia significaret eas conceptu absoluto: vt nomen ipsū personarum, quod relatiuum non est, & quia significat numerum, dicitur nomen personale, & inter personalia recensendum in ea distributione nominum quam fecit S. Ambrosius.

Aduertendum tamen est quod hoc nomen Trinitas, accommodatum rebus diuinis, non est nomen numerale commune alijs rebus; tum quia significat nō solum ternarium personarum, sed unitatem

1. Pars unitatis. Ex S. Isidor. Trinitas, id est, ter unitas. Ex S. Thom. ea non est germana significatio. De hac, i. scilicet, est significare ter unitatem. Refellit ab eodem. Sic Deus trinus erit ter vnus, quod est hæreticum. Arg. à coniugatis. 2. & vera sit vt in tit. Magist. Significat ternarium personarum in recto, & unitatem nature in obliquo. S. Thom. 1. Aduert. ex eodem. Nō significat personas aut naturam. Consect. Non est nomen personale. Idem. Licet effect personale non esset relatiuum ex lib. 4. c. 6. Exemplum personarum. cap. 14. n. 17. 2. Aduert. In diuinis nō est nomen numerale commune alijs rebus.

1. Ratio. Illatum: Trinitas & ternarius non sunt synonyma.

2. Ratio. Illatum: Trinitas est nomen diuinum significans numerum diuinum in quo est vnitas.

Vno conceptu vtrumque significat.

Ostenditur.

5. Aduert. ex eodem.

Trinitas dicitur, sed non triplicitas.

Ratio.

Boet.

S. August.

Triplex proportio, ac proinde inaequalitate significat.

Sic multiplex forma diuersa.

Maxent.

Magist.

Hic admonet non obstante doctr. c. 23. n. 15. & 24. n. 16.

quod non dicitur trina Trinitas.

Ratio.

Trinitatis tria supposita conuersa in sensu collectiuo.

Ex S. Thom.

trinitas in supposita personali.

Benedicitur vna Trinitas & trina vnitas.

S. Anselm.

6.

tatem quoque naturae; quare Trinitas & ternarius non sunt synonyma: tum etiam quia significat numerum, & vnitatem in Deo, scilicet in diuinis personis & diuina natura. Itaque est nomen diuinum, quod videlicet rei creatae non conuenit. Et haec omnia potest significare simul per modum vnius, quia significat numerum illum plane diuinum, in quo est etiam vnitas; & idcirco dicitur significare praecipue numerum quasi in recto, & vnitatem in obliquo; vt vno conceptu vtrumque significet: sicut enim de pluribus simul iudicium mente proferimus per modum vnius, hoc est, vt ad vnum referuntur; ita & plura quae ad vnum reuocantur, vna intelligentia apprehendimus.

Alia sunt quae S. Thomas obseruat. p. q. 31. art. 1. Nam solut. ad 3. notat quod Trinitas dicitur, sed non triplicitas, quia triplicitas non est nomen numeri, sed proportionis, vt docet Boetius de Arithmet. lib. 1. cap. 24. & idem docet S. August. 6. de Trinitate cap. 7. Nec quoniam, inquit, Trinitas est, ideo triplex putandus est. Quia scilicet differrent essentia, & vnus esset maior alio, quod pertinet ad proportionem: vnde sequitur. Alioquin minor erit Pater solus, aut Filius solus, quam simul Pater & Filius. Triplex ergo inaequalitatem significat, sicut multiplex etiam significat formae diuersitatem, vt dicemus p. cap. sequenti; & idem affirmat Iohan. Maxent. in confessione Fidei. Vide Magistrum d. 9. vbi negat similiter Deum esse triplicem. Admonet etiam quod licet nomina pleraque diuina abstracta de concretis dicantur, & concreta de abstractis; non tamen dicitur trina Trinitas; quia sicut dicimus Deum trinum eo quod sunt tria supposita Deitatis, ita dicendo trinam Trinitatem, tria supposita Trinitatis diceremus; scilicet tria supposita, quorum vnum quodque esset Trinitas. Verè enim Trinitatis tria supposita sunt in sensu collectiuo, vt significetur collectio suppositorum; sed S. Thom. hoc negat in suppositione personali, vt aiunt dialectici, scilicet quod sint tria supposita & vnum quodque suppositum sit Trinitas; benè autem dicitur cum S. Ansel. Monolog. c. 76. vna trinitas, & trina vnitas.

Praeterea obseruat S. Thom. quod

A cum dicitur in Symbolo S. Athanasij, & in praefatione ecclesiastica Trinitas in vnitatem, & vnitas in Trinitate veneranda; numerum ponimus pro rebus numeratis, ita vt erudiamur venerari nos debere Trinitatem, hoc est, personas tres in vnitatem, hoc est in natura vna, & vnitatem in Trinitate similiter; alias si esset Trinitas in vnitatem, vnitas esset trina, & esset diuinae naturae vnitates tres, vt ponit Arius. Quod si esset vnitas in Trinitate personarum, personarum ternarius esset numerus rationis, & non rerum, vt ponit Sabellius.

B In bibliotheca Sanctorum, tomo 5. pag. 514. refertur controuersia haereticorum cum Catholicis vtrum Filius Dei dicendus sit vnus ex Trinitate, an verò vnus in Trinitate? Sed ista controuersia per ea quae dicebamus facile pacatur. Vtrūque enim potest dici & quod de Trinitate sit vnus, & quod in Trinitate sit vnus. Neque enim in Trinitate vnus significat, quod hic vnus sit vnus in tribus; sed quod in illis tribus hic vnus numeretur, quasi contentus in illo numero: sicut dicimus in quaternario esse duos binarios, & quatuor vnitates. C Quod verò Christus sit vnus ex Trinitate, siue etiam vnus trium, tuetur Ioh. Maxent. in sua professione contra Nestorianos, & recitat testimonia. S. Augustin. in lib. Enchir. & libr. 2. de Trinit. cap. 10.

Ex quibus colligimus nomen hoc etiam si ex primo instituto significet etiam apud Theologos ternarium cum vnitatem coniunctum; tamen traductum esse vt significet quoque ipsas tres personas diuinas in natura vna; quae est figura loquutionis qua continens pro contento accipitur; sicut nomen pro re significata usurpatur, cum dicitur. Omnipotens nomen tuum de regalibus sedibus venit. Neque enim nomen venit, sed Deus nomine indicatus: ita numerus trinitas pro rebus numeratis, vt plurimum sumitur ab Ecclesia, à Patribus, à Theologis. Et in ea significatione hoc nomen vno conceptu exprimit tres personas in vna natura, quatenus tres in illa vnitatem conueniunt. Et ita adoramus patriam beatissimam Trinitatem; non numerum, sed res numeratas; neque vnitatem, sed essentiam vnam, & Deus ipse appellatur vnitas perfectissima.

In

4. Aduert. ex eodem. Veneramus numerum, praeter numeratis.

7. Alias trinam vnitatem, seu Trinitatem in vnitatem ponit Arius. Itè vnitatem in Trinitate ponit Sabellius.

7. Quae ex Biblioth. Patrum. Vtrum Filius Dei dicendus sit vnus ex Trinitate, an in Trinitate? Resol. ex dictis Vtrūque dicitur.

De 2. ostenditur

De 1. ostendit Maxent. ex S. Aug.

8. Coroll. Nomen, Trinitas, traductum est vt significet quoque tres personas in natura vna.

Simili figura vtitur Ecclesia

Sic adoramus patriam Trinitatem, & vnitatem.

9. Sic Trinitas est nomen collectiuum. S. Thom. Inter hoc nomen, & collectiuum. 1. Similitudo. 2. Similitudo. Ratio ex S. Ambrosio.

Inter eadē discrimen.

1. Confect. ex 1. similitudine. Hæ sunt falsæ, Pater est Trinitas, Trinitas est Pater.

S. August. Secus de Patre per adoptionē

Idem. 2. Confect. ex discrimine.

Hæc est vera, Deus est Trinitas. S. Thom. Deficit hæc Arist. dicēs nullam esse verā affirm. in qua prædicetur, omnis. Exempla

S. Thom.

Omnis, de tribus primū dicitur. Aristotel.

In hac significatione Trinitas est nomen quasi collectiuum, ut docet Sanctus Thom. ad 2. similitudo autem cum collectiuis hæc intercedit, quod nomen collectiuum significat plura distincta simul, ita ut non sit personalis suppositio; omnes enim homines simul sunt vnus populus; Trinitas quoque sunt tres personæ simul, sed singulæ non sunt Trinitas. Est etiam in nomine collectiuo vnitas ordinis; quæ etiam est in personis diuinis. Ut enim docet S. Ambros. 1. lib. de Trinit. non est confusum quod vnū est: esset autem confusio in multis sine ordine. Discrimen autem est nõ minus notum, inter illa collectiua, & sanctum nomen Trinitatis; nam nomine collectiuo significantur res plures maxime distinctæ, ut potè quæ nullā formā communi conueniunt. Significatur autem simul hoc nomine quædam vnitas ordinis duntaxat, ut populus. At verò Trinitas significat res quidem distinctas minima distinctione quæ est relatiua, & coniunctas maxima vnitate eiusdem simplicis essentiæ, & non solum vnitate ordinis. Quia ergo Trinitas significat plura simul, hæc propositio est falsa, Pater est Trinitas; & hæc etiam, Trinitas est Pater: nam licet Deitas sit Pater, & Deitas sit Trinitas; tamen Trinitas nõ est Pater, variata suppositione, ut postea dicemus. Et ita docet S. August. lib. 5. de Trinitate cap. 11. nisi Pater significet adoptionis gratiam, qua nos Deum Patrem vocamus: nam & Filius & Spiritus Sanctus vnus est nobis Pater, & tota Trinitas Pater, ut S. Augustin. notat. Sed tamen quia Trinitas est idem cum essentia diuina, hæc est vera propositio, Deus est Trinitas, ut docet S. Thomas q. 39. art. 6. ad 1. quod in nulla re creata potest cogitari. Quapropter deficit hæc Aristotelis documentum verissimū lib. 1. periherm. cap. 5. quod nota vniuersalitatē, scilicet omnis, nunquam inueniatur in prædicato affirmationis veræ; neque enim omnis homo est omne animal, neque Petrus est omnis homo, neque vlla est vera affirmatio in qua prædicetur, omnis, ut S. Thom. ibidem ostendit: oportet enim ut multa contenta sub omni prædicentur de eodem; omnis enim de tribus primū dicitur, de paucioribus non dicitur, ut Aristotel. docet. Est autem Deus omnis persona

A diuina, quia multæ personæ contentæ sub prædicato, omnis persona, dicuntur de Deo. Adam autem ante Eoam conditam non erat omnis homo, sed vnus homo.

Atqui obseruandum est adhuc quod in Concilio Tolet. 11. negatur hæc propositio. In Deo est Trinitas, quia more loquendi exacto, personæ non sunt in Deo, sed Deitas est in personis. Quod concilium etsi Bellarmin. testetur non esse auctoritate apostolica confirmatum lib. 2. de Verbo Dei, c. 10. fatetur tam in ibidem, esse consensu Ecclesiæ receptum. Cum verò cap. *Damnamus*, dicitur, in Deo sola Trinitas; alius est sensus, scilicet quod in Deitate inuenitur Trinitas, hoc est, agnoscitur Trinitas, non quaternitas: non autem quod personæ sint in natura, sed potius est natura in personis, si Dialecticæ imò & physicæ disciplinæ obseruandæ sint. Ad hoc etiam pertinet, quod dicitur à Maxentio lib. 2. cap. 19. tom. 3. bibliot. contra Nestorium, Filius est vnus ex Trinitate, sed nõ est in Trinitate vnus. Nam vnus ex Trinitate designat partitionē, quod ex tribus sit vnus. At verò vnus in Trinitate, significat quod sit vnus in tribus, quod est falsum; sola enim diuina natura est vna in tribus. Nihilominus hæc forma loquendi non semper ad eam exactè seruetur. Vnde S. Thom. q. 31. art. 1. in Deo esse Trinitatem ait, hoc est inueniri in natura diuina tres personas.

Nomen autem ipsum Trinitatis ab initio nascentis Ecclesiæ accepimus, sicut & fidem Trinitatis; vsurpauit illud S. Dionys. Pauli auditor cap. 1. de diuinis nominibus, & lib. de mystica Theologia, & Grego. Taumaturg. in sua fidei confessione. Et Sanctus Iustinus de re-cta fidei confess. Tertullian. lib. contra Praxeam. S. Cyprianus serm. de Orat. dominica. S. Gregor. Nazianz. in oration. Theolog. Sanctus verò Hilarius libros inscripsit de Trinitate; & omnes Patres post Sanctum Augustinum nomē vsurpāt. Quod Sanctus Athanasius Symbolo fidei inseruit, ut vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate veneranda sit; quod est etiam in concilijs nomen familiare, ut constat c. *Firmiter de sūma Trinitate*, & in alijs plurimis. Græci Triadem vocant, nos Trinitatem. At quod nomen traditione acceperimus, docet

5. Aduert. Conc. Tol. negat hæc in Deo est Trinitas. Et Bellarmin. hoc Conc. licet à Papa nõ confirmatum, tam ab Ecclesiæ acceptum. Obiect. excip. *Damn.* Respons. In Deitate sola Trinitas, id est, nõ quaternitas. Exactæ formæ loquendi, personæ nõ sunt in natura, sed est natura in personis. *Maxent.* contra Nestor. ait quod Filius nõ est vnus in Trinitate, id est, vnus in tribus. Exactæ formæ nõ semper seruetur. S. Thom. 11. 6. Aduert. Nomē Trinitatis semper vsurpatum. S. Dionys. S. Greg. Taumaturg. S. Iustin. Tertull. S. Cyprian. S. Nazianz. S. Hilarius. S. August. S. Athanasius. Cap. firm.

Genebrard. docet *Genebrard* libr. 3. de Trinitate cap. 102.
 12.
 2. Pars. Adhuc duo sunt quae disputatio oportet inuestigari. Alteram, rectene dicamus Deum triplicem, sicut dicimus Trinum? Alteram, vtrum triplicem personam liceat dicere?
 13.
 De 1. dub. 1. set. affirmans. *Mirandul.*
Picus Mirandulanus in Poemate, triplicem numen dixit. *Vnum in Triplici numine numen habet.* Quod si numen accipiamus vt nomen abstractum, neque trinum numen dicendum esse videtur, sicut non est trina Deitas, sed Trinus Deus, si exacte loquendum sit, vt disputauimus. Sed accepto etiam nomine concreto, non audienda est *Mirandulani* sententia, quae *Patribus* aduersa est, vt in confirmatione subiiciemus. Quod si inquiritur causa ipsa & ratio assertae sententiae a *Patribus*; vna & altera occurrunt aduertentibus triplicem dici quasi triplicatum, sicut multiplex multiplicatum. Prima ergo ratio negandi Deum triplicem est, quia sicut multiplex opponitur simplici, in quo non sunt multa distincta; ita triplicem opponitur simplici. Nam si in simplici non sunt multa distincta ab ipso, neque sunt tria ab ipso simplici distincta: ergo eadem ratione, qua simplex non est multiplex, non est triplicem. Non est ergo Deus triplicem, cum non sit distinctus a personis tribus. Alia ratione clariùs liquet Deum non esse triplicem, quia non est triplicatus, sicut neque multiplicatus: Deus enim triplicem significat Deos tres, sicut multiplex multos Deos.
 14.
 De 2. Dub. Hac ergo quaestione transacta, tractanda alia est, quare non dicatur persona diuina triplicem, siquidem multiplicatur & triplicatur? Theologi enim duplicem processionem diuinam aiunt; ergo & triplicem personam. *S. August.* negat personam diuinam esse triplicem, quia sequeretur tres personas esse maius quàm vnam. Nec dissimilis est responsio *Sancti Thomae*, quaestione 31. articul. 1. ad 3. quia, inquit, triplicem significat proportionem, vt docet *Boetius* libr. de Arithmetica. Quidam verò rationem traditam ab *Augustino* & a *S. Th.* oppugnat. *S. August.* enim obiicit in ternario numero id necesse esse, vt ternarius sit maior binario. At verò *S. Th.* opponunt, nihil necesse esse vt in numero cernatur inaequalitas in qua est

A proportio: non ergo neganda est proportio, sicut neque numerus in diuinis rebus. Quare arbitrantur posse dici triplicem personam & multiplicem personam, sicut personas tres & personas multas dicimus. Contra istam sententiam, *S. August.* & *S. Thom.* aduersantem imprimis comprobauimus, nomen hoc, triplicem, suspectum esse in rebus diuinis, quod satis est Theologo, vt caueatur. Nomen enim, Trinus, significat numerum, quem in personis esse non ambigimus: nomen verò triplicem, quod est ductum a triplo, significat proportionem, & inaequalitatem, quae in re omni diuina euitanda est: ergo etiam in numero abstracto sit inaequalitas, vt docuimus libr. 1. tamen absolutè usurpandum non est nomen proportionis indicans inaequalitatem ne faciamus suspensionem attribuendi inaequalitatem aliquam in ipsa natura Deitatis, quae solū est in intellectu nostro. Præterea proportio in re ipsa ostendit esse maius & minus: Nam triplum siue in quantitate continua, siue in discreta, est re ipsa maius & melius, vt libr. eodem commostrauimus: ergo non est attribuendum diuinis rebus: sed in solo numero abstracto, qui est in intellectu numerate, triplum cernitur. **C** Postremo, id quod est præcipuum; nomen Trinitas, significat ipsas personas diuinas tres, vt comprobauimus 1. p. cap. sed in personis ipsis non est triplum, quod est proportio & inaequalitas: ergo hoc nomen non est aptum diuinis rebus. Et hoc apertissimè conuincit argumentum *S. August.* Nam si in ipsis personis inueniretur triplum, illud esset maius vno. Nam triplum ex propria ratione est maius. Numerus autem proprio conceptu numeri non significat maius, aut minus. Quare nomen numeri ternarij rectè acceptum est ad significandas diuinas personas. Et nomen triplicis, quod est nomen proportionis, meritò est expunctum. Et eadem est ratio *S. August.* & *S. Thomae.* **D** Argumenta autem opposita hoc solūmodo confirmant, quod in numero abstracto, qui est in solo intellectu, possit dici multiplex & triplicem; & quod ibi sit inaequalitas & proportio. Theologi verò aiunt processionem esse duplicem, quia nomen, duplex, vsitatum est ad significandum numerum, non solam proportionem.

In hac sent. dicitur triplicem & multiplex persona.
 15.
 Pro 1. sent. assertio.
 Nomen, triplicem, suspectum est in diuinis, ex num. 5.
 Prob. 1. ex 1. & 2. ratione, vt supra.
 Nomen, triplicem, quod est ductum a triplo, significat inaequalitatem, & proportionem. Inaequalitas solū est in num. abstracto, vt libr. 1. cap. 42. p. 4. num. 7.
 Prob. 2.
 Triplum est re ipsa maius, & melius, vt ibidem.
 Prob. 3.
 ex num. 5.
 Triplum ex propria ratione est maius.
 Numerus non sic.
 16.
 Ad vtramque impugnationem.
 Ad rationem dub. Nomen, duplex, vsitatum est pro numero.

Aaa His

15. Additio. Multiplex significat non solum numerum neque solam proportionem, sed diuersitatem naturæ.

Item nomen, triplex, æquiuocum est ad 3. distribute, & ad unum triplicatum modis aut qualitatibus. S. Ambrosij.

16. Quoad 1. dub. pro sent. neg. S. Ambrosij. S. August.

S. Bernard. S. Nazianz.

S. Thom. Alenf. Cœ. Tol. 11

17. Quoad 2. dub. pro sent. neg. Sicut Deus est trinus, non persona; ita triplex, si hoc nomen diuinis conueniret.

His omnibus addendum est multiplex significare diuersitatem, non solum numerum, neque solam proportionem numeri, sed diuersitatem naturæ, quo pacto opponitur simplici; & multiplex dicitur quod multis modis utile est, aut quod multis & diuersis qualitatibus præditum. Qua etiam ratione in diuinis personis cauendum, ne significemus diuersam naturam. Præterea nomen, triplex, æquiuocum est. Nam etsi aliquando significet distributè tres, aliquando significat unum triplicatum modis aut qualitatibus, ut triforme: quare etiam propter ambiguitatem ineptum est diuinis personis, quod significauit S. Ambrosij. lib. 1. de fide, cap. 2. Neque multiplex, inquit, quod est indifferens. Probat enim essentiam diuinam non esse multiplicem, quia est in singulis personis eadem, sine diuersitate aliqua, hoc quippe dicit indifferens.

Confirmatio.

Quod Deus non sit triplex, probatur auctoritate S. Ambrosij lib. 1. de fide, cap. 2. S. Augustini lib. 6. de Trinitate, cap. 6. 7. & 8. & lib. 15. cap. 13. & S. Bernardi lib. 5. de considerat. ad Eugen. & S. Gregor. Nazianzen. orat. ad Euagrium. Quos Patres consequitur S. Thom. 1. p. q. 31. art. 1. ad 3. & Alex. Alenf. q. 66. memb. 1. artic. 4. & Concilium Tolet. 11. in confes. fidei profiteatur Deum non esse triplicem, sed trinum.

At verò iisdem auctoribus probatur non dici triplicem personam in Deo. Nam nomen, triplex, non potest dici de Deo nisi ratione personarum: sicut enim nulla persona est Trina, sed Deus Trinus est; ita neque vlla persona est triplex, sed Deus triplex dicendus est, si id nomen in diuinis usurpandum est. Quod etsi triplex accipiamus partitè ut nomen numerale; quia tamen trinum indicat proportionem, probè ab August. & S. Thom. excluditur, ut comprobatum est.

CAPVT XVII.

Nomina explicantur quæ vel unitatè vel distinctionem in Deo indicat.

Disputationi præcedenti coniunctum est, ut nomina illa siue nominum

usum elucidemus, quæ vel unitatem vel distinctionem indicant, ut aptè rebus diuinis significandis afferantur.

Nomen vnus vel unitatis Deo maxime quadrat, ut lib. 1. docuimus; & nihil habet significationis suspectum. Inuenitur autem apud Patres nomen vnionis pro unitate, quod sanè æquiuocum est, & disceptationis discordiæque origo: significat enim nomen istud, vnio, actionem qua res diuisas coniungimus, vel ipsam coherentiam rerum coniuictarum, vel etiam relationem inde proficientem. Quarum rerum nihil inuenitur in ea unitate qua diuinæ personæ sunt vnus, quæ est vnitas essentiæ: neque enim per actionem, aut causam vllam coniunguntur, aut coherent ut causata, neque habent inter se eam relationem vnionis quam habent quæ per causam sunt coniuncta. Dicuntur tamen personæ coniunctæ in unitate naturæ, ut & nos loquimur; quia intelligendo illas coniungimus. Imò naturam Patris cum Filij essentia, cogitando copulamus, non quod sint duæ essentiæ, sed quia eadem essentia bis sumitur in contemplatione nostra, in Patre ut principium, in Filio ut terminus: & in relationibus similitudinis, & æqualitatis eadem essentiam, quæ est fundamentum harum relationum, cogitando repetimus, ut diximus lib. 3. Quamobrem vnio siue coniunctio inter diuinæ personæ, est sola meditatio humanæ rationis.

Ex qua nominis ambiguitate, vtraque potest oriri hæresis, Ariana, & Sabelliana: Ariana, si vnio indicet coniunctionem naturæ cum natura, ut diuisa sit natura Patris à Filio: Sabelliana, ut vnio tribuatur etiam personis. Et quidem Sanctus Hilarius libr. 5. de Trinitate, & clariùs lib. 6. aliquantulum longiùs à principio, nomen vnionis detestatur ut Sabellianum, & inuentum esse ait ut religio fidei unitatis auferatur, scilicet ut non sincera vnitas naturæ in personis distinctis colatur. S. verò Athanas. in prologo, & libr. de unitate Trinitatis libenter usurpat nomen vnionis, & ait nomen Deitatis esse vnitum, & aliàs sæpiùs. Et Sanct. Gregorius Nazianzenus oration. 1. Theolog. nomen vnionis non refugit. S. quoque Dionys. de diuin. nomin.

Theolo-

1. Pars tit. Nomen vnus, vel vnitas. Deo maxime quadrat, ut lib. 1. c. 37. & 38.

Nomen vnionis pro unitate æquiuocum. 1. Significat actionem, coherentiam, & relationem causam.

Nihil horum inuenitur in Deo.

2. Significat relationem relationis, seu coniunctionem personarum in unitate naturæ, vel naturæ Patris cum natura Filij in eadem unitate.

Simile de relationibus similitudinis, & æqualitatis.

3. Ex hac ambiguitate: hæresis Ariana, si vnio sit naturæ cum natura.

Item Sabelliana, si vnio sit personarum. S. Hilari.

Vnionem in 2. sign. usurpat S. Athanas.

S. Nazianz.

S. Dionys.

In 1. significa-
tione euitat
S. Bernard.

Heresum pre
sentiam signif
vitanda.

4. Circa relatiuū
idē, quorundā
sent. quōd re-
ferte: i. psonā

Consect.
S. Thom.

Limitatio cō-
mentatoris
Boetij,
apud Bedā.
si, idem, an-
tecedat p. p. di-
catum, &c.

1. Assertio:
Idē ob sitū so-
lū nō variat id
quod refert.

2. Assertio:
Obsup positio-
nem nominis
anteced. variat
ut & alia rela-
tīua.

3. Assertio:
Si cōiungitur
cum nomine,
refert formale
signific.

Vnde ad cōsect
S. Thom.

5. Denominibus
vniuersitatis quæ di-
stinctionē per
sonarū auferūt

1. Dictum.
Deus non sin-
gularis; quia
tollitur cōmu-
nicabilitas.

S. Thom.
ex S. Hilar.
Tertull. ex
Gen. 1.

2. Dictum.
Deus nō vni-
cus; quia tolli-
tur numerus
personarum.

S. Hilar.

Theologiam facit vnitam & discretam: vnitam propter ea quæ sunt vnū in Deo. Sed S. Bernardus lib. 1. de considerat. ad Eugen. nomen vnitatis euitat, Vnū qui p. e. est, ait, non vnitum. Cauendum est igitur ab loquendi usu hereticorum qui in nostram ætatem incidunt, & nominis interpretatio disputationi prætendēda.

Relatiuum, idem, quod ad vnitatem etiam pertinet, visum est aliquibus plus referre, quam relatiuum, illud, aut, quod: Quare negandum esse enuntiationem, Pater est Deus, & idem Deus est Filius. Quare & S. Thom. aliquando dubitauit concedere, Pater & Filius sunt idem: ne videretur relatiuum, idem, referre personam, eandem. Et auctor commentarij in Boetium apud Bedam col. 1113. concedit Patrem & Filium non esse eundem Deum, sed Deum eundem: quia relatiuum, idem, si antecedit prædicatū, refert etiam personam; si sequitur refert solam naturam: sed potius vtendū est nominibus eo usu quo explicantur à peritis grammaticæ; qui nihil distinguunt significationem nominum siue antecedant, siue consequantur, solo situ orationis discreta. Relatiuum verò, idē, refert, ut & alia relatiua, nomen antecedens, suppositione illa qua antecedit: si verò coniungitur cum nomine aliquo, refert formale significatum nominis. Quare idem Deus est Pater & Filius, & Pater est Deus, qui idem Deus est Filius, ut S. Thom. 1. p. concessit; quia idem Deus significat identitatem Deitatis.

Succedunt ea nomina quæ vnitatem quidem significant, sed quia distinctionem personarum auferunt, à Dei prædicatione excipimus; neq; enim est Deus singularis, nec vnicus, nec solitarius, sed vnus. Non singularis, quia tollitur cōmunicabilitas, ut ait S. Thom. quæst. 31. art. 2. & probat auctoritate Sancti Hilarij lib. 7. de Trinitate assertentis sacrilegium esse Deum singularem dicere; quare nec Deitas est singularis cum sit comunicabilis. Tertull. etiam lib. cōtra Praxeam, Deum singularem negat, cum pluraliter dicat, Faciamus. Non vnicus, quia tollitur numerus personarum, ut auctor est ipse Sanctus Hilarius lib. eodem; Filium verò vnicum dicimus, quia non sunt plures Filij, plures tamen personæ sunt quæ sūt Deus vnus; quare Deus vnus, non vnicus dicitur.

A Testatur enim Phebadus lib. contra Arianos Vicentium, Valentem, & Putanæum hæreticos Deum vnicum subdola fraude dixisse, quasi solitarium sine personis. Imò & Deum vnium formidat dicere, hæretico scilicet sensu pro vnico. Sed Catholicè confitendus est vnus Deus, ut & ille confitetur lib. eodem. Et quod clarius est, non dicitur Deus solitarius, cum sit in Deo consortium personarum, ut docet ipse Sanctus Hilarius lib. 4. Dicitur etiam natura vna sed non confusa, aut composita, aut mixta, sed simplex & vna.

B Sed hæc iam usu molliora sunt, & magis à periculo semota, ut liceat Durando dicere, d. 9. q. 1. bene posse Deum vocari vnicum & singularem: maxime cū hæc voces ex instituto non significant solitariam naturam sine personis, de qua re Alex. Ales. q. 65.

C Alia sunt nomina quæ distinctionem significant, sed qualis non est in diuinis personis; non enim dicitur diuina persona differens, non diuersa, non separata, aut diuisa, non dispar, aut discrepans, non denique aliena, sed distincta. Quòd non dicatur differens, aut diuersa docet S. Ambros. lib. 1. de fide ad Gratianum cap. 2. Pater & Filius Deitatis vnium sunt, neque est ibi substantia differentia aut diuersitas. Et idem docet S. Hilarius lib. 4. de Trinitate; quod S. Thom. approbat; quia differentia ostendit distinctionem formæ siue speciei; personæ autem diuinæ sūt eiusdem formæ, scilicet diuinæ essentiæ, & idcirco propriè non differunt. Et apud logicos differentia est eorum quæ subsunt vniuersalibus; quare non est differentia personarum, quam logicus definit. Græci tamen non formidant differentes dicere diuinas personas, S. Iustinus in expositione cōfess. ornis Trinitatis, S. Nazianz. orat. 3. Theologa, S. Ioan. Dam. lib. 1. fidei c. 1. & 11. & lib. 3. cap. 5. Eutyrius in Ioan. c. 16. & ex latinis Richard. de S. Victore lib. 4. de Trinitate cap. 20. & lib. 5. cap. 1. Magist. in 1. d. 24. & Alexand. Ales. 1. p. q. 44. Diuersum etiam non dicitur de diuinis personis, quia diuersitas significat naturæ distinctionē, ut docet S. Thom. art. 2. q. 31. & firmatur auctoritate Patrū S. Fulg. ad Thrasim, c. 6. Alterigenus nō diuersus, & S. Hilarius lib. 4. de Trinit. & S. August. lib. 7. de Trinitate c. vltimo, &

Phebadus
contra Arian.

3. Dictum.
Deus non so-
litarium.

S. Hilar.
4. Dictum.
Dicuntur natu-
ra simplex &
vna

6. Hæc iam usu
molliora.

Durand.
Ales.

7. Pars tit.
Der. omnibus
distinctionis
quæ vnitatem
naturæ auferūt

1. Dictum.
Diuina perso-
na non dicitur
differens, aut di-
uersa.

S. Ambros.
S. Hilar.
S. Thom.

Quòd non sit
differens,
Probat.
Differentia ol-
tendit distin-
ctionē formæ
siue speciei.

Contra Græci
S. Iustinus.

S. Nazianz.
S. Damas.
Eutyrius.

Ex Latinis.
Ric. de S. Vict.
Magist.

Ales.
Quòd non sit
diuersa, pbatur
Diuersitas sig-
nificat naturæ
distinctionē.

S. Thom.
S. Fulgent.
S. Hilar.
S. August.

Lactantius.

Illatum S. Thom. Idem & diuersum non diuidunt increatum ens.

8. 2. Dictum Diuina persona non est discrepans, seu dispar ab alia.

S. Ambros. Ratio.

3. Dictum. Itē non est aliena, non separata non diuersa.

Ratio. Personas non secerni recte ait Lactant.

Hug. Ether. explicatur.

S. Hilar.

4. Dictum. Personæ dicuntur distinguui, aut etiam discerni.

S. Tb. ait cōtra Arium

4. cauenda, vt n. 5.

Contra Sa. el. item 4. vt n. 7. & 8.

9. Notabile.

In adiectiuis sine substantiuo positus genus male indicat personam, neutrum substantiam.

Ostenditur.

S. Thom.

Lactant. lib. 4. instit. diuin. cap. 29. Nō diuersum dicimus, neque utrumque secernimus. Vnde colligit S. Thom. in 1. d. 4. quæst. 1. art. 2. ad 1. quod idem & diuersum ex sententia Philosophi diuidant quidem ens creatum, non verò increatum ens.

Quod verò persona diuina nō dicatur discrepans, seu dispar ab alia, monet idem S. Ambros. lib. de Trinitate, quia discrepans, & dispar, & his similia, inæqualitatem, & dissimilitudinem declarant, quæ inter personas diuinas non noscitur. Alienum autem, separatum, & diuisum, commonstrant naturæ diuersitatem; nam propter unitatem Pater est in Filio; quod autem in alio est per essentiam, neque alienum, neque diuisum est. Quare merito Lactantius dicit personas non secerni, hoc est, non diuidi. Licentiùs enim dixit Hugo Etherianus libr. 2. de Spiritu Sancto personas diuinas diuidi, hoc est, distinguui. Quod S. Hilar. docet libr. 7. de Trinitate personas neque diuersas, neque alienas, neque separatas esse. Emendata ergo locutionis norma est, vt dicamus personas distinguui, aut etiam discerni, quæ nomina cuiuscunque numero aptissima sūt. Nomen distinctionis commune est Patribus, Theologis, & concilijs discretas autem personas docet S. Dionys. de diuin. nomin. cap. 2. discernere enim est vel intellectu distinguere; personæ autē diuinæ sunt re ipsa distinctæ. S. Thom. q. 9. de potent. art. 8. docet cōtra Ariū cauenda esse quatuor, scilicet diuersum, diuisum, dispar, alienum; contra Sabelliū item quatuor, scilicet singulare, vnicum, confusum, solitarium, quæ omnia ibidē explicat.

Sed adhuc notandum est nomina adiectiua mutato genere diuersum animo sensum ingenerare; genus enim masculinum indicat personam etiam in substantijs incōporeis; genus ergo maris in Deo indicat personam, neutrum autem genus substantiam; quod intelligimus cum nomen adiectiuum absque substantiuo ponitur. Nam de personis quærimus, quis est? de substantia autem siue essentia rei, quid est? & dicitur prædicari in quæstione quid est ipsa rei quidditas & essentia, quod obseruat S. Thom. 1. p. quæst. 31. art. 2. ad 4. docens neutrum genus esse informe, masculinum

A verò formatū eò quod coaptetur psonæ.

Ex qua notatione colliguntur præscripta Theologa; nam quia alius & alter significant distinctionem, masculino genere Pater & Filius est alius & alius, siue alter, & alter; neutro autem genere nō est aliud neque alterum; quia est quiddem distinctio in personis genere masculino indicata; sed non est distinctio in quidditate quæ in genere neutro designatur. Contra verò Pater & Filius sunt vnū & idem genere neutro, sed nō sunt vnus neque idem genere masculino; quia est vnitas & identitas quidditatis genere neutro significata, non verò personarum vnitas quam genus maris ostendit; vnde & Porphyrius dixit cap. de differentia, quod differentia facit aliud, hoc est, aliam essentiam siue speciem aliam, quas regulas dialecticas studiosè Patres obseruarunt. Colligitur ista Doctrina ex Nouatiano apud Tertull. lib. de Trinitate. cap. 22. Quam firmant S. Hilarius lib. 1. 2. 3. & 7. de Trinitate. S. Augustin. 11. de Trinit. cap. 10. & tractatu 37. in Ioan. S. Fulgent. lib. 1. de fide ad Petrum, S. Anselm. Monolog. cap. 40. 42. Leo primus serm. 1. de Pentecoste, S. Bernard. Epistol. 190. & ex Græcis S. Basilus in Orat. contra eos qui calumniantur nos adorare Deos tres, S. Cyrill. lib. 3. Thesau. c. 1. S. Ioan. Dam. lib. 3. de fide cap. 7. D. Albinus libello 28. q. 9. de S. Trinitate, & S. Paulinus Aquilensis Episcop. aduersus Felicē. Guitmūdus etiā Episcop. Auerf. libello de Trinit. Quod idem documentum tradit S. Thom. 1. p. q. 31. art. 2. & in 1. d. 5. & d. 24. art. 1. Alex. Alēsis 1. p. q. 63. mēb. 2. S. Bonau. d. 21. art. 1. q. 2. Henricus 2. p. suæ sūmæ, art. 53. q. 1. Quod etiam sancitū est in Cōcilio Ephes. tom. 2. cap. 7. & Tolet. 11. in confessione fid. & Later. c. **D** *Damnatus*, his verbis, *Et si alius sit Pater, alius Spiritus Sāctus, nō tamen aliud.*

Durand. tamen d. 9. q. 1. non concedit absolutè Filium esse alium à Patre, sed alium personaliter: nihilominus cū Sancto Augustino, cui Ecclesia maximè consentit, absolutè confitendum est Filium esse alium, sed non aliud; quia masculinum genus refert solam personam, vt modò dicebamus. Et ita decretum est capite *Damnatus*, quod non aliud, sed alium dicamus. Ita affirmat S. Augustin. libr. 11. de Ciuitate Dei, cap. 10. S. Ful.

10. Ex hoc nota. 1. Docum. Nominalis distinctionis dicuntur de personis generem masculinū nō neutrum. 2. Docum. Nominalis tatis eōcuerit. **P** *Porphyrius*. **N** *Nouat. apud Tertull.* **S.** *S. Hilarius*. **S.** *S. August.* **S.** *S. Fulgent.* **S.** *S. Anselm.* **L** *Leo 1.* **S.** *S. Bernard.* **S.** *S. Basilus.* **S.** *S. Cyrill.* **S.** *S. Damasc.* **D.** *D. Albinus.* **S.** *S. Paulinus.* **G** *Guitmūdus.* **S.** *S. Thom.* **A** *Alēsis.* **S.** *S. Bonau.* **H** *Henric.* **C** *Cōc. Ephes.* **C** *Conc. Tol.* **C** *Conc. Later.* **11.** **C** *Contra Durandum.* **p** *per 1. docum.* **F** *Filius est alius à Patre, sed nō aliud.* **C** *Cap. Damn.* **S.** *S. August.*

S. Fulgent. Genebrar.

D. Rusticus.

12. Docum.

Aliud significat non rem aliam ut grammatici exponunt, sed aliam substantiam, siue quidditatem.

Ratio.

Nomina rebus non res nominis coaptanda.

S. Hilar.

13. Docum. contra 1 & 2. cum adiectiua iunguntur substantiuis.

Exempl. quoad 1.

S. Cyrill.

S. Hilar.

6. Synod.

Pater est alius a Filio, sed non alius Deus.

Ratio.

Adiectiuum predicatur causa substantiui.

Exemplum quoad 2.

Item Pater & Filius non sunt unus, sed sunt unus Deus.

14. Dub. circa hoc exemplum.

S. August.

Item, Pater & Filius est vnus, explicatur enim copulatio ad normam dialecticam, Pater est vnus, & Filius est vnus; sicut Pater & Filius est Deus, quae est verissima. Sed quia duobus numeris pluralis assignatur in sensu collectiuo; & non est grammatica constructio Pater & Filius est vnus, sed sunt vnus; praeterea si copula implicetur in subiecto ut aiunt, sensus erit, is qui est Pater & Filius est vnus; quae est haeretica; melius, & absque vlla suspitione dicitur,

1. Ratio.

2. Ratio.

S. Fulgent. de fide ad Petrum cap. 21. & alij quos recitat Genebrar. in Symbolo Athanas. pag. 219. de qua etiam re D. Rusticus Cardin. disp. contra Acephalos.

Colligitur etiam ex dictis quod genus neutrum in quaestione Theologica non est exponendum, ut quidam grammatici exponunt, dulce, hoc est, res dulcis: si eam similiter explanemus, aliud, hoc est, res alia; Pater esset aliud a Filio, quia est res alia & distincta, ut diximus. Significat ergo, aliud, non rem aliam, sed aliam substantiam siue quidditatem; nam & hoc nomen grammaticis est relatiuum diuersitatis; in personis autem diuinis non significat diuersitatem, sed distinctionem: ut ergo nomina rebus, non res nominibus coaptanda, ut ait S. Hilarius.

Praeterea consequitur ut alijs vtamur legibus, cum haec nomina adiectiua sunt iuncta substantiuis; nam Pater est alius a Filio, sed non alius Deus, quod notauit S. Cyrill. lib. 2. Thesauri cap. 2. & S. Hilar. lib. 8. de Trinitate, & ita constitutum est in 6. Synodo action. 11. & in Epistol. Sophronij. Non enim vnus Deus patitur alium Deum; neque Filius est alius Deus; & ratio est, quia adiuncto substantiuo efficitur quaedam nomen coniunctio, & adiectiuum predicatur causa substantiui; & ita dum dicitur Pater Deus alius, significatur quod Deitate sit alius; quod est haeticum. Contra vero etsi Pater & Filius non sint vnus sed duo, sunt tamen vnus Deus, quia predicatur vnus de illis ratione Deitatis, quae vna est.

Hoc loco occurrit dubium quod ponderauit S. August. Cum enim dixisset Pater & Filius est vnus, retractauit, & correxit, Non est, inquit, vnus, sed sunt vnus. Sed ego sane non perspicio quid prohibeat dicere Pater & Filius est vnus; explicatur enim copulatio ad normam dialecticam, Pater est vnus, & Filius est vnus; sicut Pater & Filius est Deus, quae est verissima. Sed quia duobus numeris pluralis assignatur in sensu collectiuo; & non est grammatica constructio Pater & Filius est vnus, sed sunt vnus; praeterea si copula implicetur in subiecto ut aiunt, sensus erit, is qui est Pater & Filius est vnus; quae est haeretica; melius, & absque vlla suspitione dicitur,

A sunt vnus; quamuis & est vnus verò dici possit. Dicuntur autem Pater & Filius non vnus sed vnus, quia neutrum genus indicat substantiam & ita sunt vna substantia, de qua re S. Hieronym. Esai. 6. S. Ambros. lib. 3. de sponsal. cap. 18. Albert. d. 2. art. 8, & d. 31.

Vltimo loco aduertendum est quod horum nominum ea quae a grammaticis dicuntur relatiua, quia referunt aliquid, hoc est, quia in mentem aliquid reuocant; possunt referre substantiam solam, vel solam personam, vel vtrumque: dicendumque est haec relatiua vtrumque significare simul & substantiam, & personas vel hypostasim; quod docet S. Thom. non obscure 3. p. q. 17. art. 1. ad 2. & 3. quae tamen doctrina explanatione indiget. Nam si nomina haec vtrumque referrent, cum dicimus alius est Pater, intelligeremus & personam, & naturam esse distinctam, & esset propositio falsa quae verissima est; est enim sensus, alia persona est Pater; dicendum igitur est quod genere masculino sit quaedam coarctatio, ut docet S. Thom. 1. p. quaest. 31. art. 2. ad 4. Et idcirco nomen hoc, alius, refert duntaxat personam; consequens autem est, ut in genere neutro quod nomen, aliud, non coarctatur, referat vtrumque, personam & naturam: & est falsa propositio quod Pater sit aliud, cum sit natura eadem.

B Et inde colligimus vnus & alterum consecrarium, quae aduertere operaepretium sit. Primum est quod Christus Dominus Deus & homo, etsi duabus naturis siue quidditatibus subsistat; non tamen est aliud & aliud, quod docet Sanctus Thom. loco commemorato. Et probatur manifeste, quoniam Christus est vnus ens, ut sanctus Doctor comonstrat 3. p. vnus autem & aliud opposita sunt; non igitur Christus est aliud & aliud. Quamobrem dictum S. August. Enchirid. cap. 35. vbi videtur dicere Christum aliud & aliud, interpretatur S. Thom. secundum distinctas naturas diuinam & humanam; & clarius idem repetit ipse S. Augustin. ad Felic. Pap. 11. & eodem modo interpretandus est Sanctus Damascenus lib. 3. fidei Orthod. cap. 7, & Naz. quem ibi S. Thom. recitat, & si quis alius Patrum simile pertulit sententiam. Quare non est absolute asserendum Christum esse aliud & aliud, nisi adicias secundum diuersas naturas,

C Et inde colligimus vnus & alterum consecrarium, quae aduertere operaepretium sit. Primum est quod Christus Dominus Deus & homo, etsi duabus naturis siue quidditatibus subsistat; non tamen est aliud & aliud, quod docet Sanctus Thom. loco commemorato. Et probatur manifeste, quoniam Christus est vnus ens, ut sanctus Doctor comonstrat 3. p. vnus autem & aliud opposita sunt; non igitur Christus est aliud & aliud. Quamobrem dictum S. August. Enchirid. cap. 35. vbi videtur dicere Christum aliud & aliud, interpretatur S. Thom. secundum distinctas naturas diuinam & humanam; & clarius idem repetit ipse S. Augustin. ad Felic. Pap. 11. & eodem modo interpretandus est Sanctus Damascenus lib. 3. fidei Orthod. cap. 7, & Naz. quem ibi S. Thom. recitat, & si quis alius Patrum simile pertulit sententiam. Quare non est absolute asserendum Christum esse aliud & aliud, nisi adicias secundum diuersas naturas,

D vnus autem & aliud opposita sunt; non igitur Christus est aliud & aliud. Quamobrem dictum S. August. Enchirid. cap. 35. vbi videtur dicere Christum aliud & aliud, interpretatur S. Thom. secundum distinctas naturas diuinam & humanam; & clarius idem repetit ipse S. Augustin. ad Felic. Pap. 11. & eodem modo interpretandus est Sanctus Damascenus lib. 3. fidei Orthod. cap. 7, & Naz. quem ibi S. Thom. recitat, & si quis alius Patrum simile pertulit sententiam. Quare non est absolute asserendum Christum esse aliud & aliud, nisi adicias secundum diuersas naturas,

Dicuntur vnus iuxta 1. doc.

S. Hieron. S. Ambros. Alb. Mag.

25.

Relatiua possunt referre substantiam solam, vel personam solam, vel vtrumque.

S. Thom.

Explicatur hoc docu.

Genere male, sit quaedam coarctatio ad personam.

Idem. Genere neutro non ita: vnde refert vtrumque

16. r. Consect. Christus non est aliud & aliud.

S. Thom. Ratio. Christus est vnus ens, e x S. Thom.

Ad S. Aug. interpretatio. S. Thomae.

Similiter Ad S. Dam. Ad Naziaz. Christus non dicitur aliud & aliud, nisi adicias secundum diuersas naturas.

Dux naturę in Christo dicunt aliud & aliud.

S. Leo Papa.

Idem. Greg. Naz.

Idem.

17. S. Thom. nõ aduersatur.

Interpretatur aliorum opinionem, non affert suam, vt n. seq.

18. 2. Consect. Pater & Filius simpliciter nõ sunt idem genere neutro, si cõt sint vnum. Ratio. Idem, vt & aliud, refert suppositum.

S. Thom.

S. Ambros.

ras, ne significetur personarum distinctio in Christo, quæ fuit hæresis Nestoriana; nomen enim relatiuum genere neutro vtrumque refert & naturam, & personam; benè autem dicimus duas naturas in Christo esse aliud & aliud; quia tunc aliud copulatum naturis duabus solas naturas refert. Et ita videtur intelligendus esse Leo Papa ad Flauiam cum ait. *Vnum horum coruscat miraculis, aliud succumbit iniurijs.* Scilicet Deitas miraculis coruscat, humanitas iniurijs succumbit: vt aliud non referat Christum, sed humanitatem. Et idè ait Epistol. 10. cap. 4. Quod clariùs dixit S. Gregor. Nazianzen. Epistola ad Chiled. Episcopum, *Quamuis (inquit) in Dño Iesu Christo Dei, & hominis vna persona sit; aliud tamen est vnde cõtumelia in vtroq; õmunis; aliud vnde cõtunis est gloria: vbi aliud & aliud ad naturas diuersas refert. Et clariùs, Aliud & aliud sunt ea, ex quibus saluator est.* Scilicet duę naturę ex quibus subsistit.

At verò Sanct. Thom. 3. p. quæst. 2. artic. 3. ad primum, non affirmat quòd nomen, aliud, non referat suppositum simul cum natura, vt aliqui existimauerunt, cuius contrariam sententiam q. 17. scriptam reliquit; sed duntaxat docet quòd cum Christus Dominus dicitur aliud & aliud apud Patres, nomen, aliud, non refert suppositum; aliàs esset hæretica propositio. Et ita interpretatur aliorum opinionem, non affert suam, quam postea clarissimè aperuit.

Alterum consecutarium est Patrem, & Filium simpliciter non esse idem genere neutro: licet enim sint vnum, non tam n idem; quia vnum significat quidditatis vnitatem, vt diximus. Idè verò et si significet vnitatem siue identitatem quidditatis, refert tam n etiam suppositum, siue personam, & ea n ob causam simpliciter negandum est, quòd Pater & Filius sint idem; sicut simpliciter negamus Christum esse aliud, & aliud; vtriusque enim pronunciati eadem est causa. Et hæc est sententia Sancti Thomæ 1. p. quæstion. 28. articul. 1. ad 2. vbi docet simpliciter idem dici, cum aliquid ad se ipsum refertur; ergo ex opposito, cum alius ad alium refertur, non est simpliciter idem. Quapropter Sanct. Ambros. libr. 2. de Spi-

A ritu Sancto ad finem, tauron, quod est idem, refert ad idem posse, & idem velle in diuinis personis; quia aliàs non sunt simpliciter idem. Et contra Arian. capit. 6. elegantèr vocat Filium alium idem; vt & distinctio personæ & perfectissima vnitas naturæ, quæ est Deitas, ostendatur. Et ad hoc attendens animù Doctor Sanctus in 1. distinctione 29. quæst. 1. art. ultimo ad 3. non ausus est concedere Patrem, & Filium esse principium idem Spiritus Sancti; sed quæstionem dubiam reliquit, vel potius distinguit sensum verborum. At verò 1. p. quæst. 36. art. 4. ad 6. concedit esse idem principium, quia nomen adiectiuum coniungitur cum substantiuo; dicimus enim Patrem & Filium esse eundem Deum, & idem principium similiter; sed absolutè & separatim, duos esse idem non dicimus. Sunt autem notanda verba illa Concilij Later. cap. Damnamus. *Id quod est Pater est Filius, & Spiritus Sanctus, idem omninò;* id, enim quia non est relatiuum reciprocum, neutro genere significat quidditatem, & ita sunt verba perspicua; scilicet ea quidditas quæ est Pater est Filius, & Spiritus Sanctus, eadem omninò; significatur quippe identitas eius in quo conueniunt. Sententia autem S. Anselm. Monolog. cap. 14. *Penitus idem ipsum est de eodem ipso,* exponenda est; neque enim est simpliciter concedenda, sed in eo sensu quem vult S. Ansel. vt sit Filius à Patre in vnitatem essentię omninò eiusdem; hoc enim dixit compendio, vt ipse fatetur, quo significaret nihil tribui genitori, quod in genito non cernatur.

B Quibus constitutis elucidabitur non vulgaris quæstio, verum demissa humanitate à Verbo, & accedente proprio supposito, homo ille esset simpliciter dicendus idem qui fuerat. Nam sicut materia tota mutata, est homo idem simpliciter propter formam eandem, quæ dat esse formaliter hominem; ita & mutata personam, et si non sit diuina, sed humana persona, cum tota natura sit eadem, videtur quòd sit dicendus homo idem simpliciter, & secundam quid diuersus, scilicet secundum personalitatem.

C Nihilominùs dicendum est simpliciter, quòd non est homo idem. Quod colligimus.

D 19. Quæst. Vtrum mutata personam hominis sit simpliciter idem? Pro p. affirm. argum de homine eodem mutata tota materia.

20. Resol. negat.

Idem vocat Filium alium idem.

S. Thom. in 1. distinguit hanc, Pater & Filius est principium idem Spiritus Sancti.

Idem 1. p. illam concedit iuxta 4. docum.

Ad Cõc. Lat. cõmentarius.

In hoc loco dicitur, id, non est relatiuum reciprocum.

Ad S. Anselm. cõmentarius.

19. Quæst. Vtrum mutata personam hominis sit simpliciter idem?

Pro p. affirm. argum de homine eodem mutata tota materia.

20. Resol. negat.

Probat ex
5. docum.

Ad arg.

Ille homo mu-
rata materia el-
set idem quo-
ad suppositū,
& quoad natu-
ram, licet non
omnino ean-
dem.

21.
Obiectio ab
exemplo.

22.
Respons.

Cum idem re-
fertur ad se, ho-
mo idem sig-
nificat eandē
qui erat, vel eū
dem qui est, &
sic resol. negat

Cum idem re-
fertur ad aliū
relatum, signi-
ficatur idēti-
tas solū in for-
ma significata
per prædicatū.
Exemplum.

Aliud exēpl.
in obiect.

Neutro sensu
est ille homo
idem.

ligimus ex documēto iam tradito, quia A
idem relatiuum refert naturam, & sup-
positum: & quia simpliciter non est idē,
neque homo idem dicendus. Nec simile
est exemplum de homine eodem, muta-
tā totā materiā: quia ille homo est idem
quoad suppositum, & quoad naturam,
hoc enim utrūque refert relatiuum, idē:
quare licet natura non sit omnino ea-
dem, satis est quod sit eadem formaliter
& suppositum idem. At verò qui subsi-
steret humanitati dimissæ à Verbo, non
esset idem suppositum: quare absolute
esset homo alius, & non idem homo; es-
set tamen alius masculino, non aliud B
neutro genere; quia secundum substan-
tiam, siue naturam, esset idem.

Quod si obijcias Patrem, & Filium
esse eundem Deum; qui Deus idem non
significat identitatem in personis, alias
non esset Deus idem, sed significat idē-
tatem in natura: in homine autem illo
esset natura eadem; ergo esset homo
idem.

Respondendum est, quod nomen, idē,
est relatiuum, & significat relationem:
sua autem considerata istius relatio-
nis relata in quavis propositione. Potest
enim idem referri ad se, & ad alium. C
Cum ergo refertur ad se, homo idem
significat eundem qui erat, vel eundem
qui est. Et hac significatione negamus
quod homo iste subsistens in humanita-
te demissa sit idem, scilicet idē qui erat,
cum suppositum sit distinctum: si verò
idem referatur ad alium relatum, ex
parte prædicati sit appellatio, & signifi-
catur identitas solū in forma signifi-
cata per prædicatū; ut idem Deus, idē
homo. Identitas autem cum vnitāte cō-
iuncta est, quia est summa vnitās. Quare
si Filius Dei retineret eandem humani-
tatem, & persona creata subsisteret in
illa, utraque persona diuina, & humana D
esset homo idem: sicut Pater, & Filius est
Deus idem, quia indicatur identitas in
sola forma, quæ prædicato significatur:
sed dimissa humanitate à Filio Dei, neq;
in hoc sensu persona creata est homo
idem, quia non identificatur cum Filio
Dei in eadem humanitate. Siue ergo re-
latiuum, idē, referatur ad se, scilicet ad
personam illam creatam; siue ad alium,
scilicet ad personam diuinam, quæ di-
misit humanitatem, neutro sensu est ho-
mo idem.

Et est notandum, quod nomen, alius,
significat distinctionem entis, quia est
affectio entis: nomen verò, alter, signifi-
cat apud Philosophos distinctionem ac-
cidentis, à quo ducitur nomē, alteratio,
quæ est mutatio accidentis; grammati-
cis verò significat duorum vnum. Si igitur
philosophicè loquamur, nomē, alius,
significat præcipuam differentiā, & sub-
stantialem, vel essentialē differentiā;
significat enim aut personam distinctā,
aut naturam distinctam: alter verò sig-
nificat accidentariam differentiā; al-
ter enim est homo qui accidente forma
mutatus est. Et quāuis dicamus in Sym-
bolo, *Qualis Pater, talis Filius*, quæ no-
mina designant qualitatem essentialē;
non tamen possumus dicere alter Pa-
ter Pater, alter Filius, ut nomen hoc de-
signet differentiā qualitatis: nam pro-
prietas personalis, neque est qualitas es-
sentialis, neque vllō modo qualitas: &
idcirco in nullo sensu potest dici alter
Pater, alter Filius, nisi ut alter accipia-
tur pro alio; & hoc docet S. Thom. 3. p.
q. 17. ar. 1. ad 7. & q. 2. ar. 3. ad 1. & idem
obseruat Alex. Aens. q. 44. in vnico, &
Albert. Magn. d. 2. art. 9. ex Porphyrio. C
Sed & hæc nomina confunduntur, ut al-
terum accipiat nonnunquam pro alio,
quod facit S. Hilar. lib. 2. de Trinitate,
S. Athanas. lib. Oration. de æterna sub-
stantia Filij. S. Fulgent. lib. 3. ad Thra-
sim, cap. 6. S. Augustinus contra Maxi-
mum libr. 3. cap. 10. & alij Patres cum
Sophronio 6. Synodo, act. 11. & S. Hilar.
3. de Trinit. quem refert Magist. d. 2. &
S. Nazianz. ad Ieron. & Genebrard. in
Symbolum ad illud verbum, *neque sub-
stantiam separantes.*

Est etiam moris apud Latinos ut du-
as personas appellent alterum, & alte-
rum: quo sanè idiotismo dixit Richard.
3. de Trinit. cap. 3. *Alter amorem im-
pendens, scilicet Pater, alter rependens,*
scilicet Filius, & Isai. 6. de angelis dici-
tur, *Clamabant alter ad alterum*, hoc est,
vnus ad vnum.

CAPVT XVIII.

*Explicantur documenta quadam de
nominibus numerorum.*

AD tractandum mysterium Trini-
tatis summoperè necessarium est,

23.

Notabile.
Alius, signifi-
cat distinctio-
nem entis, seu
essentialē, quia
est affectio en-
tis

Alter apud phi-
losophos sig-
nificat distin-
ctionem, acci-
dentis, seu acci-
dentis, vnde al-
teratio: apud
grammaticos
duorum vnū.

In Symbol.
licet dicamus,
*Qualis Pa-
ter, &c.* tamē
proprietas
personalis nul-
lo modo est
qualitas.

Idcirco in nul-
lo sensu dicitur
alter Pater, al-
ter Filius, nisi
alter acci-
piatur pro alio.

S. Thom.

Aens.

Alb. Mag.

Alterum pro
alio.

S. Hilar.

S. Athan.

S. Fulgent.

S. August.

S. Hilar.

Magist.

Genebrard.

24.

Apud Latinos
duas personas
alter & alter,
Richard.

Isai. 6.

Horum docu-
mentorum ne-
cessitas.

certa documenta tradere de nominibus significantibus numerum, ut quæ numerare possimus, vel non possimus discernamus; neque enim eodem modo numeramus, cum substantiuis nominibus supponimus numerum, & cum eodem numerum adiectiuis subiicimus.

Ex huius disciplinæ ignoratione euenit, ut dixerit Marsil. in 1. q. 5. art. 2. ad 5. tres Deos dicendos esse, iuxta documenta dialectica, si usus Ecclesiæ pateretur; & Aliac. q. eadem, propositione B, litera A. censet eam esse probabilem sententiam, decepti regulis dialecticis tractandis, ut commonstrabimus: quem tamen errorem lib. 1. confutatam reliquimus, ut fidei Catholice aduersum. Quare non scitè dixit Marius Vict. lib. 1. contra Arium, *Vera tua lumina, magis aut unum lumen.* Et si declaret tua lumina non propriè dici, sed vnum.

Et quia res hæc implicata est, duobusque præscriptis à S. Thom. traditis est tota absolueda; ut clarior sit doctrina; prius dicemus circa quæ similiter se habeant cum numeris, substantiua, & adiectiua tunc exponemus, in quibus discrepent.

Aduertendum igitur est, nomina quedam esse abstracta, quedam concreta; abstracta ita significant rem quampiam vel formam simpliciter, ut pro eodem accipiantur, quod significant. Et idcirco nominibus abstractis recensentibus, nihil occurrit dubij. Tot enim res numerantur, quot nominibus significantur, quibus numerus adijcitur: ut si dicamus Deitates tres, absque dubio tres diuinas naturas, & non tres personas intelligimus; quia nomen, Deitas, non accipitur pro personis, sed pro ipsa natura; eò quòd est nomen abstractum. Nomen verò concretum habet alium significandi modum, significat enim formam indicando id in quo est forma, qui modus significandi compositus est; vnde & nomina dicuntur concreta; latine enim concretum dicitur quod compositum appellamus. In concretis igitur est causa dubitandi, vtrum addito numero numerus vtrumque, scilicet formam, & id in quo est forma.

In duobus igitur se se gerunt similiter cum numero, nomina substantiua, & adiectiua. Primum (id quòd satis liquet) si forma sit vna, & id in quo est forma sit

etiam vnum, nomine vnius vtendum est. Quòd si formæ sint plures, & ea in quibus formæ sunt, plura quoque sint, nominibus opus est quæ multitudinem significant siue numerum; verbi gratia, in substantiuis, quia est vna persona, & vna natura, est homo vnus; & plures personæ, quæ subsistunt pluribus humanitatibus, plures homines sunt. Et in adiectiuis similiter si sint plures homines suis scientijs præditi, plures sapientes nominantur.

Prima igitur controuersia est de discrimine substantiuorum, & adiectiuorum nominum, cum inuenitur in vno supposito multitudo formarum. Quidam enim opinantur tum in solis adiectiuis retineri vnitatem, in substantiuis verò admitti numerum; verbi gratia, vnus homo præditus duabus scientijs, est vnus sapiens, quòd est nomen adiectiuum; sed vna persona subsistens duabus humanitatibus, essent duo homines, quòd est nomen substantiuum. Ea videtur fuisse opinio S. Thomæ in 3. d. 1. q. 3. art. 5. ad 2. & 3. & Ioan. Capreol. in 1. d. 4. q. 1. ar. 1. ad 1. Aureoli, & Ioan. Scoti in 3. d. 1. q. 3. & in 1. d. 12. q. 1. & Altfiodor. lib. 3. suæ Summæ tract. 1. cap. 1. q. 5. Ratio asseritur, quia vnitas, ut & numerus, in nominibus substantiuis, à forma significata petenda sit, ut S. Thom. docet 1. p. quare si sint multæ formæ in vno supposito, ob multas formas recipitur numerus; & vna persona esset multi homines, ob multas humanitates in persona vna. Et Pater diuinus est multa principia, quia nomen principij est substantiuum, quòd in Patre significat duas relationes principij; duabus enim relationibus est principium Filij, & Spiritus Sancti.

Hæc opinio falsa est, & nulla ratione defenditur. Et contrarium est verissimè pronunciatum Theologis plerisque probatum, quòd hac in re nullum sit discrimen substantiuis, & adiectiuis nominibus, ut si in vno supposito sint multæ formæ, non admittatur numerus, sed seruetur singularitas siue sit nomen adiectiuum, siue substantiuum. Quamobrè sicut pluribus scientijs homo præditus, est vnus sapiens; ita vna persona duabus humanitatibus subsistens est vnus homo: & Pater diuinus duabus relationibus principij est vnum principium. Hæc est senten-

1. Cum forma & suppositum est vnum.

2. Cum vtræque sunt plura. Exempla substantiuorum.

Item adiectiuorum.

6.

Circa 3. euentum quando in vno supposito sūt plures formæ, dub.

1. Sententia in adiectiuis retineri vnitatem, in substantiuis numerum.

Videtur fuisse opinio

S. Tho. in 3. Capreol.

Aureol.

Scot.

Altfiodor. Fundam. S. Tho. 1. p.

Exempla.

In hac sententia persona habet multas humanitates esset multi homines distincti: & Pater diuinus multapincipia.

7.

2. & vera sententia in vtriusque seruari vnitatem.

Exempla.

Exempla.

Exempla.

Exempla.

Exempla.

Exempla.

Ex eorum ignorantia dicit Marsil. tres Deos dicendos esse.

Aliacensis id probabile censet.

Hoc dictum refutatam est lib. 1. cap. 3. 8. ut fidei aduersum.

Mari. Vict. in hoc lapsus.

3.

Ordo procedendi in hoc cap.

4. Aduert.

Nomina abstracta pro eadem forma accipiuntur quæ significant.

Nomina concreta significant formam indicando suppositum.

In his nominibus dub. an addito numero numeremus formam, & suppositum?

5.

Quoad hoc in duobus euentibus se gerunt similiter substantiua, & adiectiua.

S. Tho. 3. p.

sententia S. Thomæ 3. p. q. 3. ar. 7. ad 2. ubi docet nomina siue substantiua, siue adiectiua non dici numero plurali, nisi ob multitudinem suppositorum; ergo si suppositum sit vnum, vtraque singulariter dicuntur. Et 1. p. q. 36. ar. vlt. ad 2. affirmat Patrem non esse duo principia, quia non est duo supposita, sed vnum: ergo in nominibus substantiuis ob unitatem suppositi retinetur singularitas. Legendus Caiet. 1. p. q. 39. ar. 3. & 3. p. q. 3. ar. 7. & Francisc. Ferrar. 4. contra gent. cap. 11. Comprobatur primùm vulgari consuetudine loquendi: nam vnum sapientem dicimus, & vnum artificem, cum in quo sunt multæ scientiæ, vel artes multæ; sapiens autem nomen est adiectiuum, & artifex substantiuum: ergo vtrisque nominibus eadem est norma cõmunis. Præterea, si vna persona duabus humanitatibus subsistens esset duo homines, vnus illorum hominum non esset alius; & non esset communicatio idiomatis in unitate personæ: quare nec Deus esset homo, quod est hæreticum. Quidam respondent negando sequelã, & concedunt quòd vnus illorum hominum esset alius: quia ad realem distinctionem non est necesse, vt vnum de alio negetur. Sed valdè futilis est responsio ista. Nam distinctio realis nihil est, nisi quædam negatio, quæ necesse est vt negante enunciatione explicetur. Quare aliquid accidit enunciando negare in quo non est realis negatio, vt docuimus; sed non potest intelligi realis negatio, quæ enunciatione non explicetur, quæ vnum de alio negamus. Præterea ipsam distinctionem realem explicamus per hanc negationem, quòd vnum non sit aliud: & duo sunt, quorum vnus non est alius; aliàs si non est alius & alius, vnus sanè est. Ergo si illorum hominum vnus est alius, non sunt duo homines, sed homo vnus, & alius non est.

Idem 1. p.

Caiet.

Ferrar.

Hæc sentent.

probat 1.

ex consuetu-

dine loquendi

quæ vnus sa-

pientem dici-

mus, & vnum

artificem.

Probat 2.

In 1. sent. vnus

illorum homi-

num non esset

alius, & non es-

set communi-

catio idiomatis

in unitate

personæ.

Responsio

Va. q. d. 145.

4. ad realem

distinctionem. nõ

exigi vt vnum

de alio negetur

improbatur

vt futilis.

Distinctio rea-

lis est quædam

negatio realis.

Confirmatur

improbatio,

Si illorum ho-

minum vnus est

alius, non sunt

duo homines.

8.

Probat 3.

conuellendo

stand. oppositũ

S. Tho. di-

ctis in nomine

substantiuo at-

tendi unitatẽ

penes formam

intelligit ob

modũ signifi-

candi unitatẽ, seu

A stantia discrimen penes unitatem formæ significatæ, nisi certè ex modo significandi? neque dixit S. Thom. in substantiuis attendi multitudinem in forma significata, sed attendi unitatem: quia et si supposita sint multa, propter formam vnã seruatur unitas; vt vnus Deus in suppositis tribus: non tamen duo homines in supposito vno.

Ratio autem huius sententiæ perspicua est, quoniam nominibus concretis necessariò numeratur suppositũ habens formam: quare siue sit nomen substantiuum, siue adiectiuum, impossibile est vt dicatur nomen cum numero vbi suppositum est vnum; quare neque sunt duo homines, quibus est vnum suppositum, sicut neque duo sapientes. Itaque seruata unitate suppositi, numerus singularis vsurpandus est, siue sit nomen substantiuum, siue adiectiuum, neque hac ex parte est inter ista nomina discriminẽ. Hoc idem confirmatur auctoritate S. Gregor. Nazianz. qui anathemate ferit eos qui Christum dicunt esse filios duos duabus filiationibus diuina & humana; sed filius est nomen substantiuum: ergo multiplicandum est, & dicendi duo filij contra decretum S. Nazianz. Quidam respondent filium esse nomen quasi adiectiuum; & idcirco non multiplicari in Christo. Sed nobis liquidissimè constat illud esse nomen substantiuum, & tamẽ non multiplicandum esse in Christo, vt monet S. Gregor. & Christum non esse duos filios, sed vnum filium.

C eiusdem sunt nobiscũ sententiæ Mar. fil. in 3. q. 2. ar. 3. & Gabriel d. 1. q. 2. ar. 3. dub. 4. qui tamen simul affirmant tres personas vna humanitate esse tres homines, & vna Deitate tres Deos; ita vt à suppositis sumatur unitas, aut numerus: & si est vnũ suppositum, siue persona vna duabus humanitatibus, est vnus homo, vt & nos aimus; si plura supposita vna tantũ humanitate, sunt plures homines, & vna Deitate plures Dij. Hanc verò posteriorem partem opinionis, quæ à nobis dissident, postea infirmabimus.

D Durandus verò in 3. d. 1. q. 3. videtur sentire quòd vnã persona duabus humanitatibus neque est vnus homo, neque plures homines: quam opinionem commemorat Richard. d. eadem, q. 5. art. 1. Eandemque refellit Scotus d. eadem, q. 3. ad 1. quia illa persona est ens, imò est homo

ita vt possit supponi pro vno, saltem cõfusè. Item quia et si supposita sint multa, ob formam vnã seruatur unitas. Exemplum.

9. Prob. 4. proponendo fund. p. prium.

Nominibus cõcretis necessariò numeratur suppositũ.

Seruata unitate suppositi numerus singularis vsurpandus est.

In hoc nullũ est inter substantiua, & adiectiua discriminẽ.

Confirm. ex Nazianz. decernente Christum nõ esse filios duos

Respons.

Refellitur. Filius est nomen substantiuum.

10. Pro 2. sent. Mar. fil. Gabr.

Horum aliud assertum, tres personas vna humanitate esse tres homines, & vna Deitate tres deos

Infirmabitur n. 24.

11. 3. Sententia Durand.

quòd tunc nec est vnus homo, nec plures. Eam refert Richard.

Refellit Scot.

homo

Illam personam est ens imò est homo, atque adeò vnus, vel multi.

Illatum: Qo ad 3. etiã similiter se gerunt substantiua, & adiectiua

12. Circa 4: euentu quando viceuersa est in supposito forma vnica, ex S. Thom. 1. do cum. In substantiuis tunc retinetur vnitas.

Exemplum in nomine, Deus

2. Docum. In adiectiuis tunc suscipitur numerus.

Exemplum in nomine, sapiens.

Hinc proloq. Tres personæ sunt vnus æternus substantiue & tres æterni adiectiue.

13. Adnot. Verba sunt adiectiua. Egid. Itẽ participia. S. Bonau. Exempla.

Itẽ iuxta quosdam nomina verbalia.

14. Pro vtroq; docum. 1. ratio ex Scot. & fud. rationis.

homo ab humanitate quam habet: ergo est vnus homo, vel multi homines: quia vnus & multi opponuntur absque medio. Nos verò iam comprobauimus esse vnus hominem, quia si essent multi homines, num. raretur suppositu, siue persona, quæ tamen est vna & numerari nõ potest. Ergo non est discrimen substantiuorum, & adiectiuorum, quando sunt in vno supposito formæ multæ.

Quando verò vice versa est in supposito multis formæ vna, discrimen est scitum inter adiectiua, & substantiua nomina. De quibus tradit S. Thom. duo documenta. Primum, In substantiuis cù forma significata est vna, retineri vnitatem, etiamsi sint plura ea in quibus forma inuenitur. Verbigratiã nomẽ, Deus, significat Deitatem, quæ est vna, personæ autem in quibus est Deitas sunt plures; sed quia nomen, Deus, est substantiuum, propter vnitatem Deitatis quam significat, retinet vnitatem; & dicimus Deum vnus, non Deos tres. Alterum documentum est contraria vsurpari in adiectiuis, quia cum contingit ea plura esse in quibus est forma, etiamsi forma sit vna, non retinetur vnitas, sed suscipitur numerus. Quare etsi in tribus personis sit vna sapientia, dicimus tres sapientes; quia nomen, sapiens, cui numerus opponitur, adiectiuum est. Et hinc oritur communis Theologorum sententia, quòd tres personæ sint vnus æternus substantiue, & tres æterni adiectiue.

Nomine etiam adiectiuorum verba comprehendimus cum Ægidio in 1. d. 9. q. 3. & participia verborum, vt docet S. Bonauent. dist. 29. in commentario. Nam & verba & participia adiectiuorũ modum obtinent; & ita dicimus quòd Pater & Filius spirant, numero plurali, quia verbum est quasi adiectiuũ; & sunt spirantes quod est participium verbi: imò nomina verbalia dixerunt quidam numero plurali, vt spiratores, de qua re postea dicemus.

Ioan. Scot. in 1. d. 12. q. 1. assignat rationem regulæ substantiuorum, & adiectiuorum; quia duo adiectiua ita sunt affecta, vt neutrum determinet alterũ, sed vtrumque designet substantiuum; & ita tres personæ sunt tres æterni, quia hæc duo nomina, tres æterni, sunt duo adiectiua designantia substantiuum, scilicet personas: quòd quia non accidit in

substantiuis, retinent substantiua suam vnitatem. Sed tamen fundamentum istius rationis falsum est, scilicet quòd vnus adiectiuum non determinet alterum; imò si adiectiua connexa sunt, vnũ alterum determinat, & afficit, quòd Dialectici vocant appellationem; dicitur enim magnus musicus, qui arte canendi valet. Cum verò adiectiua non ita sensu & significatione connectuntur; neque etiam voce copulantur, nisi interiecta coniunctione, aut virgula, vt si dicamus Petrum musicum, & candidum; non verò musicum candidum simul dicimus.

Quare argumentum hoc potius nobis potest obijci. Nam si tres personæ dicantur tres æterni, videtur numerus connecti cum æternitate, vt dicantur tres ratione æternitatis; sicut quis dicitur magnus musicus, quia in musica magnus est. Respondendum est autem, vnus & numerum nihil addere rebus; quare sicut personæ tres sunt æternæ, ita sunt tres æternæ, ita vt non fiat appellatione, aut connectio adiectiuorum secundum formam significatam per nomen; sed solum obseruatur constructio grammaticæ, vt statim declarabimus.

Ratio igitur istius discriminis inter substantiua, & adiectiua clarissima, ab interpretatione grãmatica petenda est: nomen enim substantiuum, quòd solum Aristot. nomen appellat, & definit, est illud quòd verbo addito conficit enunciationem verum vel falsum significantem; grammatici verò aiunt nomẽ substantiuum reddere suppositum verbo: per suppositum autem intelligunt id cui verbum in oratione coniungi possit, quicquid illud sit. Itaque suppositum nominis apud grammaticos est id in quo est forma significata, si nomen sit concretum; si verò nomen sit abstractum, ipsa forma significata est suppositum nominis, quia illi coaptatur verbum: vel vt dialecticè rem eandem declaremus, suppositum nominis est id pro quo verbum coniunctum nomini supponitur. Nomina autem adiectiua per se accepta absq; substantiuis, non copulantur verbo; quare non afferunt suppositum grammaticum, quòd est suppositum nominis; sed est necesse connectantur cum substantiuis. Quare vsus ipse grammatices postulat, vt etiamsi forma significata per nomina adiectiua sit vna, numerum tamen

recipiant;

Refellitur fund. rationis. Si adiectiua connexa sunt, vnus alterũ determinat, & hoc vocatur appellatione. Exemplum. magnus musicus.

Quare hæc ratio impugnat dicta docum. vt tres personæ dicantur tres æterni ratione æternitatis.

Respon. Vnus & numerus nihil addunt rebus: unde non faciunt appellationem formæ, sed constructiõ grãmaticã, vt n. seq.

15. 2. & vera ratio ab interpr. grãmatica. Sub. & antiuũ definitur dialecticè.

Definitur grãmaticè. Substantiuũ reddit suppositum verbo. Suppositum nominis declaratur grãmaticè. Declaratur dialecticè.

Adiectiua per se sumpta non afferunt suppositum grãmaticum, sed necesse est connectantur cõ substantiuis.

Exempl. Non congrue dicimus, Pater & Filius sunt aeterni, sed necesse est dicere sunt aeterni, & sic duo aeterni. Nam nomina in numero plurali nil prohibet numerari. Sicut tamen Deus, & sic unus Deus. Hanc 2. rationem indicat S. Thom. dicens substantia significare per modum substantiae: adiectiua per modum accidentis.

Consentit Ferrar. Prisci dialectici apud Thom.

Quod adiectiua & substantiua supponantur pro rebus quibusdam, & res alias significant, spectat ad hoc cap. modum ita supponantur pro rebus, ut reddat suppositum verbo.

Colligitur 1. ab aeternitate explicatum. Cum numero per se sumptus praedicatur.

recipiant; verbi gratia, non dicimus congrue, Pater, & Filius sunt aeterni, sed necesse est dicere sunt aeterni, ut adiectiuum cum substantiuo copuletur. Quod si aeterni sunt, sunt quoque duo aeterni, aeterni quippe numero plurali dicti, quid dubij quin possint numerari: dicimus tamen quod Pater, & Filius sunt Deus; nomen enim, Deus, substantiuum non coaptatur alijs nominibus substantiuis, sed retinet suum significandi modum per se sumptum: quod si Deum dicimus numero singulari; unum etiam Deum dicere nihil prohibet. Hoc idem indicat S. Thom. 1. p. & q. 9. de pot. et. ar. 6. cum rationem doctrinae suae illam profert, quod nomina substantiua significant per modum substantiae; quia scilicet propter modum significandi per se sumuntur, sicut substantia per se stat: adiectiua autem per modum accidentis; quia sicut accidens non per se stat, sed in alio a quo indiuiduatur; ita nomina adiectiua cum alijs copulantur, & cum iisdem numerantur. Et hoc idem videtur sentire Franc. Ferrar. lib. 4. contra gent. cap. 11. Quare nihilo dissentimus a S. Doctore; sed rem ipsam ex grammaticis praescriptis elucidamus.

Et hanc quidem doctrinam satis indicabant prisci dialectici, qui ut ait S. Thom. 1. p. q. 39. ar. 5. dicebant, nomina substantiua supponi, adiectiua vero copulari; quia substantiua ita supponuntur pro rebus, ut ex modo significandi sint quasi substantia, ut de ijs alia praedicentur, quasi adiecta. Adiectiua vero quasi adiecta dicuntur, quia cum substantiuis copulantur. Negandum tamen non est adiectiua, & substantiua pro rebus quibusdam supponi, & quandoque res alias significare, ut albus & album supponuntur pro corpore, significant vero albedinem; qui modus significandi dicitur connotatiuus, sed non attinet ad regulas numerorum. Illud autem pertinet ad numerorum regulas, quod nomina substantiua ita supponantur pro rebus ut reddant suppositum verbo.

Ex quibus colligitur tertium documentum ab istis duobus sola explanatione distinctum: quod cum numerus non coniungitur alicui nomini substantiuo, aut adiectiuo, sed per se sumptus praedicatur; si genere coniungatur cum subiecto, ut adiectiuum, numerantur

A personae: si vero neutro genere sumatur, quod est substantiuorum, numeratur essentia. Quare tres personae diuinae non sunt unus, sed sunt tres; sunt tamen unum, & non sunt tria. At vero Christus Dominus est unus, & est unum, quia est persona una: sicut enim in persona una tam adiectiua, quam substantiua eodem modo retinent unitatem; ita & nomina numeralia per se sumpta, excluduntur a persona una; & ita Christus neque est duo in genere masculino, neque duo genere neutro, sed unus & unum: tres vero personae sunt unum substantiuum, sed non unus adiectiuum; & sunt tres adiectiuum, & non tria substantiuum.

Quod et si S. Hilarius lib. de Synodis dicit, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum esse per substantiam tria; minus proprie loquutus est: tum quia et si substantiam intelligas hypostasim, non sunt per hypostasim tres, sed potius sunt hypostases tres: tum vero quia non tria sunt, sed tres.

Ex iisdem etiam documentis colligitur, quod cum duas personas nominamus a parte subiecti, plurali numero verbum apponendum est. Nam et si iuxta regulas dialecticas, illud quod dicitur coniunctum, possit explicari per coniunctiuam, vel copulatiuam (ut aiunt) hoc modo, Pater, & Filius est unus Deus, Pater est unus Deus, & Filius est unus Deus; quae enunciatio vera est: tamen cum Sabellianis nomine Patris, & Filij putemus dicere personam unam, potius est plurali numero utendum, dicentibus, Pater, & Filius sunt unus Deus. Quare S. Augustinus, cum alicubi dixisset Pater, & Filius est unus Deus, siue est unum, quod idem significat: tamen id libr. 1. retract. cap. 4. correxit dicendo, Pater, & Filius sunt unum, siue unus Deus. A parte vero praedicati et si ponantur duae personae, si subiectum sit singulare, verbum singulare ut sit oportet, sic dicendo, Deus est Pater, & Filius. Ratio est, quia subiectum est quod numeratur, ut potest de quo verbum dicitur, vel numero singulari, vel plurali.

Qua in re decipitur Ambr. Cathar. Ioan. Capreol. in Genesi, & Genebrar. lib. 2. de Trinit. pag. 154. dicentes, esse verum enunciatum, Personae diuinae sunt Dij: falsum vero esse quod sint tres Dij: & probant ex locis sacrae paginae, ubi Eloim

in genere non neutro, numerantur personae: in neutro, essentia. Exemplum. Tres personae diuinae non sunt unus, sed tres: sunt unum, non tria. Christus est unus, & unum, v. n. 6.

18. S. Hilarius personas tres cum dixit per substantiam tria, minus proprie loquutus est. Ostenditur.

19. Colligitur 2. 4. docum. Cum duas personas numeramus a parte subiecti, plurali utendum. Quare et si hic sit vera Pater, & Filius est unus Deus, tamen contra Sabellianos potius dicendum, sunt unus Deus, ut cap. 17. n. 14. S. August.

At cum a parte praedicati ponitur duae personae, verbum acco modatur subiecto.

20. Hac in re falsa sententia Cathar. Capreol. Genebr. quod personae diuinae sunt Dij sed non tres Dij.

Argum. ex
Gen. 1.

Orig. dictū:
in diuinis tres
spiritus intel-
ligi.

Genebr.
His non fauēt
S. Bernard.
S. Hieron.

Hæ sent. refel-
litur ex n. 15.

Ad arg.
Hæc res nu-
merus pluralis
pro singulari
ponitur sapi-
us.

Lib. 1. cap. 16.
num. 3.

21.
S. Nazianz.
dicens in di-
uinis vitas, lu-
mina, bona, &
glorias, se cor-
rigit.

Idem.

22.
Notabile pro
documentorū
ostensione.
In hac re om-
nem quæst. nu-
merus ipse re-
solutus aperit.
Exemplū in
hypothesi per-
tinentē ad 1.
docum.

Eloim dicitur numero plurali indicante personas plures. Sunt ergo (inquit) personæ diuinæ Dij, sed non tres Dij, ne numeremus Deitates. Videtur autem suffragari huic opinioni Origenes homil. 5. in Spiritum Sanctum, ubi ait tres spiritus intelligi: quod pronunciatum tuetur idem Genebr. ad SchegKium, pag. 53. At quæ verissimum est quod docet S. Bernard. cum antiquiori Hieronymo, quod spiritus singularim pro Patre, & Filio, & Spiritu Sancto accipiatur; sed non dicunt esse tres spiritus, ut Origenes. Verum ex documentis grammaticis liquet, ut modò disputabamus, numerum pluralem pluribus conuenire: plures autem necesse est ut numeretur: quare neque Deos, neque plures Deos, neque tres Deos adoramus, sed Deum adoramus, & vnum Deum. Idiotismus verò linguæ Hebrææ hoc patitur, ut numerus pluralis pro singulari ponatur sæpius. Hoc autem nonnunquam vsitatur ad indicandum mysterium plurium personarum in natura eadem. Neque inde argumentum efficax depromitur ad ostendendum plures esse diuinas personas, sed solum indicium, & coniectura, ut suprâ docuimus. At verò phrasī latinæ hanc licentiā non permittit: quare nusquam legimus Deos Latino, aut Græco sermone pro vero Deo, aut diuinis personis.

Licit quidē S. Gregor. Nazianz. orat. 2. de Pace dicere Trinitatis personas, *vitas, & vitam; lumina, & lumē; bona & bonum; glorias & gloriam*: addito tamen singulari numero correxit forsitan significationem numeri pluralis, ut intelligamus personas esse vitas, hoc est, singularim quamlibet esse vitam, sed omnes simul non esse multas vitas, sed vnā vitam: cum aliās idem S. Gregor. sapius neget Deos plures, scilicet orat. in laudē Heronis, & orat. 5. Theolog. & 2. paschæ, Deorum turbam explodit: & idem sentit orat. de fide. Sed enunciatio S. Gregor. ut dicamus vitas, & glorias, vsitandum non est.

At verò ut ab omni quæstione, se quisque facillè expediat, numerum ipsum resoluat, & exponat, rationem ducendo, hoc est, numerando: verbi gratia, si audias esse tres Deos; ergo est vnus Deus, & alius Deus, & tertius Deus: nihil enim clarius, ut veritas perspiciatur. Si tres

personæ diuinæ assumerent eandem humanitatem; quidam aiunt futuros fuisse tres homines: falluntur tamen ingenuè, esset enim vnus homo, & alius homo, & tertius homo; quòd si alius homo est secundum humanitatem eandem, alius Deus est secundum eandem Deitatem, quod est hæreticum. Itaque numerus ductus, omnem quæstionem aperiet.

Quidam verò vocant in quæstionem data hypothesi impossibili, quòd essent tres animæ in vno corpore, Vtrum essent tres homines, aut vnus homo? Responsio est facilis, si attendatur quòd essent tres hypostases, siue tres personæ; & quia homo magis dicitur ab anima, quàm à corpore, essent tres homines: non tamen sunt Dij tres; quia Deus dicitur à Deitate, quæ est vna. Sed per consequentiam extraneam, ut sapius notauimus, essent quoque vnus homo, quia essent corpus vnum, & vna humanitas ex corpore vno compacta, & tribus animabus. Et hæc figmenta parum vtilia sunt disputandis rebus. Sed vtunque hæc sint, certum est nobis tres personas diuinas, non tres Deos dicere, sed vnum Deum, iuxta regulam substantiuorum.

Hæ regulæ substantiuorum ab omnibus Theologis probantur, vno aut altero excepto. Nam Marfil. in 1. q. 5. art. 2. & in 3. q. 2. art. 3. dub. 2. & Gabr. in 3. d. 1. q. 2. ar. 3. dub. 4. opinantur tres personas vna humanitate esse tres homines, & vna Deitate esse dicendos tres Deos, si nomen significatio pōderetur. Sed fatentur non ita posse asseri à viro Catholico, loquendi consuetudine ecclesiastica refragante. Quod assertum lib. 1. confutatum est; & in Concil. Syrmies. can. 22. definitur, non esse dicendos tres Deos.

Alij verò Theologi has quidē regulas probè obseruant, sed existimant esse quādoque notandas exceptione aliqua. Et quidam attendentes modum significandi, affirmant connotatiua nomina, quæ adiectiuis sunt affinia, aliquando cum substantiuis, aliquando cum adiectiuis æstimanda esse. Cuius sententiæ est Ioannes Scot. in 1. d. 1. q. 5. & Alex. Alens. ante Scotum 1. p. q. 42. in 3. ar. 1. & S. Thom. in 1. d. 5. q. 1. artic. 2. videtur consentire; ubi ait nomen Patris, & substantiuè, & adiectiuè accipi: quare etiam quidam dicebant Patrem, & Filium esse duos

23.
Difficultas in
hypothesi, quòd
essent tres ani-
mæ in vno cor-
pore.

Responsio
1. assertum:
Essent tres ho-
mines.

Ratio.
Non sequitur
esse Deos tres,
nam Deitas est
vna.

2. Assertum:
Per consequen-
tiam extraneam
quoque vnus
homo.

24.
Cōtra t. docū-
assertum.

Marfil.
Gabr. ut n. 10
Hoc asserunt
iuxta nomen
significatiōe
sed fatentur
esse Catholico
Confutatum
est lib. 1. cap. 18.
Conc. Syrm.

25.
Ab eod. docū-
1. Exceptio at-
tendens modū
significandi,
substantiua
notatiua, ali-
quando cū ad-
iectiuis æsti-
manda.

Scot.
Alens.
Pro ea locū
S. Thom.
Exempla
Pater.

Spirator: duos spiratores, quia spirator sit nome connotatiuum, quod possit conformari regulis adiectiuorum.

26. Exceptio attendens re significatam ide ait de substantiuis connotatiuis, que significant acci dens. Exemp lum: Album neutro genere

27. Exceptio: ide ait de substantiuis, que non significant aliquid essen tiale supposito Exemp lu de nomine in 4. euentu, de qua n. 12. Marfil. Aliac. Henric. Syluest. Dom. Sot. Medin. Quorundam apud Richa. moderatio.

Durand. magis inclin at in 1. docum.

28. Exceptio ide ait de sub stantiuis, que non significant aliquid substi tuis. Arg. Lib. 4. cap. 39. n. 4. Consect. Quod iuxta Conc. Later. spirator sit vnu quod per se sub sistens. Vide lib. 4. c. 29. Pro hac excep tione i. locus. S. Thom.

Alij vero non attendentes significandi modum, sed rem significatam, aiunt ea nomina connotatiua, que significant accidens, esse numeranda in adiectiuis, etiam si substantiua sint: quia multi homines albi eadem albedine, non essent vnum album, sed multa alba, iuxta regulam adiectiuorum, quamuis album neutro genere sit substantiuum nomen.

Sunt qui reponunt in numero adiectiuorum, nomina que non significant aliquid essentialiter, quod essentialiter predicatur de supposito: quare etsi homo significet essentiam humanam, quia tamen diuina personae non est essentialiter predicatum, & necessarium, sed contingens; ideo iuxta normam adiectiuorum tres diuinas personas assumpta eadem humanitate esse tres homines, non vnum hominem: quam sententiam tenent Marfil. in 3. q. 2. art. 3. & Petrus Aliac. in 3. quest. 1. & Henric. Gandau. dist. 1. quest. 1. & Syluest. in confla. q. 59. art. 2. & Dominicus Soto in summulis, cap. de appellatione. & Barthol. Medin. 3. p. At vero Richardus in 3. dist. 1. q. 4. aliorum refert opinionem asserentium tres personas humanitate eadem, & esse homines tres, & hominem vnum. Quibus similia dixit Durand. q. 3. sed magis inclinatur in nostram sententiam, quod dicatur homo vnus seruata regula substantiuorum.

Quidam alij magis excogitatam afferunt opinionem. Aiunt quippe vt nomen substantiuum retineat vnitatem, numerumque excludat, necesse esse, vt id in quo est forma significata, sit vnum aliquid subsistens reali subsistentia: tunc enim vnum verè, & proprie dici, cum sit vnum subsistens; nam & Deum vnum ideo dici, quia Deus ipsa Deitate subsistit, vt lib. 4. docuimus. Ex quo etiam colligunt, quod cum Pater, & Filius sint vnus spirator, vt definit Concil. Later. necesse sit spiratorem esse vnum quid per se subsistens; & hoc sibi esse adeo validum argumentum nonnulli affirmant, vt istam opinionem subsistentis spiratoris, vel inuiti recipiant, hoc argumento coacti.

Hanc autem regulam volunt cum doctrina S. Thomae conformare, quia q. 39.

A ar. 3. indicans rationem regulae substantiuorum ait, substantiua significare per modum substantiae; substantiam autem sicut per se habet esse, ita per se habere vnitatem: habere autem esse per se, est subsistere; ergo vnitatem nominum substantiuorum, a subsistentia rerum sumenda est; & de pot. q. 2. ar. 1. vbi ait vnitatem formae sumi ab vnitatem subsistentis. Confirmatur auctoritate, & illorum doctrina, qui docent, cum eadem humanitate tres personas esse tres homines, quia humanitas non est subsistens.

Hac autem omnia, quae falsa sunt, vno asserto refringuntur, quod a regulis substantiuorum, nulla exceptio permittenda sit. Substantiua enim, quae connotatiua sunt, non propterea excipiuntur. Et ratio est, quod ipsa nomina adiectiua neutro genere, in substantiuorum numero computata, subiecta sunt regulis substantiuorum: & tamen non mutant suam significationem propriam nominis connotatiui; aeternum enim & aeternus, idem significant formaliter, & tamen dicimus tres aeternos, & vnum aeternum: ergo etiam in substantiuis connotatiuis, obseruatur regula substantiuorum. Quare in his documentis substantiuorum, & adiectiuorum, non ad res significatas, neque ad formalem significationem; sed ad illud duntaxat modum significandi attendendum est, quo vtraque differunt: quia substantiua per se sumuntur & habent suum nominis suppositum; adiectiua autem cum alijs coniecti opus est.

Et eodem modo dicendum est, quod si vna albedo esset in tribus, tres homines essent vnum album, vt regulae substantiuorum perpetuo constet. Verum est quod tres homines ratione albedinis non essent vnum, quia vnum in genere neutro absq; alio adiecto significat vnā essentiam, vt supra diximus; sed essent vnum albedine, & album esset vnum, quod magis declarabitur inter confutanda argumenta.

Et idem dicendum est, siue connotatiuum significet accidens, siue substantiam, dummodo sit substantiuum; vt diximus in exemplo albi, quod genere neutro vnum est.

Ex istis colliges veras esse sententias a Sancto Doctore pronunciatas 1. part. quest. 36. artic. 4. de vnitatem spiratoris.

2. Locus.

Confirm. ex 3. exceptione.

30.

Concl. Ab eo docum. nulla est exceptio.

1. Exceptionis confutatio.

A diiectiua neutro genere sunt connotatiua, vt in alio genere, & seruant eadem significationem formalem, & tamen dicimus tres aeternos, & vnum aeternum.

In his docum. non ad res significatas, neq; ad formalem significationem, sed ad illud duntaxat modum significandi attendendum est, quo vtraque nomina differunt, de quo n. 15.

31.

2. Exceptionis confutatio ex n. 30. petenda.

Explicatur Si vna albedo esset in tribus, tres homines ratione albed. non essent vnum. Ratio ex n. 17. Essent vnum albedine, & album esset vnum.

32.

33.

Ex his comprobatur loca S. Thom.

1. Locus.

Ait enim quod, etsi hoc nomen significat vnam proprietatem, quia tamen est substantiuum, vnum spiratorem dicit, quasi inuenus, quod etsi sit nomen connotatiuum, tamen in regula substantiuorum continetur, vt nomen Patris, de quo ibidem meminit, quod similiter nomen connotatiuum est in rebus creatis, quod ibi Sanctus Doctor adiecit. Eadem ratione Pater licet sit principium Filij, & iterum principium Spiritus Sancti; non tamen est duo principia, quia est vna persona, vt monet S. Thomas respōs. ad 2. Similiter, quia nomen substantiuum est subiectum prædicationis, siue, vt grāmatici aiunt, reddit suppositum verbo, recte docet S. Thomas ad 5. quod non solum Pater, & Filius sunt vnum principium Spiritus Sancti, sed etiam dicendum quod vnum principium Spiritus Sancti est Pater, & Filius.

Perspicacius autem est quod nomen non cōnotatiuum, sed absolutum, quod significat non accidens, sed substantiā, vt homo, etsi contingenter dicatur de personis diuinis, seruet tamen vnitatem nominis substantiuī.

Regula enim substantiuorum in omnium rerum occasione verissima est, quam S. Thom. tradit nihil excipiens: & 3. p. q. 3. artic. 7. ad 1. tres personas vnum esse hominem apertissimè docet; quamuis ab eo discedat illo loco Medina, nihil minùs cogitans. Et probatur, quia verum esset dicere, humanitate eadem assumpta à tribus personis, Hic homo loquitur; hic autem homo vnus homo est; ergo non essent tres homines, cogitari enim non potest, quod esset vnus homo & tres homines. Quod argumentum à numero petitum clarissimum est: nam si sunt tres homines, numerari possunt, vt dicamus, hic homo, & alius homo; & præter istos duos homines tertius homo. Quod autem erit maius portentum opinionis, quam vt qui audirent verba illius humanitatis ore prolata, si vnum hominem dicerent se audire, errarent; eò quod non vnus ille homo esset, sed tres homines; ita vt præter illum hominem loquentem alius esset homo, qui tunc esset idem: necesse enim est, quod ille alius homo esset idem homo; cum enim Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, singulatim esset homo, homo esset

A singulatim Pater, & singulatim Filius, & Spiritus Sanctus; & hi tres essent tres homines; ergo & homo vnus esset tres homines: Præterea cum istum hominem loquentem audiremus; adhuc intelligeremus trium hominum vnumquemque loqui, & vnum hominem loqui; quod absurdissimum est. Dicendum igitur est non esse tres homines, sed duntaxat vnum hominem.

Et hæc est sententia S. Thomæ 3. p. q. 3. ar. 6. ad 1. & in 3. d. 1. q. 2. ar. 4. ad 6. Altif. lib. 3. tract. 1. cap. 1. q. 6. Alexand. Alenf. S. Bonauent. Durandi.

B Ultima autem opinio, quod non seruetur regula substantiuorum, nisi nomen substantiuum significet aliquid, re ipsa subsistens, non ratione aliqua, sed placito quodam, & pro libito excogitata est.

Cuius operæ pretium erit leuissimum fundamentum deijcere, vt ad id quod verum est, liber animus adhibeatur: & imprimis probatur in simili exemplo. Quoniam si plures personæ assumerent eandem humanitatem essent vnus homo, vt probatum est; tunc sic arguitur, in eo rerum euentu esset vnus homo, & non tres homines; & homo non esset vnum subsistens; ergo ad hoc vt dicatur vnus homo nomine substantiuo, non est opus, vt hoc nomine significetur vnum quid subsistens. Maior propositio demonstrata est, quod tres personæ essent vnus homo. Minor ab omnibus conceditur vt euidentissima; sicut enim humanitas, quæ est in aliena hypostasi, non est quid subsistens per se, ita si esset eadem humanitas in tribus hypostasibus, humanitas non esset quid subsistens, neque homo esset vnum subsistens; sed essent tres subsistentes in humanitate vna. Igitur consequens est, vt non sit necessarium vnum subsistens, ad hoc vt nomen substantiuum retineat vnitatem; siquidem esset homo ille vnus & non tres homines; & homo vnus non esset vnum quid subsistens. Et confirmatur, quoniam antequam viri docti agnoscerent essentiam diuinam esse per se ipsam subsistentem, tuebantur acerrimè esse vnum Deum dicendum, & non Deos tres; & non esse vnum Deum, & alium Deum, sed vnum Deum præter quæ nõ est alius. Cuius veritatis causam afferentes, non subsistentiā vnā Deitatis

set tres homines.

Item intelligeremus triū hominum vnumquemque loqui, & vnum hominem loqui.

S. Thom. Altif. S. Bonau. Durand.

4. Exceptionis reiectio, vt libere excogitata.

Confutatio 1. ex dictis contra 3. except.

In dicto euentu esset vnus homo, & non esset vnus subsistens.

Essent tres subsistentes in humanitate vna.

Confirm. Viri docti antequam agnoscerent subsistentiam vnā Deitatis, Deos tres esse negabant.

2. Locus.

3. Locus.

3. Exceptionis reiectio.

Exemplum de homine vno in euentu, quo humanitas assumeret à tribus personis, vt n. 27.

35.

Confutatio 1. ab auctoritate S. Thomæ.

Exemplum, vt n. 27.

Exemplū idē.

Aduersatur Medina.

Confutatio 2. à ratione.

In eo euentu verum esset dicere, Hic homo loquitur, hic autem homo vnus homo est.

Declaratur ex notabili, vt n. 22.

Quare si essent tres homines, Homovnus est

Similiter homines rudes,

Quod omnes audito nomine intelligunt, axioma est certissimum.

Confutatio 2. per instantias.

Vna albedo est, etiam si sit in tribus corporibus, & tamen albedo non est quid subsistens.

39. Confutatio 3. ex ratione data n. 15. pro 1. docum.

Non est necessarium ad hoc quod sit suppositum nominis vni, ut sit vni suppositum rei, aut vni subsistens.

Exempla.

40. Ad S. Tho. sit ab esse rei sumendam unitatem rei. Hic disputatur node unitatis, sed de usu nominum.

ponebant quam adhuc non audierant aut non credebant, sed Deitatem esse vnam, Deos autem tres significare Deitates tres. Imo hominibus rudibus si proferamus Deos tres esse, ingenuè negant; planè enim intelligunt Deitates tres. Quod autem homines cuncti audito nomine intelligunt, axioma est certissimum, utpotè naturalis informatio, & insita intelligentia, quæ falli nequit, ut Aristot. etiam docuit. Commentum igitur est & fabula asserere tunc nomina substantiua indicare unitatem, cum res significata est vnum quid subsistens. Idè adhuc probatur clarissimè, quia plura nomina substantiua sunt, quæ significant res non subsistentes, & tamen seruant unitatem significando, ut nomina omnia abstracta, quæ significant accidens; nam vna albedo est, etiam si sit in tribus corporibus; & tamen albedo non est quid subsistens.

Ratio igitur regulæ istius substantiuorum, notissima est; quod substantiuum affert secum suppositum nominis, quod antea explicauimus quid sit. Suppositum autem nominis satis est ad enunciationem conficiendam, adiecto verbo. Et idcirco etiam si in re significata sint plura ea in quibus est forma, tamen in modo significandi retinetur suppositum nominis vnum; neque enim est necessarium ad hoc quod sit suppositum nominis vnum, ut sit vnum suppositum rei; nam Deus vnus est, & tamen supposita re ipsa sunt tria: sicut ergo non opus est, ut sit suppositum rei vnum; ita non necesse est, ut sit subsistens vnum; sed satis est ut sit suppositum nominis vnum; quod quidem suppositum nominis substantiuo, est vnum ex modo ipso significandi substantiuorum, dum forma est vna. Et ita dicitur Deus vnus propter unitatem Deitatis; & homo vnus propter unitatem humanitatis; & spirator vnus propter unitatem relationis, siue originis; quæ est forma significata per nomen substantiuum.

At qui Sanctus Thomas minimè isti opinioni patrocinium fert, cui valdè contraria sæpè docet; & oppositam sententiam planissimè tenet. Sed ait ab esse rei sumendam unitatem, quod verissimum est. Nos verò non de unitate rei, sed de usu nominum disputamus. Præterea sine subsistentia potest

A esse vnitas, ut diximus. Quare argumentum nullum est, A subsistentia sumitur aliqua vnitas, scilicet incommunicabilitas in humanitate; ergo a sola subsistentia sumitur omnis vnitas. Potest ergo esse natura vna, siue forma non subsistens vna; & propter illam unitatem nomen substantiuum non numerabimus. Quod verò aiunt in eadem humanitate tres personas esse tres homines, iam refutatum est; neque ob fallam quorundam de ea re sententiam, libet regulam substantiuorum variare, quæ etiam certissima est.

B Ad finem capituli recolenda est conuersione inter Doctores agitata, si persona vna diuina assumeret humanitates tres, vtrum esset vnus homo, an homines tres? nam esse tres homines dicendos asseruit Sanctus Thomas in 3. dist. 1. quæstione 2. artic. 5. ad 2. & 3. & Ioan. Scot. dist. eadem, quæst. 3. & in 1. d. 2. q. vnica, Durand. in 3. d. 1. q. 3. Altisid. lib. 4. sentent. tract. 1. cap. 1. q. 5. & alij.

C Nihilominus dicendum est, esse hominem vnum. Quod docuit S. Thom. 3. p. q. 7. art. 3. ad 2. retractans priorem sententiam. Et idem docet Marsil. in 3. quæst. 2. art. 3. Thom. Cajetan. in commentario 3. p. & alij. Stamus autem regulam omnium nominum tam substantiuorum, quam adiectiuorum; quia si id pro quo nomen supponitur est vnum, etsi formæ significatæ sint multæ, cum unitate enunciandum est: ut vnus dicitur indutus multis vestibus, & vnus sapiens multis scientijs, & vnus homo multis humanitatibus, si suppositum est vnum.

CAPVT XIX.

Argumenta refelluntur.

D IN oppositum obijcitur auctoritas S. Hilarij, qui libr. 1. de Trinit. ait Spiritum Sanctum esse à Patre, & Filio auctoribus, & S. Thom. in 1. dist. 11. & 29. in vltimis articulis affirmat Patrem, & Filium esse duos spiratores. Idem sentiunt Alex. Alenf. 1. p. q. 70. art. 3. & Albert. Magn. dist. 11. art. 3. & S. Bonauent. q. 2. & Egidius ibidem, & Richard. dist. 11. quæst. 5. Sed relatio auctoris, siue spiratoris, quæ est forma significata est vna, ut diximus libr. 2. & nomen est

Licet a subsistentia sumatur aliqua vnitas, scilicet incommunicabilitas in humanitate, non tamen ab ea sola omnis vnitas.

Ad confirm. ex n. 34. 35. & 36.

41. Dub. circa 3. euentum, recollitur ex traditione à n. 6.

1. Sent. negat tunc esse hominem vnum. S. Tho. in 3. Scot.

Durand. Altisid.

42. 2. & vera sent. affirmat. S. Tho. 3. p. Marsil. Caiet. Ostenditur ex reg. omnium

Exempla.

1. Arg. de his nominibus auctor, spirator. S. Hilar. S. Thom.

Alenf. Alb. Magn. S. Bonauent. Egid. Richard.

substantiuum; ergo regula substantiuorum falsa est, quod propter unitatem formae significatur, retineatur unitas nominis substantiui.

Secundò: Nomina concreta absoluta, & connotatiua, quae omninò substantiua sunt, ut Deus, homo, non solum significant naturam, sed etiam hypostasim siue personam; ergo cum in eadem Deitate, siue humanitate sint plures personae; non est aqua ratio, ut propter unitatem naturae dicatur vnus Deus, & vnus homo, & propter multitudinem personarum non dicantur Dij plures, & homines plures.

Tertiò: Nomen connotatiuum significat formam aliquam, & supponitur nõ pro forma, sed pro habente formam; supponitur itaque pro hypostasibus, siue personis; ergo cum personae sunt plures, plures spiratores dicendi sunt, nomine connotatiuo indicante personas plures.

Quartò: Iuxta nominis interpretationem, Deus est is qui Deitatem habet, & ita caetera substantiua interpretamur; sed tres personae sunt tres habentes Deitatem; ergo sunt tres dij; & similiter sunt tres homines.

Quintò: Si vna albedo esset in duobus hominibus, duo homines essent duo alba, & non vnum album, etiam in genere neutro, quod inter substantiua reputatur; ergo regula substantiuorum falsa est. Probatum antecedens, quia duo homines, etsi eadẽ albedine praediti essent, non essent vnum, sed duo genere neutro; ergo neque essent vnum album, sed duo alba. Et confirmatur, quoniam essent duo entia alba; ergo duo alba; sic enim adiectiua in genere neutro exponimus. Et idem argumentum ostendit, caetera nomina connotatiua, quae significant formam accidentariam, a regula substantiuorum excipienda esse.

Ultimò S. Athanas. vetat dicere tres aeternos, quod est nomen adiectiuum; ergo regula etiam adiectiuorum tollenda est.

Aduertenda.

Observandum est opinionem Marfilij afferentis dicendos esse tres Deos, licet catholicè confiteatur vnam Deitatem, verbis tamen inordinatè prolatis

A dilabi in haeresim. Illa verò opinio quorundam minimè suspecta est, qui arbitrantur, si tres personae diuinae assumerent eandem humanitatẽ, dicendos esse tres homines. Nam discrimen afferunt quod humanitas sit extranea diuinis personis, utpotè assumpta; & idcirco attendendum esse numerum personarum ut dicantur homines tres; & non esse considerandam humanitatis, quae extranea est, unitatem, ut dicatur homo vnus: licet non sint tres dij dicendi; quia Deitas est intima personis diuinis. Quae tamen sententia etsi haeretica non sit, verosimilis non est, ut probauimus; & minus consentanea est ad doctrinam fidei elucidandam, quod est dicendus Deus vnus, licet personae sint tres.

B At verò tres aeternos adiectiue, & nõ tres aeternos substantiue, inuenimus vtrunque in concilijs. Quondã enim cū Ariani dicerent tres Deos, & tres aeternos, scilicet substantiue: contra hos decretum est, non esse tres aeternos. At verò in concilio Later. cap. *Firmiter*, tres consubstantiales, & coomnipotentes legimus, scilicet adiectiue; sed absque vilo periculo adiectiua multiplicamus, ut licet nobis per Concilium Later. substantiua autem singulariter dicimus.

C Secundò observandum est, quod nomina concreta absoluta non connotatiua, ut homo, Deus, propriè loquendo, nõ significant hypostasim; sed ex modo significanti indicant id in quo est forma, siue id in quo est forma sit hypostasis, ut Petrus, siue sit quid subsistens, ut Deus; siue etiam neque subsistens sit, ut spirator; & in eo eventu quo humanitas esset in tribus personis, hic homo scilicet nõ esset subsistens; nam & hic homo, & spirator non significant quid subsistens; sed solum indicant suppositum nominis, ut diximus, quod est vnum; est, inquam, vni unitate quidem confusionis, ita ut pro vno supponatur nomen, quod est proprium suppositum nominis, cui verbum copulatur. Et idcirco ratio nominis exigat, ut Deus dicatur vnus, & vnus spirator, & vnus homo, etiam si sint plures personae his nominibus contentae, quae sunt quasi secunda supposita nominis: primum autem pro quo nomen quoduis istorum supponitur, est vnum saltem unitate confusionis, ut postea dicemus.

Tertiò

natè, platis dilabi in haeresim.

Non sic 3. exceptio, cap. 18. n. 27.

Ratio diuersa. Humanitas assumpta, hoc ipso est externa diuinis personis.

Deitas est intima ipsdem.

Etiã hoc exceptio improbat.

Cont. Latr.

2. Aduert. Concreta absoluta non connotatiua indicant id in quo est forma siue sit subsistens, siue non.

Hic homo in 4. euetude qua c. 18. n. 12 & 13. item spirator non significat quid subsistens, sed solum indicant suppositum nominis.

Hoc si est primum, in illis nominibus est vnum saltem unitate confusionis, ut cap. 18. n. 8.

1. Arg. 2. Arg. 3. Arg. 4. Arg. 5. Arg. Confirm. Ult. arg. contra 2. dogum. 7. Aduert. Marfil. scilicet de qua cap. 18. n. 2. 10. & 24. verbis inordi-

Ex li an sunt oppo ex pco feci a subie trane br. 2. Sic d vna in du mini vnum conse tura substã & ex sa alb Aliã etum indiui oncre Ate p iectoru duo alb seq. ext Hinc in diores fio. 11. 4. Adu. Adiectiu cal. gene substãtiã quãdo v mar, ut symb. 1. ban. Aliã adie multipli C. Firm 12. Ad arg. Spir. Sa procedi t & Fi h duobus S. Th.

10.
3. Aduert.
Ex impossibili anteced. possunt consequi opposita: vñ exp. predicati p. consequ. intrinsecā aliud exp. subiecti per extraneam, vt libr. 2. c. 43. n. 1.
Sic dato quod vna albedo sit in duobus hominibus, esset vnum album per consequ. ex natura nominis substantiu, imò & ex natura ipsa albedinis.
Alias abstractum esset vñ indiuiduū, & concreta duo.

At ex parte subiectorum esset duo alba per consequ. extraneā.

11.
4. Aduert.
Adiectiua masculini generis pro substantiuis aliquando usurpantur, vt neutro.
Symb. S. Athan.
Alias adiectiua multiplicatur.
C. Firmiter.

12.
Ad 1. arg.
Spir. Sanctus procedit à Patre & Filio, vt dicitur.
S. Thom.

Tertiò aduertendum est, ex impossibili antecedente posse consequi opposita, ita tamen vt id quod colligitur ex parte predicati, sit simpliciter consequens per insitam vim ipsius consequentiae: quod verò sequitur ex parte subiecti, sit consequens non simpliciter, sed secundum aliquid, & per extrinsecam consequentiam, vt libr. 2. docuimus. In re autem proposita existimamus impossibile esse, vt vna albedo sit in duobus hominibus; quare hac hypothese impossibili concessā, quod vna albedo sit in duobus hominibus, si id quod sequitur ex natura nominis substantiu animaduertamus, duo homines essent vnum album; imò & ex natura ipsa albedinis esset vnum album; quia essent vnum indiuiduum speciei albedinis: vna enim forma albedinis vnum album nominat; alias abstractum esset vnum indiuiduum, scilicet vna albedo, & concreta essent duo indiuidua, scilicet duo alba; debemus autem abstrahere abstractione formali, ab hac albedine hoc album, & ab vna albedine vnum album. Si verò consideremus subiecta albedinis, ex parte illorum essent duo alba dicenda per consequentiam extraneam; siquidem essent simpliciter duo entia, & duo entia alba. Et propter istas diuersas consequentias, eorum qui possibile esse crediderunt albedinem vnam in duobus hominibus existere, quidam dixerunt dicendos esse duos homines vnum album, quidam verò dicendos esse duo alba: cum vtrumque consequatur, alterum ex parte predicati, alterum ex parte subiecti.

Aduertendum etiam est nomina adiectiua masculino genere pro substantiuis aliquando usurpari, sicut & genere neutro. Et ideo S. Athanasius dixit genere masculino, *Non tres aeterni, sed vnus aeternus*. Alias adiectiua multiplicantur, iuxta regulam designatam. Nam cap. *Firmiter*, diuinae personae dicuntur omnipotentes.

Responsio.

AD primum argumentum respondetur aliquid singulare esse in nomine spiratoris, vel auctoris, quod est Patri, & Filio commune, vt dicatur duo spiratores, vel auctores; quia scilicet Spiritus Sanctus procedit ab eis, non solum vt ab vno, sed etiam vt à duobus, quod S. Thom. notauit q. 36. art. 4. ad 7.

A quam ob causam & S. Hilar. & ipse S. Thomas in sententijs dixerunt duos siue auctores, siue spiratores; sed eodem loco retractans S. Doctor sententiam, quā in sententijs tenuerat, asserit dicendum esse vnum spiratorem; quoniam regula grammatica obseruanda est propter modum significandi, quicquid disputemus de rebus significatis. Neque mirum est alios Doctores fuisse secutos S. Hilariū.

Ad secundum iam respondimus in secunda notatione: quod propter vnum suppositum non rei, sed nominis, quod est primum significatū nominis substantiu, dicitur illud nomen cum vnitatem.

B Ad tertium respondetur similiter, quod nomen connotatiuum supponitur pro habente formam, vt arguendo ostenditur; sed tamen si sit nomen substantiuum, primum suppositum nominis, cui verbum copulatur, est vnum, & ita in constructione grammatica numerus singularis seruetur propter modum significandi.

Ad quartū respondetur cum S. Thoma q. 39. art. 3. ad 1. esse fallaciam accidentis; nam licet Deus & habens Deitatem idem sint, tamen haec differunt modo significandi, cum Deus sit nomen substantiuum, habens verò Deitatem sit adiectiuum; quare diuersimodè numerantur; sunt enim tres habentes Deitatem, & vnus Deus.

Ad quintum respondetur, quod duo homines praediti eadem albedine essent vnum album; argumentum verò procedit per consequentiam extraneam, vt diximus. Respondetur secundo negando consequentiam; nam licet duo homines non sint vnum absolute, quia vñ significat substantiā, vt supra docuimus; sunt tamen vnum album; quia significatur vnitas in sola albedine: & licet sint duo entia alba; non tamē sunt duo alba; est enim fallacia compositionis: nam in antecedente coniungitur numerus cum ente, scilicet dicendo duo entia, & tunc nomen, alba, additum, est adiectiuum: in consequente verò numerus coniungitur cum nomine, alba, dicendo duo alba; alba autem pluraliter genere neutro, est nomen substantiuum: quare est fallacia compositionis, & accidentis.

D Ad vltimum iam diximus, nomina adiectiua in masculino genere, pro substantiuis usurpari.

S. Hilar. & S. Tho. in 1. dixerunt duos auctores, seu spiratores. Idem 1. p. id retractat.

13.
Ad 2. arg. ex 2. aduert.

14.
Ad 3. arg.
2. Suppositum nominis connotatiui, cui verbum copulatur, sicut substantiuū est verbum.

15.
Ad 4. arg.
S. Thom.
Deus, & habens Deitatem differunt modo significandi.

16.
Ad 5. arg.
1. Respons. ex 5. aduert.

2. Respons.
Licet duo homines non sint vnum absolute, vt cap. 18. n. 31. sunt tamen vnum album: & licet sint duo entia alba, non sunt duo alba. Est fallacia compositionis & accidentis.

17.
Ad vlt. arg. ex 4. aduert.

CAPVT XX.

Pater, & Filius non sunt unum principium utriusque originis.

Questio ista implicita est, & ad regulas numerorum iam traditas dirigenda. Proposimus autem quæstionē terminis clarioribus quàm solet versari; ut rei veritas manifestius eluceat.

Recolendum ergo est quod supra docuimus, Patrem, & Filiū esse unum principium spirationis; & quia spiratio simpliciter est origo, haud dubiè concedendum est Patrem, & Filium esse unū principium originis: sed quia duplex est origo diuina, scilicet generatio, & spiratio; Pater autem est principium generationis, spirationis verò principium Pater, & Filius; ex ista complicatione principij generationis, & spirationis simul, emergit quæstio, An Pater, & Filius sint unū principium generationis, & spirationis simul? quod nos magis explicatè quærimus, verum sint unum principium utriusque originis?

Post hæc verò aduertendum est, quòd principium originis duobus modis usurpatur, scilicet principium quo siue formale principium; quod quidem est essentia, ut diximus lib. 2. & principium quod, & illud est persona: si verò loquamur de principio formali, quod est essentia, certum est Patrem, & Filium esse vnā essentiam, quæ est unum principium utriusque originis. Sed tamen sint ne dicendi Pater, & Filius unum principium formale utriusque originis postmodum expendemus.

De alio principio nobis est modò disputandum, quod est originis principium produciens, & generans, siue spirans; essentia enim non generat, aut spirat, sed persona. Et opus est aduertere quòd hoc nomen principium originis significat relationem realem. Est autè duplex relatio principij in Deo, altera generationis, altera spirationis; & vtraque est res eadem; cum enim eadem persona, scilicet Pater, sit generans, & spirans, relatio generantis, & spirantis non sunt res duæ, ut supra admonuimus. Videtur igitur, cum hoc nomen complexū, principium utriusque originis, significet duas relationes, quæ tamè sunt res vnæ; quòd sit dicendum Patrem, & Filiū esse prin-

A cipium unum, si de vnitare reali disputemus.

Bartholomæus Torres q. 39. ar. 3. arbitratur esse dicendum principium unū. Et alij quoque sunt quibus placet pars affirmans, quòd Pater, & Filius sint unū principium utriusque originis.

Sed difficultas hæc rectè à verborum ambiguitate aperienda est. Primū enim potest quæri sensu collectiuo, ut plures homines sunt vnus populus: & hoc sensu Pater, & Filius sunt unum principium, saltem collectione unum; quia unum principium utriusque originis inuenitur in ambobus: quamuis non sit vnū vnitare reali, sed vnitare collectionis. Quæ disputatio superuacanea est, & inquirentem de rebus diuinis minimè iuuat, collectio enim cum confusione connexa est.

Alius sensus quæstionis est, vtrum Pater, & Filius sint unum principium originis vnitare analogiæ ad eum sanè modum quo Petrus, & Paulus sunt vnus homo specie, vnitare vniuersali, & vniuersalis. Sed ea etiam quæstio minùs utilis est, inseruiens duntaxat subtilitati cuiusdam dialecticæ; à sententijs autem Patrum longè diuersa. Præterea in eo quoque sensu non rectè dicitur quòd sint unum principium utriusque processionis; nam istud adiectum tollit vnitatem communem analogiæ: sicut si diceremus Petrus, & Paulus sunt vnus homo diuersorum municipiorum, aut regionum. Denique propter vnitatem rationis, aut analogiæ, ea quæ sunt plura non dicuntur simpliciter unum, ut Petrus, & Paulus simpliciter non sunt vnus homo, sed vnus specie.

Est igitur germana interpretatio thesis huius, vtrum Pater, & Filius sint unū principium utriusque processionis; vnū, inquam, vnitare reali, quod est esse vnū numero: quam vnitatem regulæ illæ substantiuorum, & adiectiuorum superius traditæ, indicant & commonstrant. Quo sensu dicendum est Patrem, & Filium nō esse unum principium utriusque originis. Et probatur evidenti argumento, nam Filius non est unum principium utriusque originis, siquidem nō est principium utriusque; qui enim homo non est, non est homo vnus: sed Filius non est principium utriusque originis, quia non est principium generationis, alias esset princi-

5. Pro p. affirm. Torres. Molin.

6. 1. Sensus quæstionis, de vnitare collectionis.

1. Concl. In hoc sensu vera est p. affirm.

In eo quæritur est inutilis.

7. 2. Sensus de vnitare analogiæ.

Etiam in eo quæritur inutilis.

2. Concl. In eo vera est p. negans, vti tit. Ostenditur Exmpl.

Ostenditur

8. 3. & verus sensus de vnitare reali.

3. Concl. In eo vera est p. negans, vti tit. Probatur.

Filius non est principium utriusque originis, ac proinde

1. Recolendum ex lib. 2. c. 24. Patrem, & Filium esse unū principium spirationis.

2. Quest. an sint unū principium generationis, & spirationis, seu clariùs utriusque originis?

3. 1. Prænot. Principium originis, vel est principium quo, siue formale, sc. essentia, ut lib. 2. c. 26. n. 5. Vel principium quod, sc. persona.

De 1. infra.

4. De 2. hic.

2. Prænot. Principium originis significat relationem realem. Hæc duplex. Vtraque est res eadem. Ostenditur ex lib. 3. c. 34. p. 2. n. 4.

Hinc ratio pro p. affirm. in 3. sensu, ut n. 8.

principium sui; ergo non est principium unum utriusque originis; ergo hoc complexum unum principium utriusque originis non predicatur de Patre, & Filio, sed de solo Patre. Ostenditur idem clarius, quoniam principium utriusque originis, est nomen incommunicabile, ut potest solius Patris, unde Pater dicitur principium totius Deitatis, & origo fontana Deitatis; ergo non est nomen commune Patri, & Filio; ergo Pater, & Filius non sunt unum principium totius Deitatis, aut unum principium totius originis, vel utriusque originis. Adhuc idem demonstramus argumento dialectico. Nam istam enunciationem Pater, & Filius sunt unus Deus, sic interpretamur, Pater est Deus, & Filius est Deus, & uterque unus Deus, vel ambo unus Deus; ergo similiter istam debemus exponere, Pater, & Filius sunt unum principium utriusque originis, & Filius est principium utriusque, & ambo sunt unum principium; secunda autem enuntiatio scilicet Filius est principium utriusque originis, heretica est. Denique explicatur res ista exemplo. Nam complexum hoc, Deus Pater, significat aliquid commune, scilicet Deum; & aliquid proprium, scilicet Patrem; sed addito proprio, totum complexum est proprium, & non commune: quare etsi Filius sit Deus qui est Pater; non tamen Pater, & Filius sunt unus Deus Pater. Similiter principium utriusque originis significat aliquid commune, scilicet principium spirandi; & aliquid proprium, scilicet principium generandi: addito tamen proprio, totum complexum efficitur proprium; ergo sicut hereticum est dicere quod Pater, & Filius sunt unus Deus Pater, ita est hereticum affirmare quod Pater, & Filius sint unum principium spirationis, & generationis simul.

Quidam videntur argumentum indagasse; sic enim sibi obijciunt, Filius non est principium generationis; ergo non est unum principium cum Patre, utriusque originis. Respondent negando consequentiam, quia satis est distinctio virtualis (quam nos dicimus formalem eminenter) inter utramque originem, siue inter utrumque principium. Et quidem verum est, quod hęc distinctio satis est, ut Filius sit spirator, qui spirator est genitor, & tamen Filius non sit genitor;

A sed tamen non est satis hęc distinctio, ut Filius etsi non sit genitor, sit tamen genitor, & spirator simul: sed principium utriusque originis significat genitorem, & spiratorem simul; ergo Pater, & Filius non sunt unum principium utriusque originis.

Sed tamen illud est maxime ponderandum, utrum dicendum sit Patrem, & Filium esse duo principia originis? Videturque esse respondendum, eos esse duo principia ratione formali distincta, sed non esse duo re ipsa. Quod sunt duo ratione formali distincta probatur euidenter, quoniam sunt duę personę, & est in eis duplex ratio formalis principij, scilicet generationis, & spirationis; ergo sunt duo principia ratione formali distincta. Et potest hoc ipsum confirmari auctoritate S. Thomę, qui docet Patrem non dici duo principia, quia est persona una; cum ergo Pater, & Filius sint duę personę, & in eis sit duplex ratio principij; duo principia sunt originis; iuxta regulas iam constitutas. Et quoniam relativa nomina afferunt sensum formalem, videtur quidem simpliciter dicendum fuisse, quod Pater, & Filius sint duo principia originis; sicut simpliciter dicimus paternitatem, & spirationem actiuam esse duas relationes. Ex quibus colligimus non esse apte dictum, quod Pater, & Filius sint unum principium formale utriusque originis: principium enim formale originis suam habet rationem formalem, quę in vna origine, & in alia distinguitur; & ita sunt principia formalia duo, scilicet alterum generandi, alterum spirandi, sicut duę origines sunt.

Nihilominus tamen, quia apud Gręcos fuit grauis calumnia aduersum Latinos, quod principia dividerent, ut diximus lib. 2. explicanda potius est hęc affirmatio, scilicet quod sint duo principia formalia ratione distincta; non tamen sunt duo principia formalia re ipsa distincta; quia principium spirationis non distinguitur re ipsa a principio generationis.

Ita neque principia formalia duo concedimus, nisi explicando, quod sint ratione distincta, non re ipsa, ne Gręcis insignnamus suspicionem, quod principia dividamus: duo autem principia formalia ratione distincta, vel in vno Patre

non satis est ut Filius etsi non sit genitor, sit tamen genitor, & spirator simul.

10.

2. Quęst. an sint duo principia

1. Assertum: Sunt duo principia ratione formali distincta, sed non duo re ipsa distincta.

2. Pars prob. euidenter.

Confirm. ex S. Thom. & ex cap. 18. n. 5.

2. Assertum: Possent simpliciter dici duo principia originis.

Ratio ut lib. 3. cap. 3. p. 2. n. 9. Exemplum.

Consect.

Sunt principia formalia duo, ut duę orig.

11.

Huius asserti limitatio.

Propter Gręcos de quibus lib. 2. c. 34. ut edum explic. ut in 1. asserto.

12.

Consect. Sūt principia formalia duo, sed non nisi cū explic. ut in 2. asserto.

Duo principia ratione distincta, vel in vno Patre

Confirm. 1. Principium utriusque orig. est predicatū Patris propriū

Confirm. 2. interpretatio - ne enunciatio nis affirm. per aliam ostensa.

Confirm. 3. exemplo hu - ius predicati, Deus Pater.

Ad commu - ne addito pro prio totum cō - plexū est pro - prium.

Hęc est hęc - retica, Pater, & Filius sunt vnus Deus Pater.

9. Hęc probatio a quibusdā ani maduersa.

Respons.

Refellitur. Distinctio vir - tualis inter v - tramque orig. siue intervtru - que principiu.

Patre concedenda sunt.

13. Pro vtraque quæst. quoad principium re ipsa, coel. neg. ut in tit.

14. Obiectio.

1. Respons.

Refellitur. Inter vnum ens, & multa non dari medium ostenditur.

2. & vera resp.

Ipsum principium vtriusque originis est re ipsa vnum, sc. res vna.

At hæc res non conuenit Patri, & Filio, sed Patri.

Vnde neque sunt re ipsa duo principia, neque vnum.

concedenda sunt, in quo est duplex origo generatio, & spiratio.

At verò ut redeamus ad quæstionem de principio originis vtrum sit vnum unitate reali? aimus Patrem, & Filium non esse re ipsa vnum principium vtriusque originis, neque duo principia vtriusque originis.

Quòd si arguendo opponas: Inter vnum & plura nihil est medium, sed non sunt plura principia re ipsa distincta; ergo sunt vnum principium. Aliqui volunt inter vnum & multa, inueniri medium quod neque est vnum, neque multa. Sed falluntur certissimè; vnum enim significat negationem multorum, & ita probatur veritas à negatione affirmationis multorum, quæ est euidens demonstratio. Nam si non sunt plura hoc ipso est vnum, dummodò sit ens: diuiditur enim ens in vnum, & multa. Respondemus igitur concedendo, quòd de eodem necesse est alterum prædicari, scilicet vnum, aut multa; quod enim non est multa, est vnum. Quare si de ipso principio vtriusque originis quæras vtrum re ipsa sit vnum aut multa, scilicet vtrum sit res vna, an verò res multæ? dicendum est principium vtriusque originis, non esse multa re ipsa, sed vnum, scilicet re vnâ: sed tamen per hoc non probatur quòd Pater, & Filias sint vnum principium vtriusque originis re ipsa, aut re ipsa multa principia vtriusque originis; quia hoc quod est principium vtriusque originis non conuenit Patri, & Filio: aliud enim est quòd vnum vel multa dicatur de re quapiam, & aliud quòd vnum vel multa principia dicantur de re quapiam: nam quæ res non est principium, neque est principium vnum vel multa. Cum ergo Pater, & Filius non sint principium vtriusque originis simul, vt explicauimus, non necesse est vt sint principium vnum, aut multa. Itaque principium vtriusque originis est res vna; sed hæc res vna non conuenit Patri, & Filio, sed Patri: quare si de sola origine spirandi loquamur, re ipsa Pater, & Filius sunt vnum principium originis; si verò de vtraque origine disputemus, quod hoc loco facimus, Pater, & Filius neque sunt duo principia, neque vnum; quia hoc ipsum quod est esse principium vtriusque originis quod est res vna, non conuenit ambobus, sed alteri, scilicet Patri.

A Itaque inter vnum & plura non datur medium, si illud extet cum quo vnum & multa copulamus; nam chimæra neque est ens vnum, neque multa entia, quia scilicet non est ens: ita Pater, & Filius non sunt duo principia re ipsa vtriusque originis, neque vnum, quia non sunt principium vtriusque originis; sed Pater duntaxat est simul vtriusque originis principium; si enim Pater, & Filius essent principium vtriusque originis; firma est consequentia, quòd essent vnum, aut multa principia. Quod si arguas: Pater, & Filius sunt re ipsa principia duarum originum, & non sunt duo re ipsa; ergo sunt re ipsa vnum: occurrendum est explicando propositionem; Pater enim, & Filius sunt re ipsa principia duarum originum, accommodatè & partitè, vt Pater sit principium vtriusque originis, Filius autem principium vnius duntaxat; non tamen in alio sensu, vt vterque sit principium duarum. Quare quod consequitur, scilicet illos re ipsa esse vnum principium, accommodatè colligendum est; quòd re ipsa sunt vnum principium vnius originis, & non duarum. Cauendum ergo est ab alijshuiusmodi fallacijs, nam res ipsa est planissima.

CAPVT XXI.

Argumenta refelluntur.

P Et hæc autè facile confutantur quædam quæ solent obijci multis alijs præmissis aduertendis. Et primò obijciunt nobis S. Anselm. lib. de Spiritu Sancto, cap. 1. Neque tamen (inquit) duo consistunt principia, vnum Patrem ad Filium, alterum Patrem & Filium ad Spiritum Sanctum: sicut non credimus alium Deum Patrem, de quo est Filius, alium Deum Patrem, & Filium, de quo est Spiritus Sanctus: ergo non sunt duo principia, sed vnum vtriusque originis, cum de re vtraque loquatur S. Anselm. Possent aliquis respondere, illum fuisse locutum de principio formali, quod est essentia: sed certè videtur loqui S. Anselm. de principio producente, quod significat relationem realem in Deo, cum de ipsis relationibus palàm disputet. Dicendum igitur est, nos summopere cum illo consentire; negamus enim principia duo esse, scilicet re ipsa duo non esse afferen-

15. Declaratio. Quod non est ens, neque est vnum ens, neque multa, vt chimæra.

Replicæ.

Occurr. Pater, & Filius sunt re ipsa principia duarum orig. accommodatè, & partitè, non verò vterque sit principium duarum.

Sunt re ipsa vnum principium originis accommodatè sc. vnius, non duarum.

1. Argum.

S. Anselmi.

1. Respons.

Refellitur.

2. & vera resp. ex c. 20. n. 11.

Exemplum S. Anselmi. Vt Pater, & Filius non sunt Deus alius à Patre: ita neq; principium aliud, vt lib. 2. c. 35. n. 14. Item ex cap. 20. n. 14.

asserentes; sed neque re ipsa vnum vtriusque originis principium. Et vtitur eodem exemplo quod S. Anselm. solertissimè proponit; sicut enim nō est Deus alius, ita neque principium aliud, quod lib. 2. luculentissimè disputauimus. Præterea concedimus quod vtriusque originis principium est res vna; sed negamus quod hæc res vna sit in Patre, & Filio, sed in solo Patre. Nam hæc res vna, quæ est genitor spirans, siue spirator generans, siue principium vtriusque originis, est Deus Pater; res, inquam, distincta à Filio, non quatenus Deus, neque quatenus spirator, sed quatenus Pater. Itaque sicut Pater, & Filius non sunt Deus alius à Patre, sed neque sunt vnus Deus Pater; ita Pater, & Filius non sunt principium aliud à Patre; sed neque sunt principium Pater, neque vtriusque originis principium vnum. Verba autem quæ sequuntur de Patre explicanda sunt; scilicet quod de eodem Deo, & de eodem principio, Filius, & Spiritus Sæctus sunt, scilicet de eodem Patre: neque enim potest intelligi, quod Filius sit de eodem principio generationis, & spirationis, tanquam de se; sed de Patre necessariò interpretandum est.

2. Arg. Arguunt etiam quidam asserentes, Patrem, & Filium esse vnum principium originis absolutè, & simpliciter; ergo nō solum vnus originis sunt principium vnum, sed absolutè totius originis sunt principium vnum: ita tamen vt absolutè, & simpliciter sint principium vnum, & illa origo absolutè & simpliciter sit origo; quod vtrumque verum est; ergo absolutè & simpliciter sunt principium vnum originis, scilicet alicuius originis, puta spirationis principium.

3. Arg. Arguunt adhuc à regulis substantiuorum, quia hoc nomen, principium vtriusque originis, significat rem vnam, scilicet relationem principij generandi, & spirandi, quæ est res vna, vt supra diximus; ergo principium vnum. Respondetur nihilominus ex dictis, libet nos confiteri principium re ipsa esse vnum vtriusque originis; sed hoc complexum non conuenire Filio; quare neque Patri & Filio simul conuenire: sicut Deus Pater res vna est, & Filius est Deus qui est Pater, non tamè Pater, & Filius est vnus Deus Pater; ita Filius est principium spirandi, quod est ipsum principium gene-

A randi; non tamen Filius est spirandi, & generandi principium: quare neque Pater, & Filius sunt principium generandi & spirandi simul. Itaque vna est res significata per nomen, sed ea non conuenit Patri, & Filio, vt liquet ex dictis.

Aliter etiam argumentantur, quod Filius vt spirator non distinguatur re ipsa à generante etiam vt generans est; vbi autem non est distinctio est vnitas; ergo cum principium originis significet vtramque originem, Pater, & Filius sunt vnum principium vtriusque. Similiter respondetur quod sicut argumentū non probat Filium esse principium generationis, & spirationis simul, quod est hæreticum; ita minimè ostendit Patrem, & Filium esse vnum principium vtriusque. Nam esse principium vnum, consequitur ad hoc quod est esse principium. Præterea quamuis concedendum sit, Filium vt spirator est, non distinguere re ipsa à genitore, sicut quatenus Deus est non distinguitur ab illo, quia sunt vnus Deus, & vnus spirator; non tamen concedendum est, quod non distinguatur à genitore, vt genitor est. Nam hac adiectione reduplicante, vt aiunt, significatur, quod in ipsa relatione genitoris sit vnitas, quod est hæreticum; cum genitor sit res distincta à Filio, & ita solum probatur in Filio vnitas spiratoris cum Patre, non autem spiratoris, & genitoris simul; quia licet in Patre spirator, & genitor sit vna res, in Filio tamen non est hæc res; sed est Filius res distincta ab spiratore gignente, sicut à Deo gignente, vel à Deo Patre Filius distinguitur.

D Denique obijciunt, Patrem, & Filium in ratione principij non distinguere, quia non opponuntur origine: Sed hoc negamus; nam principium generationis, & genitum opponuntur, igitur Pater, & Filius in ratione principij gignentis opponuntur, quia Pater est spirator generans, Filius genitus.

CAPVT XXII.

Explicatur dialectica suppositio nominum diuinorum.

R Eliqua disputatio dialectica de rebus diuinis à suppositione nominum inchoanda est.

Suppos.

4. Arg.

Respons. ex cap. 20. n. 8.

Sicut Filius quatenus Deus est, non distinguitur re ipsa à genitore, ita neque vt spirator est.

Tamè distinguitur à genitore, vt genitor est.

Ratio.

Filius est res distincta à spiratore gignente sicut à Deo gignente, vel à Deo Patre.

5. Arg.

Respons. Pater est spirator generans, Filius genitus: vnde opponuntur.

1. Prænot.
Suppositio est
usus ipse nomi-
num.

Substitui lo-
co rerum dicitur
supponi pro
re, seu suppo-
nere rem.

Non rectè di-
citur suppone-
re pro re.

3.
2. Prænot.
Supponi non
est significare,
sed significatio
importare.

Albedo rem
eamdem suppo-
nit, & signifi-
cat.

Album signifi-
cat solam albe-
dinem.

Supponitur
pro corpore.

S. Thom.
simile ait de
homine.

Quidam ad-
uersantur.

4.
Ut nomē sup-
ponatur pro re
non est neces-
se quòd verè af-
firmetur de ea.

Exemplū de
Antichristo.

Ratio.

5.
Ex his

1. Consect.

Ad veritatē af-
firmantis satis
est, vt ea pro
quibus prædi-
catum, & subie-
ctū supponun-
tur, materialiter,
sive secundū
re sint idē.
Sic est vera hæc
albedo est simi-
litudo.

Suppositio est usus ipse nominum; nomina enim subrogantur loco rerum, de quibus agimus. Sicut enim imago regis, eò quòd secundum effigiem representat regem, subit locum illius, & dicitur ipsa imago imperator: & verbū mentis quo imperatorem apprehendo, dicitur quoque imperator; quia ipse imperator est in mente, id est, verbum loco imperatoris: ita & verba ore prolata, aut scripta, loco rerum sufficiuntur; & hoc quod est sufficere, seu substitui loco rerum, dicitur supponi pro re, seu supponere rem, vt S. Thom. loquitur. Alij verò minùs accuratè supponere pro supponi vsurpant, & ita aiunt nomina supponere pro rebus, id est, supponi.

Sed aduertendum est, quòd supponere rem, seu supponi pro re, non est significare illam, sed significando afferre, seu importare rem. Vnde albedo quia nihil affert secum, nisi id quòd significat, scilicet albedinem ipsam, rem eadem supponit, & significat; album verò ita significat albedinem, quòd ex modo significandi non ponitur loco albedinis, sed loco eius quòd album est; & idè albedinem quidè significat, sed non supponitur pro ea. Et quidè supponitur pro eo quòd album est, scilicet pro corpore, cum tamen non significet corpus, sed solam albedinem. Imò affirmat S. Thom. q. 9. de potent. ar. 4. ad 18. quòd nomen, homo, non significat singularia, sed solum hominem communi conceptu. Quare falsum est quòd quidam aiunt idem esse significare, & supponi.

Vt autem nomen supponatur pro re, non est necesse quòd verè affirmetur de ea; nam Antichristus supponitur pro illo homine futuro, quamuis ille non existat; quia suppositio pertinet ad usum rationis, quæ vtitur nominibus substituendo ea loco rerum, sive res existant, sive non existant, sive verò, sive falsò.

Ex his colligitur ad veritatem propositionis affirmantis, non opus esse vt subiectum, & prædicatum pro eodem supponatur, sed satis esse vt ea pro quibus supponuntur, materialiter, sive secundum rem sint idem; verbi gratia, cū dico, Albedo est similitudo, neque nomen albedinis pro similitudine vllò modo supponitur, neque nomen, similitudo, pro albedine, cum abstracta pro eodem supponantur quòd significant; hæc

A autè diuersa significant pro quibus supponuntur: & tamen est vera propositio, quia vtrumque significatum est res eadem. Hoc autem appellant Dialectici verificari vnum de alio, cum scilicet intellectus aduertens ad ea pro quibus nomina supponuntur, verè iudicat esse idem secundum rem; sive nomina supponantur pro eodem, sive non supponantur, sed verificentur, hoc est, secundum rem sint idem ea, quæ per nomina importantur. Recolo quidem Magistrū Dominicū Soram in summulis docuisse quòd supponi, & verificari sint idem: sed longè diuersa sunt, vt ex hoc cap. clariùs constabit.

B Colligitur secundò nomina abstracta eò quòd supponuntur pro eodem quòd significant, hoc habere inter se commune, vt duo nomina pro duobus, & non pro vno formaliter supponantur. Verbi gratia, hæc duo nomina albedo, & similitudo, etsi res eadem sit, non tamen pro eodem propriè & formaliter supponuntur; neque enim loco albedinis ponimus nomen similitudinis, aut loco similitudinis nomen albedinis, aliàs omnia confunderemus. Vnde necesse fuit sensum identicum à sensu formali distinguere, vt cum dicimus albedinem esse similitudinem, non intelligeremus accipi albedinem pro similitudine, quòd est absurdum, sed id pro quo accipitur nomen vtrumque esse rem eadem non formaliter, sed quasi materialiter (vt aiunt) quia albedo est quasi subiectum similitudinis, & relatio similitudinis est quasi appendix, quæ non absolutè distinguitur à re, cui adiaceat, vt lib. 3. docuimus. Et idè conceditur in sensu identico, & negatur in sensu formali, quòd albedo sit similitudo.

D His ergo prænotatis, de suppositione nominum diuinorum dicendum primò est, omnia nomina diuina, quæ sunt simpliciter communia, vt persona, relatio, & similia, communibus dialecticorum legibus, quoad omnia esse subiecta: nam ex eo quòd persona est nomen commune analogum, potest notari notā vniuersali, aut particulari, aut etiam singulari, & ita ad contradicentium, seu syllogismorum leges coaptari. Nec de hac re est vlla difficultas. Similiter nomina personarū, quia simpliciter singularia sunt, & pro vno solo supponuntur, ad syllogismos

Hoc dicitur verificari.

Vnde contra Dom. Soram supponi, & verificari diuersa sunt.

6.
2. Consect.
Duo nomina abstracta pro duobus, & non pro vno formaliter supponuntur.

Exemplum.
Albedo est similitudo in se su identico, seu materiali, non formali.
Ostenditur.

7.
Pro titulo assertio:
Omnia nomina diuina, quæ simpliciter sunt communia, communibus dialecticorum regulis quoad omnia sunt subiecta.

Similiter quæ sunt simpliciter singularia.

gismos expositorios, & ad contradictionem idonea sunt, iuxta regulas dialecticas communes.

Hæc igitur sunt nominibus diuinis, alijsque omnibus apud dialecticos communia: sed nomen ipsum, Deus, nouum habet genus suppositionis, quod non sit facile explicare; cum enim Deus sit quid commune Patri, & Filio, & Spiritui Sancto, & simul sit natura indiuidua; nomen ipsum, Deus, quedam habet suppositionis communis, quedam etiã suppositionis singularis, & pro natura, & pro personis supponitur. Quidam igitur existimant hoc nomen habere suppositionem nominis collectiui. Nam & S. Tho. q. 39. art. 5. ad 6. explicans illud S. Augustini, quod Pater est principium totius Deitatis, ait nomen Deitatis esse quasi collectiuum, quod complectitur personas tres. Est verò similitudo inter nomen collectiuum, & nomen, Deus, ut hi Doctores existimant, quia sicut collectiuum, verbi gratia domus, vna suppositione, & non duabus supponitur pro tota domo, & pro partibus simul: ita inquit, nomen Deus, non duabus sigillatim suppositionibus, sed vna, & eadẽ supponitur pro natura diuina, & pro ipsis personis simul. Et sicut domus dicitur cedrina ratione partis, quia tectum est cedrinum, ita quod non mutata nominis suppositione, prædicatum illud, cedrina, conuenit domui ratione vnius partis, & non ratione alterius: ita cum dicitur Deus generare, nomen Deus, suppositionem non immutat, sed tamen dicitur generare, quia Pater est, non quia Filius. Est tamen notum discrimen, ut illi aiunt, inter vtrumque nomẽ, quia collectiuũ significat aliquid compactũ, siue congregatum ex pluribus, nomen autem, Deus, indicat simplicem essentiam in personis tribus. Vnde oritur secundum discrimen, quod nomen, domus, non supponitur pro partibus, ita vt de singulis prædicetur; tectum enim non est domus, aut paries: nomen autẽ, Deus, supponitur pro personis, ita vt de eisdem sigillatim dicatur; sed quia supponitur pro illis, & pro natura diuina, eius suppositio nominis indistincta est, & confusa.

Hæc existimatio falsa est, quoad ea, quæ possent in exemplum afferri: nomẽ enim Deus, significat naturam diuinam

A pro qua supponitur; & nõ significat personas, sed supponitur pro illis: necesse est ergo, vt altera suppositione supponatur pro natura diuina, quam significat; & altera pro personis, quas non significat; verbi gratia, qui audit Deum gubernantem, concipit mente naturam diuinam, & illi tribuit gubernationem rerũ. Nomen ergo, Deus, supponitur pro natura, quæ gubernaculum rerum gerit; & adhuc in illa prima intellectu animaduersione, non supponitur nomen istud pro personis, quæ nomine isto non significatur primò per se, neque primò importantur. Est ergo altera suppositio, qua nomen istud supponitur pro personis, vt liquet. Eodem etiam modo, nomina communia, vt homo, leo, supponuntur primò pro naturis communibus, & secundò pro personis, siue hypostasibus, & indiuiduis. Deindẽ nomen collectiuum non prædicatur de partibus singulatim, sanè idcirco, quia non supponitur pro illis singulatim. Nomen autẽ, Deus, prædicatur singulatim de personis, vt fides docet; nam & Pater est Deus, & Filius est Deus: ergo supponitur pro illis singulatim. Et confirmatur, quoniã cum dicitur Deus generare, haud dubiè nomen, Deus, supponitur pro Patre generante, & non supponitur pro Filio, qui non generat; ergo supponitur singulatim, & coarctatur nominis suppositio, ac variatur, vt modò pro Patre, modò pro Filio supponatur. Denique commentarius ille, quod Deus dicatur generare, quia Pater generat, ad eum sensum, quo domus dicitur cedrina, quia tectum est cedrinum, fabula est & figmentum. Cum enim generare nullo modo conueniat diuinæ naturæ, sed soli personæ; cum dicitur Deus generare, non tribuitur generatio naturæ ratione personæ, sed tribuitur ipsi personæ generanti, pro qua supponitur singulatim nomẽ, Deus. Cũ verò dicitur domus cedrina, esse cedrinam, est verum attributum domus, quod domui, vt domus est, conuenit secundũ partem suam: nam & crispitudo in capillis est forma existens in homine, qua homo crispus est, secundum caput: natura autem non generat, sed persona. Dicendum igitur est cum S. Thoma q. 39. art. 4. quod hoc nomen, Deus, quia significat naturam diuinam, quæ tamen est communis tribus personis, hoc habet nominis

B pro qua supponitur; & nõ significat personas, sed supponitur pro illis: necesse est ergo, vt altera suppositione supponatur pro natura diuina, quam significat; & altera pro personis, quas non significat; verbi gratia, qui audit Deum gubernantem, concipit mente naturam diuinam, & illi tribuit gubernationem rerũ. Nomen ergo, Deus, supponitur pro natura, quæ gubernaculum rerum gerit; & adhuc in illa prima intellectu animaduersione, non supponitur nomen istud pro personis, quæ nomine isto non significatur primò per se, neque primò importantur. Est ergo altera suppositio, qua nomen istud supponitur pro personis, vt liquet. Eodem etiam modo, nomina communia, vt homo, leo, supponuntur primò pro naturis communibus, & secundò pro personis, siue hypostasibus, & indiuiduis. Deindẽ nomen collectiuum non prædicatur de partibus singulatim, sanè idcirco, quia non supponitur pro illis singulatim. Nomen autẽ, Deus, prædicatur singulatim de personis, vt fides docet; nam & Pater est Deus, & Filius est Deus: ergo supponitur pro illis singulatim. Et confirmatur, quoniã cum dicitur Deus generare, haud dubiè nomen, Deus, supponitur pro Patre generante, & non supponitur pro Filio, qui non generat; ergo supponitur singulatim, & coarctatur nominis suppositio, ac variatur, vt modò pro Patre, modò pro Filio supponatur. Denique commentarius ille, quod Deus dicatur generare, quia Pater generat, ad eum sensum, quo domus dicitur cedrina, quia tectum est cedrinum, fabula est & figmentum. Cum enim generare nullo modo conueniat diuinæ naturæ, sed soli personæ; cum dicitur Deus generare, non tribuitur generatio naturæ ratione personæ, sed tribuitur ipsi personæ generanti, pro qua supponitur singulatim nomẽ, Deus. Cũ verò dicitur domus cedrina, esse cedrinam, est verum attributum domus, quod domui, vt domus est, conuenit secundũ partem suam: nam & crispitudo in capillis est forma existens in homine, qua homo crispus est, secundum caput: natura autem non generat, sed persona. Dicendum igitur est cum S. Thoma q. 39. art. 4. quod hoc nomen, Deus, quia significat naturam diuinam, quæ tamen est communis tribus personis, hoc habet nominis

C pro qua supponitur; & nõ significat personas, sed supponitur pro illis: necesse est ergo, vt altera suppositione supponatur pro natura diuina, quam significat; & altera pro personis, quas non significat; verbi gratia, qui audit Deum gubernantem, concipit mente naturam diuinam, & illi tribuit gubernationem rerũ. Nomen ergo, Deus, supponitur pro natura, quæ gubernaculum rerum gerit; & adhuc in illa prima intellectu animaduersione, non supponitur nomen istud pro personis, quæ nomine isto non significatur primò per se, neque primò importantur. Est ergo altera suppositio, qua nomen istud supponitur pro personis, vt liquet. Eodem etiam modo, nomina communia, vt homo, leo, supponuntur primò pro naturis communibus, & secundò pro personis, siue hypostasibus, & indiuiduis. Deindẽ nomen collectiuum non prædicatur de partibus singulatim, sanè idcirco, quia non supponitur pro illis singulatim. Nomen autẽ, Deus, prædicatur singulatim de personis, vt fides docet; nam & Pater est Deus, & Filius est Deus: ergo supponitur pro illis singulatim. Et confirmatur, quoniã cum dicitur Deus generare, haud dubiè nomen, Deus, supponitur pro Patre generante, & non supponitur pro Filio, qui non generat; ergo supponitur singulatim, & coarctatur nominis suppositio, ac variatur, vt modò pro Patre, modò pro Filio supponatur. Denique commentarius ille, quod Deus dicatur generare, quia Pater generat, ad eum sensum, quo domus dicitur cedrina, quia tectum est cedrinum, fabula est & figmentum. Cum enim generare nullo modo conueniat diuinæ naturæ, sed soli personæ; cum dicitur Deus generare, non tribuitur generatio naturæ ratione personæ, sed tribuitur ipsi personæ generanti, pro qua supponitur singulatim nomẽ, Deus. Cũ verò dicitur domus cedrina, esse cedrinam, est verum attributum domus, quod domui, vt domus est, conuenit secundũ partem suam: nam & crispitudo in capillis est forma existens in homine, qua homo crispus est, secundum caput: natura autem non generat, sed persona. Dicendum igitur est cum S. Thoma q. 39. art. 4. quod hoc nomen, Deus, quia significat naturam diuinam, quæ tamen est communis tribus personis, hoc habet nominis

D pro qua supponitur; & nõ significat personas, sed supponitur pro illis: necesse est ergo, vt altera suppositione supponatur pro natura diuina, quam significat; & altera pro personis, quas non significat; verbi gratia, qui audit Deum gubernantem, concipit mente naturam diuinam, & illi tribuit gubernationem rerũ. Nomen ergo, Deus, supponitur pro natura, quæ gubernaculum rerum gerit; & adhuc in illa prima intellectu animaduersione, non supponitur nomen istud pro personis, quæ nomine isto non significatur primò per se, neque primò importantur. Est ergo altera suppositio, qua nomen istud supponitur pro personis, vt liquet. Eodem etiam modo, nomina communia, vt homo, leo, supponuntur primò pro naturis communibus, & secundò pro personis, siue hypostasibus, & indiuiduis. Deindẽ nomen collectiuum non prædicatur de partibus singulatim, sanè idcirco, quia non supponitur pro illis singulatim. Nomen autẽ, Deus, prædicatur singulatim de personis, vt fides docet; nam & Pater est Deus, & Filius est Deus: ergo supponitur pro illis singulatim. Et confirmatur, quoniã cum dicitur Deus generare, haud dubiè nomen, Deus, supponitur pro Patre generante, & non supponitur pro Filio, qui non generat; ergo supponitur singulatim, & coarctatur nominis suppositio, ac variatur, vt modò pro Patre, modò pro Filio supponatur. Denique commentarius ille, quod Deus dicatur generare, quia Pater generat, ad eum sensum, quo domus dicitur cedrina, quia tectum est cedrinum, fabula est & figmentum. Cum enim generare nullo modo conueniat diuinæ naturæ, sed soli personæ; cum dicitur Deus generare, non tribuitur generatio naturæ ratione personæ, sed tribuitur ipsi personæ generanti, pro qua supponitur singulatim nomẽ, Deus. Cũ verò dicitur domus cedrina, esse cedrinam, est verum attributum domus, quod domui, vt domus est, conuenit secundũ partem suam: nam & crispitudo in capillis est forma existens in homine, qua homo crispus est, secundum caput: natura autem non generat, sed persona. Dicendum igitur est cum S. Thoma q. 39. art. 4. quod hoc nomen, Deus, quia significat naturam diuinam, quæ tamen est communis tribus personis, hoc habet nominis

Nomẽ, Deus, significat naturam, non personas: quare vna suppositio pro illa, altera pro his supponitur.

Exempl.

Similiter homo, leo, &c.

Confutatur 2. Domus de partibus minimè: At Deus prædicatur de personis singulatim, quia supponitur pro illis singulatim. Confirmatur hæc cõfutatõ.

Quoad 2. similitudinem cõfutatur.

Generare nullo modo conuenit naturæ diuinæ, sed soli personæ.

Domui vt sic, esse cedrinam conuenit secundum partem suã

Sic crispitudo, &c.

2. & vera sent. S. Thom.

Nomẽ, Deus, hoc habet nominis cõmu-

8. Dub. de hoc nomine, De⁹, quod habet q^d di suppositio nis cõmunis, quardam sup- pos. singularis.

1 Sent. hoc nomẽ ha- bere suppositio- nem nomi- nis collectiui. Pro ea locus S. Thomæ.

In hac sententia 1. similitudo, quod sicut do- mus v. c. vna suppositione supponitur pro toto, & pro par- tibus simul: ita nomen Deus, &c.

2. Similitudo, quod sicut do- mus dicitur ce- drina ratione vnius tantum partis: ita Deus dicitur genera- re, &c.

Inter eandem 1. Discrimen.

2. Discrimen.

9. Hæc sent. quo- ad 1. similitud. confutatur 1.

nis, quod potest supponi pro natura, & pro personis: sicut homo, &c.

Exempla.

Idem.

S. Damasc.

1. Sent. in 2. similitud. fauet

Aleus.

Scot.

10.

Aduert. ex

S. Thom.

Nomē, Deus,

pro personis supponitur natu-

raliter, seu con-

sentaneē huic

nomini

Ostenditur.

11.

Hinc inter

Caietan. &

Capreol.

quæst. de hac,

Deus creat.

Sent. Caiet.

Arg.

1. Concl. pro

Capreol.

Ibi nomen,

Deus, supponitur,

& pro natura,

& pro personis.

Probatio 1. ex

S. Thomæ.

Probatio 2. ex

n. 9. & 10.

nominis communis, quod potest supponi pro natura, & pro personis; sicut nomen homo, quandoque pro natura, quandoque pro personis supponitur. In hac ergo enunciatione, Deus creat, nomen Deus, accipitur pro natura; in hac verò, Deus generat, nomen ipsum supponitur pro persona; & ita sentit S. Thom. in 1. d. 4. q. 1. art. 2. ubi ait, nomen Dei importare simul & essentiam, & suppositum; & videtur aduere S. Damasci lib. 3. fid. Orthod. cap. 4. At verò Alex. Aleus. 1. p. q. 50, in ultimo, docet nomen hoc supponi pro persona adiectione quadam, quia scilicet supponatur pro natura, cui suffragatur Scotus d. 4. q. 2.

Est etiam aduertendum, quod S. Thomas loco commemorato, & artic. 5. ait nomen, Deus, supponi naturaliter pro personis, eo loquendi more, quo dicimus naturalia, ea quæ per se insunt; quæ verò adueniunt aliunde, non naturalia, sed extranea. Igitur data significatione huic nomini, Deus, ut designet Deitatem, eo ipso, quia Deitas est in tribus personis, & nomen, Deus, est concretum, naturale est illi pro tribus personis supponi; ita ut hæc suppositio non sit Theologorum inventum, sed ipsi naturæ, sine virtuti significandi consentaneum. Unde iure negamus Deitatem generare, aimus verò Deum generare, ut postea elucidabimus; quia Deitas eò quod est nomen abstractum, non supponitur pro personis, sicut supponitur nomen concretum Deus.

Hinc excitatur disceptatio inter Thomam Caiet. ad ipsum art. & Ioan. Capreol. in 1. d. 4. q. 1. Arbitratur Caiet. in illa enunciatione, Deus creat, nomen Deus supponi pro natura divina solūmodò, ita ut non supponatur simul pro personis: & probatur, quoniam docet, tunc hoc nomen supponi pro personis, cum prædicatum id postulat, scilicet cum prædicatur origo, aut relatio, quæ personis cōueniunt, ut Deus generat, Deus spirat. Contrà est Capreolus affirmans, in illa enunciatione nomen, Deus, supponi, & pro natura, & pro personis; quod etiam auctoritate S. Thomæ petita ab eius verbis pluribus in locis confirmat. Et hoc idem non obscure ostenditur; cum enim nomen, Deus, & pro natura, & pro personis possit supponi, ut Sanctus Thomas docet, satis est quod præ-

A dicatum non repugnet huic suppositioni pro personis, ut etiam pro illis supponatur. Neque enim arguimus, Potest supponi, ergo supponitur; quæ consequentiam Caiet. merito improbat; quia nomen quod potest supponi pro re aliqua, potest etiam prohiberi alio adiectione supponatur pro re illa. Et idem non est bona consequentia, Potest supponi, ergo supponitur. Sed cum nominis suppositio sit cum ipso nomine contraria, ex eo quod prædicatum non impedit quin supponatur nomen, Deus, pro personis, rectè colligitur pro personis supponi. Et confirmatur, quoniam hæc consequentia bona est, Deus creat, Pater est Deus, ergo Pater creat: ista autem bona non est, Deus creat, paternitas est Deus, ergo Paternitas creat; quia variatur suppositio; nomen enim, Deus, non supponitur pro paternitate, sed pro Patre; igitur in ipsa enunciatione, Deus creat, in subiecto continetur Pater, ut suppositum nominis. At verò non satis perspicio, quare Caiet. à Capreolo dissentiat, cum ipse fateatur nomen quod supponitur pro natura diuina posse simul supponi pro personis non primò, sed secundò, & concomitanter; nihil enim amplius debet sibi velle Capreolus.

C Quoddam genus suppositionis circumfertur inter dialecticos, quod rem istam non nihil declarat; vocant enim suppositionem absolutam, qua nomen supponitur pro natura communi, ita tamen ut secundò, & concomitanter supponatur pro personis. Verbi gratia, leo est animal, homo est risibilis. Videtur autem suppositio absoluta ea in qua prædicatum conuenit per se naturæ, sicut exemplis declarauimus; cum verò prædicatur accidens, non videtur esse suppositio absoluta: cum enim dico, homo est animal, animo comprehendo ipsum hominem, & nullum hominem designo; & ita nomen supponitur pro natura communi absolutè, ita tamen ut supponatur secundò pro singularibus, quibus ipsum prædicatum conuenit; & ita omnis suppositio absoluta est etiam personalis. Cum verò dico, homo currit, cum impossibile sit naturam cōmunem currere, statim mente apprehendo aliquem hominem currere, atque idcirco non videretur nomen supponi pro natura absolutè, sed pro aliquo homine, cum is sit

modus

Supponitur pro personis, cum possit, & prædicatum non obstat.

Confirmatur.

Confirmatur.

Confirmatur.

Confirmatur.

Confirmatur.

Confirmatur.

Confirmatur.

Confirmatur.

Confirmatur.

Modus intelligendi. Est autem discrimē inter nomen, Deus, & nomē homo; quia enim natura humana re ipsa non est vana, sed diuisa, cum dico hominem currere, significo hominem aliquem; quia verò natura diuina est per se existens communis, cum dico Deum creare, non designo aliquam personam creare, sed ipsum Deum creatorem designo; & hanc suppositionem absolutam videtur significare S. Thom. illo art. 4. cum ait in illo enunciato, Deus creat, nomen, Deus, supponi pro natura diuina absolute, scilicet cum nihil impediatur, quin simul supponatur pro personis.

Est tamen aliud quod videatur Caiet. in Capitulo recte arguere, dum ille ait quoties nomen, Deus, supponitur pro natura; etiam pro personis accipi; nam in ista enunciatione, Deus est Trinitas, Deus est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus coniunctim; nomen, Deus, supponitur pro sola natura, vt S. Thom. docet quæst. eadem, art. 6. siquidem neque Pater est Trinitas, neque Filius, sed Deus est Trinitas. Certa autem illa sit regula, quam hic designamus, quod nomen, Deus, supponitur pro natura, & personis, nisi prædicatum impedimento sit, vt vel non supponatur pro natura cum dicimus Deum generare, vel non supponatur pro personis cum dicimus Deum esse trinum nam et si S. Thom. d. 4. ar. 3. in ista propositione, Deus est Trinitas, nomen, Deus, supponi doceat pro personis simul, tamen in p. q. 99. ar. 2. ad 2. ait supponi sibi nomen, Deus, pro natura, sicut cum dicitur Deus est Pater, quæ est prædicatio per identitatem, vt Sanctus Thomas ait ad 3.

At verò Gilbert. Porret. teste S. Tho. respō. illa ad 2. negauit ista enunciatione, Deus est Trinitas; quia credidit, nomē, Deus, supponi semper pro personis, & quia Pater non est Trinitas, neq; Filius est Trinitas, neque Spiritus Sanctus est Trinitas; colligebat Deū non esse Trinitatē; sicut est falsa ista, Homo est omnis homo, quia neque hic homo est omnis homo, neque ille, neque alius. Respōdet S. Tho. hominē per se supponi pro personis, Deū verò pro natura, qua in re videtur fauere Caietano. Sed dicendū est discrimen verūque nominis perspicuū esse, nam nomen, homo, quia significat plura diuisim, ita supponitur personali-

A ter, vt nō possit supponi pro natura, nisi prædicatū sit intētionis secūde; vt homo est species, quod etiā docet S. Tho. respō. ad 3. ar. 4. Deus verò quia significat naturā re ipsa cōmunem, & nō diuisam, supponitur nomē, Deus, per se pro ipsa natura, per se, inquam, hoc est nō traducta suppositione à virtute prædicati, vt cū dico, Homo est species, quia illic nomē, homo, supponitur pro natura quasi extractū à propria suppositione, & non per se: nomē verò, Deus, per se supponitur pro natura, hoc est, propria virtute suppositionis; non tamē per se, hoc est, necessariò, quia si necessariò pro natura supponitur, nunquam supponeretur pro persona. At verò propositio, quā negabat Parretanus utroque modo est vera. Nam & Deus, siue natura ipsa, est Trinitas Personarum; & Deus, hoc est, diuinæ personæ simul collectæ sūt Trinitas: sed quia nomen, Deus, imitatur nomen cōmune, quod dicitur singulatim de multis; idcirco videtur S. Tho. negasse quod in illa propositione, Deus est Trinitas, nomen, Deus, supponatur pro personis; ne singulatim & distributè accipiatur, quod Pater sit Trinitas, aut Filius sit Trinitas; at verò in 1. sentēt. in sensu collectiuo dixerat, nomen, Deus, ita supponi pro personis, scil. pro omnibus simul. Hoc ergo corrigit 1. p. quia nomē Deus, imitatur nomē cōmune, nō collectiuū.

Alia sunt difficiliora suis locis tractanda de istius nominis Dei suppositione, singula enim postulant quæstiones singulas.

B *ter, vt nō possit supponi pro natura, nisi prædicatū sit intētionis secūde; vt homo est species, quod etiā docet S. Tho. respō. ad 3. ar. 4. Deus verò quia significat naturā re ipsa cōmunem, & nō diuisam, supponitur nomē, Deus, per se pro ipsa natura, per se, inquam, hoc est nō traducta suppositione à virtute prædicati, vt cū dico, Homo est species, quia illic nomē, homo, supponitur pro natura quasi extractū à propria suppositione, & non per se: nomē verò, Deus, per se supponitur pro natura, hoc est, propria virtute suppositionis; non tamē per se, hoc est, necessariò, quia si necessariò pro natura supponitur, nunquam supponeretur pro persona. At verò propositio, quā negabat Parretanus utroque modo est vera. Nam & Deus, siue natura ipsa, est Trinitas Personarum; & Deus, hoc est, diuinæ personæ simul collectæ sūt Trinitas: sed quia nomen, Deus, imitatur nomen cōmune, quod dicitur singulatim de multis; idcirco videtur S. Tho. negasse quod in illa propositione, Deus est Trinitas, nomen, Deus, supponatur pro personis; ne singulatim & distributè accipiatur, quod Pater sit Trinitas, aut Filius sit Trinitas; at verò in 1. sentēt. in sensu collectiuo dixerat, nomen, Deus, ita supponi pro personis, scil. pro omnibus simul. Hoc ergo corrigit 1. p. quia nomē Deus, imitatur nomē cōmune, nō collectiuū.*

Alia sunt difficiliora suis locis tractanda de istius nominis Dei suppositione, singula enim postulant quæstiones singulas.

se, sed solū tra-
hente: prædi-
cato: intētio-
nis.
Idem.
 Deus supponitur pro natura per se, hoc est, propria virtute suppositionis.
 Non autem, per se, hoc est, necessariò.
 Ea propositio vera est, siue in ea Deus supponatur pro natura, siue pro personis simul collectis.
 Idem negat in ea Deus supponi pro personis, ne singulatim accipiatur
 In 1. quod dixit, corrigit, 1. p. cōsone ad 2. sent. n. 9.
 25.

CAPUT XXIII.

Quæ sit prædicatio nominum diuinorum.

Quoniam rei dialectica hoc libr. operam damus, expensa nominū suppositione, ad cetera, quæ ab illa pendet, progrediendū nobis est: & primò dicēdū de prædicatione nominū, tunc de cōtradictoribus; de exclusiuis; de infinitis; deque arte syllogizandi, qua poterimus breuitate hæc omnia perstringentibus.

Quod attinet ad nominū prædicationem sciendam est omnes enunciationes de rebus diuinis versari in materia naturali; nulla enim in eis est materia contingens; cum omnia in diuinis, vel necessaria sint, vel impossibilia. Sed neque est materia remota, et homo est lapis; materia enim remota est, in qua

Tractanda hoc cap. & sequentibus.
 Proctul.
 Obsequ.
 Omnes enunciationes de rebus diuinis versantur in materia naturali.
 Nō in cōting.
 Ratio.
 Nō in remota

Ratio. Quæ sit materia remota.

In eadem materia versantur veræ, & falsæ enunciationes.

2. Obseru. In diuinis accidit prædicatio identica, & indirecta.

S. Thom. de hac, Deus est Pater. Non esse formale, sed identicam, ostenditur.

Idem dicendum si Pater accipitur relatiue.

Non esse directam, sed indirectam, ostenditur.

3. Obseru.

Omnis prædicatio vera de rebus diuinis est per se. Probatur. Quæ sit vera per se.

In diuinis vnum est ratio alterius, si exa-

prædicatum non est aliquid pertinens ad subiectum; omnia autem quæ sunt in Deo conueniunt in vnitatem essentiam, & miro ordine originis. Quare hæc enunciatio, Pater est Filius, etiamsi sit falsa, & impossibilis, non tamen est in materia remota; est enim Pater ipsa essentia Filij, licet non sit Filius. Omnes ergo enunciationes de rebus diuinis sunt in materia naturali; quia omnes res diuine naturam coherent, siue enunciationes falsæ sint, siue veræ; nam in eadem materia versantur veræ, & falsæ enunciationes.

Secundò obseruandum est quòd accidit in rebus diuinis prædicatio non formalis, sed identica; & iterum prædicatio non directa, sed indirecta. Quòd sit prædicatio non formalis, sed identica, affirmat S. Thom. q. 39. ar. 4. ad 5. cum dicimus Deus est Pater; natura enim significatur vt forma personæ. Cum igitur persona prædicatur de natura, non est prædicatio formalis, in qua prædicatum est quasi forma subiecti, sed idem est prædicatio, quod S. Doctor ait esse enunciationem per identitatem veram, hoc est, in sensu identico. Et idem dicendum est, si nomen Pater accipiat, non vt nomen personæ, sed vt nomen relationis; cum enim relatio non informet naturam diuinam, vt diximus lib. 3. in solo sensu identico potest concedi, Deum esse Patrem, quia est persona, quæ est Pater. Hæc etiã prædicationes indirectæ sunt nostro modo intelligendi: nam etsi prædicationes aliæ identicæ non sint indirectæ, cum scilicet idem de eodem dicitur, vt Petrus est Petrus, vel cum dicitur albedo est similitudo, & in Deo misericordia diuina est ipsa iustitia diuina; præterea quæ etiam in rebus diuinis nullus sit ordo præpositus, aut inuersus; nihilominus nostro modo intelligendi, cum intelligamus naturam vt formam personæ; ordo prædicationis inuersus est, cum personam de natura prædicamus dicentes, Deus est Pater; & ea est prædicatio indirecta.

Tertiò aduertendum est, omnem prædicationem de rebus diuinis, quæ vera sit, esse per se: prædicatio enim per se vera est, in qua prædicatum ingreditur definitionem subiecti, aut subiectum definitionem prædicati; in Deo autem omnia attributa, & nomina etiã personalia sunt cõiuncta ordine quodam intimo, vt vnum sit ratio alterius, si exactissimè defini-

A dum sit. Itaque persona definienda est per relationem, & originem; relatio etiã per originem; & origo per naturam; & ipsa attributa nature per eandem demonstrantur. Quare omnia per se de alterutris prædicantur, vt potè cõiunctissima vnitatem etiam cogitatio cõnexa. Sed iam antea docuimus nihil in Deo inueniri per accidens; quare neque per accidens quidpiã prædicatur. At verò S. Thom. de pot. q. 8. ar. 2. ad 6. ait esse prædicationem per accidens non per se, quæ est identica; v. g. cù dicimus paternitatem esse sapientiam, idè fortè, quia cù prædicatio formalis, & directa dicatur secundum naturam, scilicet secundum naturam significationis, & intelligentiam; quæ nõ est directa, neque formalis, potest dici per accidens, sc. propter naturam nominum; non tamè per accidens, quasi res significata non per se coherent: sed melius dicitur eodè autore x. p. quòd sit per identitatem, quam quòd per accidens. Et in sensu etiã identico sunt quædam enunciationes improprie, quæ sunt potius explicandæ, aut negandæ, quã usurpandæ, vt dicemus postea.

Postremum illud est ad hoc caput obseruandum, quædam esse prædicationes in diuinis nominibus essentielles, vt Pater est Deus; hæc enim prædicatio est formalis, directa, & essentialis; & item Deus est sapiens.

Sed dubium est, an ista sit essentialis, Deus est Pater; siquidem Pater clauditur in conceptu essentiam. Nos tamen supra hanc quoque existimationem refutauimus, quòd personæ claudantur in conceptu essentiam. Sed etsi contineri eo conceptu contendas, non tamen continentur vt essentialia, sed vt personalia; necesse est enim omninò discernere personalia ab essentialibus; ea autem quæ essentialia non sunt, prædicari nequeunt essentialiter.

Barthol. Torr. dum inuestigat genus istius prædicationis, nouum aliquid videtur sibi afferre ex S. Augustino, adueniens esse prædicationem relatiuam. Quia, inquit, secundum Augustinum omnia prædicantur secundum substantiam, vel secundum relationem; sc. essentialiter, vel relatiue; sed nihil hoc asserendo efficit. S. Aug. enim loquitur de rebus significatis, nõ de modis dialecticis, qui in prædicationibus obseruantur. Et hoc exponitur ex eplâ; cù enim dico, Petrus est albus; & Petrus est similis, non muta-

ostendi me definiendum sit.

Ostenditur.

Nihil in Deo est aut prædicatur per accidens.

S. Thom. explicatur.

Prædicatio identica nõ est directa, neque formalis, potest dici per accidens, scilicet propter naturam nominum.

Melius dicitur per identitatem.

Ex his quæ explicandæ, aut negandæ.

4. Obseru. In diuinis quædam sunt prædicationes essentielles.

Dub. de hac Deus est Pater. Sent. essentialiam.

Ratio. Refutata est hæc ratio lib. c. 49. n. 3. de c. 65. n. 3.

Etiã ea cessat refutata hæc sententia.

7. S. Thom. esse relatiuam. Pro ea loc.

S. Aug. Refellitur.

S. Augustinus explicatur.

omnino quædam prædicatio.

Non genu... tioni... relati... & Affe... Est in... Exe... Affe... Potest... sentia... Oite... comp... V... at hor... Non... Doct... ad pra... vocat... Primu... Tertium... præc... Quarta...